

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

17
1943

Fra

Vallekilde Folkehøjskole

50

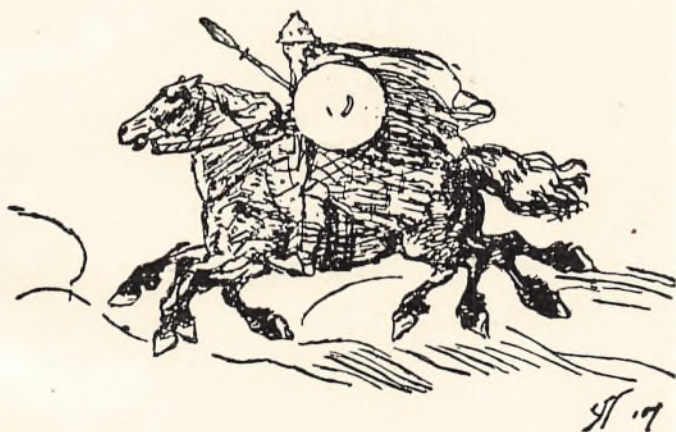
Udgivet af Selevforeningen

1943

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

50

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1943

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

~~3941~~

250

H

†

1943

Ejvind Christensen
KØBENHAVN

1945/803

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

Altartavlen i Bethlehemskirken, Uubberup. (J. Skovgaard).

Godt kan vi nu ved Nattetid — —

En stjerneklar Vinteraften kom en ung Mand gaende hen ad Landevejen. Han var ude for at gaa sig en Tur og gik nu og betragtede den skønne Himmel. Han vidste en Del om de vældige Afstande, der raader deroppe, tænkte med Undren paa de utallige Kloder, hvis Størrelse syntes ham næsten ufattelig, og efterhaanden afløstes hans Forundring af en dyb Betagethed af den

Verden, han saa over sig, men ogsaa af Frygt og Bæven ved Tanken om den vældige Gud, i hvis Vold han følte sig. Det var, som skulde han synke i Jorden; i den Grad overvældede Følelsen af den almægtige Guds Nærhed ham.

En anden Dag gik samme unge Mand hen ad den samme Vej. Det var taaget, stille og mildt. Han kunde intet se under den stadige Taage, og det var ham igen, som svandt Omverdenen bort, som var han den eneste Skabning paa denne Jord, ene med Gud, og nu gik og gik han, stadig nærmere Gud. Men der var ingen Frygt i ham. Han følte sig gennemstrømmet af en usigelig himmelsk Fryd og ønskede aldrig at vaagne af den Tilstand igen.

At han i begge disse Tilfælde havde mødt Gud derude i Naturen, derom kunde han aldrig være i Tvivl; men han maatte være i Uvished om, hvordan Gud saa egentlig var. Naturen talte ikke klart derom; tværtimod, det var, som talte den med to Tunger, dels om en Gud i frygtindgydende Ophøjethed, dels om en Gud, hos hvem der kun er Fred og Salighed.

Den samme Dobbeltthed stilles et Menneske overfor, naar det møder Gud gennem Historiens Tale, hvad enten det drejer sig om Folkeslagenes eller enkelte Menneskers Historie. Undertiden kan det synes, som Gud ubarmhjertigt og hensynsløst nedtrammer Menneskeskæbner, til andre Tider synes man at spore Guds nænsomme og underfulde Førelse af Folk og Mennesker.

Men der er Mennesker, der taler helt anderledes sikkert om Gud, som drister sig til at sige for bestemt, at naar vi vil tænke os Gud, skal vi ikke forestille os ham i Lighed med en af denne Verdens Herskere, der af Hensyn til deres egne store Planer lader haant om de enkelte Menneskers Ve og Vel, men »at Fuglen, der bygger sin

Rede og laver alt til Rette for sine smaa, er et bedre Billede paa Verdensskaberen end den mægtige Hersker og Sejrherre paa Jorden og hans Gerning« (Jac. Knudsen). Jorden over er der Millioner af Mennesker, der siger saadan, og vilde man spørge dem, hvordan de er kommet til den Tro, der tilsyneladende modsiges baade af Naturens og Historiens Gang, vil man faa et eenstemmigt Svar: Jesus af Nazareth.

Spørges der saa atter, hvordan han har formaaet at hjælpe Mennesker til en ganske klar Gudserkendelse, maa der henvises til hans forunderlige Liv — det, om hvis Begyndelse Juleevangeliet fortæller saa eventyrligt og dog saa sandt, det Liv, der blev saa helt anderledes end alle andre Meneskers, derved at det hvert eneste Øjeblik var baaret af hans selvforglemmende Kærlighed og derfor, ikke blot i de særlige Øjeblikke, da de saakaldte Undere brød igennem, men uafbrudt, blev Vidnesbyrd om den Gud og Fader, hvis Villie han var et Redskab for, saa at endog nogle af hans Modstandere, da de saa den Maade, hvorpaa han afsluttede dette Liv, maatte udbryde: »I Sandhed, dette Menneske var retfærdigt og Guds Søn.«

Til den samme Erkendelse tvinger hans Liv og Død os, netop tvinger. Som vi ikke kan bevise, at to og to er fire, men af uforklarlige Grunde er tvunget til at gaa ud fra det som en Kendsgerning, saadan tvinges vi til at tro ham, naar han sagde om sig selv, at han var Guds eenbaarne Søn; thi »vi saa hans Herlighed som en eenbaaren Søn har den fra sin Fader, fuld af Naade og Sandhed.«

Med den Tro faar vi Klarhed over, hvordan Gud er. Hvad man før Kristus forgæves havde prøvet at vinde frem til, og hvad vi uden om ham stadig maa komme til kort overfor, det er givet med Troen paa ham. Thi hans

utvetydige Budskab var dette, at den Gud, som ingen har set, ej heller faar at se paa denne Jord — han er Fader.

Lad mig nævne tre Ting, der dermed er sagt om Gud. Jeg hørte engang en Fader sige til sin Datter paa hendes Bryllupsdag: »Dengang jeg første Gang holdt dig i mine Arme, sagde jeg til dig: »Du kan tro, du skal faa det godt her; din Moder og jeg skal gøre alt for dig.« For dristig Tale kan det synes. Hvem vidste, om hun vilde vise sig værdig til en saadan Omsorg? Og dog maa en Fader føle og tænke saadan; for hans Kærlighed til sit Barn er uafhængig af, hvordan det er og bliver. Saadan er Guds Kærlighed til hvert eneste Menneske. Han elsker os paa Forhaand. Saa klart som vel muligt er det sagt til ethvert barnedøbt Menneske i dets Daab. Det er Forudsætningen, under hvilken enhver af os har begyndt vort Liv.

Og denne Kærlighed varer ved. Naar et lille Barn skal til at foretage sine første Skridt paa egen Haand, sker det oftest i stor Angst. De faa Skridt fra det ene sikre Sted til det andet synes det en farefuld Færd. Men Moderens Haand vaager over den lille, saa at Barnet, om det end skulde falde, ikke støder sig, og hendes Øje hviler med et forstaaende Smil paa den lille. Saadan maa vi tro, at Gud vor Faders Haand og Øje er over os, naar vi aandelig talt gør vore første Skridt og frygter det, der maatte følge deraf. Han vaager over os; »hans Forsyns Øje sover ej.«

Alligevel gaar vi atter og atter i vor Genstridighed bort fra ham og slaar ind paa Syndens Veje; men selv da vedvarer hans Faderkærlighed og slipper os ikke. For endnu en Gang at gribe tilbage til det, vi kender fra vore jordiske Forhold: naar vore Børn og deres Kammerater fylder vore Stuer og Haver med deres Færden, kan det hænde, at vi maa sende Kammeraterne bort,

fordi deres Opførsel er uforenelig med Hjemmets Tone. Vore egne Børn er maaske ikke bedre end de andre, og vi maa misbillige ogsaa deres Adfærd og maaske ogsaa straffe dem; men de faar Lov at blive, for de er Husets Børn. Saadan handler en jordisk Fader: han tilgiver sit Barn, hvilket dybest set vil sige, at han lader det beholde Adgang til sig; men netop saadan handler Gud mod dem, der ved hans Søn blev hans Børn; »thi saa mange, som tog imod ham, dem gav han Magt til at vorde Guds Børn, dem, som tror paa hans Navn.«

I Fadernavnet har Jesus Kristus sammenfattet alt det, han har aabenbaret os om Gud. Dermed er ikke alt sagt om Gud, men ganske vist alt det, vi har Brug for, og som vi kan fatte. Uden ham var vi aldrig kommet til Klarhed over, hvordan Gud er; thi »det overgaar al vor Forstand, at der en saadan Gud er til.« Med ham »er det ej mer end i Børnesko, alle de smaa kan prægtig tro, er netop nok til Sjælero.«

Derfor maa vi fremdeles takke for hans Komme til Jord og ogsaa i denne Jul synge med Glæde:

Himlens Lys kom i dig til Jord,
 skinner til ny Oplysning stor,
 godt kan vi nu ved Nattetid
 kende vor himmelske Fader blid.
 O, Gud ske Lov!

J. M. Lundby.

Danmarks Stilling i nordisk Samarbejde.

Udviklingen har gjort det nødvendigt, at det danske folk søger at finde vejen i det nordiske spørgsmål. Begivenhederne kan tage en sådan fart, at vi snart stilles foran det betydningsfuldeste valg. Måtte tiden da finde os rede. Panikstemninger skal ikke få magt over os, og chancesejlads må aldrig friste os; men dansk demokrati må i den tid, der er det givet, roligt overveje mulighederne for nordisk samvirke. Det er nyttigt først at klare sig, hvor langt vi er kommen med hensyn til nordisk samarbejde.

Nordens historie fortæller om to bemærkelsesværdige linier. Vi har set en tydelig udvikling henimod det enkelte folks politiske, økonomiske og åndelige selvstændighed. Vi har overalt i Norden forlængst opgivet at trodse denne udvikling. Vi anerkender det enkelte folks fulde selvbestemmelsesret. Men netop derved blev et frugtbart samvirke muligt. I samme grad som vi i Norden anerkendte folkenes nationale ret, blev der banet vej for forståelse og fællesfølelse. Allerede historikeren C. F. Allen sagde: Her i Norden er der »en fællesånd, som hviler over det hele, og en røst, som lyder gennem tiden og mer eller mindre tydeligt udsiger, at skæbnen dog er fælles, og intet af folkene tør være ligegyldigt ved det andets vé og vel.«

Denne fællesfølelse har i udpræget og stigende grad besjælet det danske folk. Vor nordiske indstilling er ikke af i går. Det er naturligt, at jeg først nævner folke-

højskolen. Efter skandinavismens sammenbrud i 1864 overvintrede de nordiske syn og tanker især i den danske folkehøjskole. De nordiske tanker var dengang meget upopulære; men de blev fastholdt af højskolens mænd. Det kunde ikke være anderledes. Thi ingen højskolemand kan fordybe sig i sit folks historie uden at møde den nordiske enhedstanke. I sagn og saga fra hedenold, i ordsprog og viser, i alle udtryksformer for åndeligt liv, først og sidst i modersmålet kender vi det uudslettelige slægtskab mellem Nordens folk.

Det er også betegnende, at Grundtvig, manden med det mest omfattende og dybtgående historiske syn, næsten samtidigt fremsætter planer om folkelige højskoler i Danmark og Norge og en videnskabelig højskole i Gøteborg. I sit mærkelige skrift: »Om Nordens videnskabelige Forening« (1839) siger Grundtvig om den nordiske enhedstanke: »Denne tanke har siden dronning Margrethes dage været en yndlingstanke både hos grandfolkene og deres fyrster.« Han ser klart, at denne tanke ofte gav sig triste og selviske udslag; men blodets bånd, og især sindsindstilling og åndsliv, vel også og ikke mindst truende fare fra syd og øst henviste de nordiske folk til sammenhold. Højskolen deler ganske Grundtvigs opfattelse, når han så klart fremhæver, at et stærkt Norden kun er muligt, når de nordiske folk står frie, selvstændige og jævnbyrdige overfor hinanden. Fællesfølelsen i Norden forudsætter selvstændighedsfølelse. Gensidig tillid forudsætter anerkendt jævnbyrdighed. Grundtvig lærte højskolens mænd, at det er forfejlet at tilstræbe økonomisk, politisk og militær sammenslutning, hvis der ikke samtidig eller rettere sagt: forud er skabt en folkelig forståelse med stadig udveksling af åndelige værdier.

Selve folkehøjskolens tilblivelse og udvikling er et klart udtryk for de nordiske folks indre samhørighed.

Det var som bekendt efter 1864, at der rigtig kom fart i den danske folkehøjskole; i 1864 åbnedes den første højskole i Norge og i 1868 de første højskoler i Sverige. Mange af højskolens ledende mænd i Norge og Finland fik en vigtig del af deres udrustning hernede på moderskolerne i Danmark, og hvad det har betydet for dem, har de ofte givet udtryk for. Et anseligt tal unge fra Norge og Island, fra Sverige og Finland og fra Færøerne har i tidens løb været elever på danske højskoler. Alene på Vallekilde har der i tidens løb været omkring 200 færinger. Nordisk indstilling og samhørighed styrkedes derved.

Fra 1883 har Nordens højskolefolk regelmæssigt mødtes til store fællesmøder, skiftevis i de forskellige nordiske lande, sidste gang i Finland 1936, da ca. 150 lærere og lærerinder fra den danske højskole deltog. Og hvis forholdene i 1944 gør det muligt, vil Nordens højskolemænd samles her i Danmark så talstærkt som aldrig før for at fejre højskolens hundredårsfest. For 4 år siden slog biskop Manfred Bjørkquist i sin tale på Himmelbjerget til lyd for at fejre hundredårsmindet ved et mægtigt stævne her i Danmark, hvor titusinder af Nordens gamle højskoleelever skulde mødes, måske i Odense, måske på Himmelbjerget, for at styrke den nordiske samfølelse, som højskolen altid har næret i arbejde og fest, i medgang og modgang. Man har i den senere tid fra visse sider beskyldt højskolen for manglende varme for den nordiske sag. På lignende måde blev højskolen i sin tid anklaget for national lunkenhed, da højskolens mænd ikke kunde anerkende en grænse syd om Flensborg og dybt ned i Mellemslesvig. Nu som da er anklagen fuldkommen grundløs; i mange år var Nordens sag i vort sind og arbejde, som Sønderjylland var det i hele trængselstiden; men vi udbasunerede det ikke, og vi vogtede os for store politiske kandestøberier;

men vi søgte gennem oplysning at fremkalde den forståelse og samhu mellem Nordens folk, som altid vil være den nødvendige forudsætning for et nordisk samvirke, der skal du noget. Der står den danske højskole i dag. Flere af højskolens mænd er stærkt optaget af tankerne om en fællesnordisk højskole, der skulde rejses, så snart forholdene gør det muligt. Også fra politisk side er der arbejdet med den nordiske højskole. I 1938 drøftede de nordiske undervisningsministre planen ved et møde i København, og i Jørgen Jørgensens store ungdomsudvalg af 1939 udarbejdede et mindre udvalg planer til en fællesnordisk højskole, som må og skal komme. Om de nordiske statsmyndigheder skal tage initiativet til den fællesnordiske højskole, eller dette skal udgå fra selve højskolen, det må vel efterhånden klare sig. Men jeg har villet fremhæve, at den danske højskole, som Nordens højskole i det hele, står som udtryk for stærke bånd, som knytter Nordens folk sammen, uanset hvorledes de politiske forhold måtte udvikle sig i og omkring Norden.

Jeg nævner dernæst foreningen »Norden«, som nu snart i 25 år har udført et højt fortjenstfuldt arbejde. Verdenskrigen 1914—18 skabte mange trængsler for de nordiske folk og nødte ledende politikere og fremtrædende erhvervsfolk ind i forhandlinger, der tilsigtede gensidig hjælp i de store vanskeligheder. Ved krigens slutning fandt en række mænd i Nordens lande, at den fællesfølelse, som var vokset i styrke under krigen, burde ikke afkræftes, end sige sygne hen. Ud fra den opfattelse dannedes allerede i 1919 her i Danmark, som i Norge og Sverige, foreningen »Norden«, mens Island og Finland senere kom til. Det blev 5 selvstændige, men samarbejdende foreninger. Den danske forenings formand har i de senere år været nationalbankdirektør Bramsnæs, og foreningen har som følge af sit energiske

arbejde og den stigende bølge af nordisk interesse opnået 10—11.000 medlemmer, et påfaldende stort medlemstal i betragtning af foreningens art. Når det drejer sig om foreninger, der direkte plejer faglige og økonomiske interesser, er det jo forholdsvis let at vinde tilslutning. Men her gælder det noget andet. Det er da overordentlig glædeligt, at så mange slutter op om foreningen »Norden«. Foreningen har først og fremmest søgt at fæstne nordisk indstilling i danske sind; den har peget på nordisk retskultur og frihedsarv, noget, der centralt vedkommer vor menneskelighed. Foreningen »Norden« vil gennem sit arbejde kalde mennesker til at tænke og føle nordisk. Den har søgt at løse sin opgave ved et solidt arbejde på en række områder. Den har givet grundig oplysning om kulturelle, sociale og økonomiske forhold i de andre nordiske lande; den har ved kursus og stævner, især på Hindsgavl, søgt at give pressefolk, skolefolk og erhvervslivets folk nordisk oplysning og indstilling; den har ved bog- og musikuger slået til lyd for f. eks. svensk litteratur og musik. Der er grund til at glædes over den store tilslutning, »Norden« har fået; men det er dog beklageligt, at tilslutningen fra landbokredse endnu er for ringe. »Norden«s arbejdsfelt har hidtil væsentlig været byerne og ganske særlig København. Det må meget håbes, at landbokredse, husmandsforeningernes og landboforeningernes folk, i stort tal vil slutte op. I en tid, da man i andre lejre på ensidig vis udnytter den nordiske interesse i oprustningsøjemed, er det vigtigt at forstå, at den sunde, nordiske styrke her i Danmark aflæses i tilslutningen til holdbart nordisk arbejde, til et arbejde, som ikke er konjunkturbestemt og overvejende stemningspræget. For nylig er der truffet aftale mellem foreningen »Norden« og »Dansk Ungdomsamvirke«, »Dansk-nordisk Ungdomsforbund« og »Arbei-

dernes Oplysningsforbund« om et samarbejde, som forhåbentlig skal få stor betydning.

Til det arbejde for forståelse og venskab mellem Nordens nationer, som jeg her har omtalt, siger nu visse utålmodige folk i tiden: det forslår ikke; hvad der nu kræves, er en politisk forening, en nordisk forbundsstat, og her igen skal der navnlig lægges vægt på fælles udenrigspolitik og fælles militærvæsen. Til dette sidste spørgsmål skal jeg komme tilbage. Men jeg vil her advare mod at komme let om ved det nordiske kulturarbejde, som hidtil til stor gavn har været udført af mange kredse i vort folk og af tilsvarende kredse i de andre nordiske folk. Økonomiske forbindelser kan op-høre med et snit, fælles udenrigspolitik kan splintres, og højtideligt proklamerede militæraftaler og -forbund sprænges, når krigen kommer eller blot truer. Vi har set tilstrækkeligt af dette i de sidste års Europa. Men trods krigens ulykkelige indvirken på de nordiske folk er fællesfølelsen dem imellem ikke svækket, men tværtimod styrket gennem trængslerne. Hvorfor? Ikke først og fremmest på grund af slægtskabet. Al den tale om brødrefolkene kan meget let overdrives. Men et mange-årigt oplysningsarbejde, en udveksling af åndelige værdier, et trofast plejet venskab i vide kredse — alt dette finder nu sin løn i nordisk fællesfølelse. En politik, som ikke bygger på dette kulturarbejde og ikke regner med dette som noget fundamentalt, er på forhånd dømt til undergang. Det er dette kulturarbejde, som midt i Nordens dybe nød er vor trøst; thi ved dette er vi nået til den for Europas folk enestående tilstand, at krig mellem nordiske folk er udelukket. Krig kan påføres Norden udefra; men kong Oscars ord i 1856: herefter er krig mellem skandinaviske brødre umulig, står fast.

Til dette vigtige nordiske kulturarbejde regner vi også folkerørelsernes bestræbelser for oplysning og for-

ståelse. Danmark har her plejet sin part. Vi tænker således med glæde på den danske arbejderbevægelses indsats. Den indbød tidligt svenske og norske, efterhånden også finske, repræsentanter til vigtige sammenkomster, hvor man drøftede og vedtog fælles retningslinjer i den faglige og politiske kamp. Spaltningen mellem 2. og 3. internationale voldte vel en tid vanskelighed også i de nordiske arbejderpartiers samarbejde. Men vanskeligheden blev jo overvundet. Der blev dannet en fast samarbejdskomité med repræsentanter for parti og fagbevægelse. Efterhånden som arbejderpartierne blev store og til dels retningsgivende i Norden, drøftedes ved disse sammenkomster landspolitik og nordisk politik. Den danske arbejderbevægelse har plejet sin part i dette arbejde. Var den tidligere orienteret andetsteds, så styrede den i 1930'erne afgjort og bevidst i nord. Men den danske arbejderbevægelses kloge mænd glemte naturligvis aldrig Danmarks geografiske beliggenhed eller dets kulturelle mission i spillet mellem Norden og det øvrige Europa. I det store tidehverv, vi oplever, har Nordens arbejdere set, hvorledes deres dyrt erhvervede faglige og personlige rettigheder blev truet; det har opfordret dem stærkt til at rykke nærmere sammen. Man kan trygt stole på, at danske arbejderes nordiske indstilling vil stå fast, når det meste af tidens højtsvungne nordiske begejstring er forduftet.

Danske landmænds økonomiske interesser var som bekendt, hvad udlandet angik, vendt mod syd og især mod vest. Men danske bønder har fra hele den folkelige kamp, i politik og højskole, forstået, at fra frimandsret og til stormands dåd så går vejen i nord. Og det var en norsk digter, Bjørnson, som i sin gave til det danske landbodemokrati («Opsang for friheds-folket i Norden») gav det løsenet med ordene: »Vort fanetag er: folkeliv i frihed og tro.«

Efter alt, hvad der er sket i Danmark, tør vi sige, at sindene på mangfoldige måder er forberedt for praktisk nordisk samarbejde. Men det vil være ansvarsløst, om vi allerede i vore overvejelser forbiiser vanskelighederne, økonomiske og politiske, og hengiver os til ønskedrømme. Erfaringerne viser vel, at Nordens lande i trængselstider kan være hinanden til stor gavn. Under forrige krig som under den nuværende har Nordens lande rakt hinanden hjælpende hænder. Da afspærringen og de fantastiske høje fragtpriiser satte ind under sidste halvdel af første verdenskrig, øgedes den nordiske samhandel stærkt. Forholdet kan i grove træk kort udtrykkes sådan: før den første verdenskrig udgjorde den mellemnordiske vareomsætning $\frac{1}{10}$ af Nordens totale vareomsætning, i 1918 var den omkring $\frac{1}{4}$. Da freden kom, søgte Nordens lande hovedsagelig tilbage til gamle handelsforbindelser. Hvilke muligheder der vil findes, f. eks. for Danmark, på dets gamle markeder efter denne krig, kan ikke siges. Men man kan med sikkerhed gå ud fra, at den sunde handel vil søge derhen, hvor det er bedst at handle. Og da tør vi slet ikke vente, at de nordiske lande naturligt søger hinanden. De er på vigtige områder konkurrenter. Eller hvert af landene finder i de andre nordiske lande en så ringe afsætning på den aldeles nødvendige eksport, at hvert nordisk land af selvopholdelsesdrift nødes til at søge ud på det store verdensmarked. Tænk alene på Danmarks landbrugseksport. England købte i 1936 for 675 mill. kr. og Tyskland for 215 mill. kr. Samme år købte Sverige af Danmarks landbrugseksport for 10 mill. kr., Norge købte smør og flæsk for $\frac{1}{2}$ mill. kr. og Finland for kun 50.000 kr.

Jeg nævner ikke disse kendsgerninger for at bagatellisere den nordiske samhandel, men for at fastslå, at Danmark så vel som de andre nordiske lande må søge ud på verdensmarkedet. Og når vi ser frem, melder sig

betydelige vanskeligheder, som dog forhåbentlig kan overkommes. Skal da det svenske landbrug opgive dets ved told begunstigede stilling, og er det rede dertil? Eller skal det danske landbrug gennem kunstig prisfordyrelse have en lignende stilling, og hvad vil i så fald danske arbejdere sige dertil? »Så nær de tre riger (Danmark, Norge, Sverige) ligger hinanden, er og var deres geografiske, økonomiske og historisk-politiske stilling ikke den samme.« Der er forhold her, som ingen veltalenhed eller stemning kan ændre. Men meget må vi kunne udrette. Jo nærmere de nordiske lande kan komme hinanden også i økonomisk henseende, des bedre. Vi har jo allerede på begrænsede områder kendt de store fordele derved. Vi havde engang fælles møntunion, som imidlertid brast under sidste verdenskrig. Et andet eksempel er den såkaldte Oslo-politik af 1930. De nordiske stater skulde holde hinanden underrettet om påtænkte toldforhøjelser, så man eventuelt kunde tale sig til rette i stedet for at kaste sig ud i toldkrig. Forudsat at toldmurene ikke forhøjes, så vil naturligvis hele det danske landbrug foretrække et fælles nordisk toldområde for et begrænset dansk område. Og vi vil ønske fælles nordisk mønt; men denne forudsætter bl. a. en nogenlunde fælles valutapolitik. Målet er stort og ønskværdigt. Men der vil være betydelige vanskeligheder at overvinde. Og de kan i alt fald ikke løses i et snuptag, som nogen drømmer om. Men de økonomiske vanskeligheder kan meget muligt blive prøven, der viser, hvor langt vi kan nå med nordisk samarbejde. Kan vi ikke finde en løsning her, er det til liden nytte at spekulere på statsforbund eller forbundsstat.

Nogle tænker sig, at ved fredens umiddelbare genoprettelse skal Nordens politiske enhed fuldbyrdes. Det er dog nok ønskedrømme, som har ringe bund i virkeligheden. Man ser her bort fra vigtige forhold, f. eks. den

norske London-regerings meget kølige stilling. Og set fra et folkeligt synspunkt — det eneste synspunkt, hvorfra Danmark kan gå til drøftelsen af Nordens største sag — vil det være halsløs gerning at handle overilet. Danske politikere har engang tidligere, under indtryk af magtesløshed og i en panikagtig stemning, dyrket en nordisk politik, som brast i prøvelsens stund. Men de skæbnesvangre fejlgreb fra 1863—64 må aldrig gentages. Det, der skal bygges op, skal stå fast. Derfor må vort folk efter moden overvejelse og det videst mulige kendskab til forholdene efter krigen gå til det nordiske spørgsmåls løsning. Hvad vi kan gøre nu, er at fordybe os i nordisk tænke- og følemåde, og vi kan berede os til at gå til løsningen af vigtige praktiske spørgsmål, så snart et frit, selvstændigt Norden er en kendsgerning. På det kulturelle område kan arbejdet føres videre med øget energi ad de veje, jeg har nævnt, f. eks. kan der arbejdes for den fælles-nordiske højskole og for kendskabet til nordisk kultur- og samfundsliv. På det økonomiske område kan vore kyndigste mænd hjælpe os til at finde Danmarks stilling til nordisk handels- og møntpolitik, og vi skulde gerne opdrages til at se nordisk, o: se helhedens tarv. Det vilde være naturligt, om vi fra dansk side som en af fredens første frugter foreslog indførelse af fællesnordisk statsborgerret, så alle nordboer fik bevægelsesfrihed, arbejds- og erhvervsfrihed indenfor Nordens udstrakte grænser. Vi er fra dansk side sikkert også rede til vidtgående samarbejde på sociallovgivningens område. Alt dette må vi kunne ordne, så det kan holde.

Men diskussionen om Norden har ikke regnet stort med disse vigtige forhold. Diskussionen har været præget af ønsket om en nordisk forbundsstat med fælles handels- og udenrigspolitik og ganske særlig et fælles-nordisk forsvar. Som i studenterskandinavismens tid

bruger man meget stærke ord, og jo nyere ens nordiske interesse er, des stærkere ord bruger man, og des hastigere er man til at dømme dem, der i mange år levede med Norden i deres sind og arbejde. Diskussionen har indtil for ganske nylig været præget af indlæg, der på forbavsende måde så bort fra vanskeligheder og hindringer. Indlæggene har været meget følelses- og stemningsbetonet. Det gælder både i Danmark og Sverige. Mens selv de ivrigste oprustningsvenner herhjemme erkender et isoleret dansk militær-væsens utilstrækkelighed, så hopper de nu over på den nordiske skanse og tror den sikker. Den svenske oberst Kleen fremstiller et fællesnordisk forsvar og spørger: »Hvem skulde under sådanne forhold kunne betvinge et enigt Norden? Ingen!« Forsvarsminister Sköld fremhæver fordelene ved den store udstrækning af det nordiske territorium og om den forbedrede situation, der vil opstå, »om et angreb mod Jyllands sydgrænse må fortsættes til Petsamo, eller om angreb mod Viborg (i Finland) ikke fører til noget resultat førend i Stavanger og Esbjerg.« Hertil behøver den svenske professor Herbert Tingsten kun at svare: hvorfor skulde et angreb på Danmarks sydgrænse fortsætte til Petsamo eller et angreb på Finlands østgrænse fortsætte til Esbjerg. Russerne f. eks. kunde jo tage så meget af Finland, de ønskede, og så vente på de nordiske staters angreb. Den nordiske diskussion har som sagt været ensidigt præget. Andre har holdt sig tilbage, måske noget af angst for at blive beskyldt for manglende varme og interesse. Men det går ikke an at tie fremdeles. Det er da også meget bemærkelsesværdigt, at i den allersidste tid har svenske mænd, hvis varme og interesse for Nordens sag ingen har ret til at betvivle, udtalt sig på en anden måde. Et betydeligt bidrag i hele diskussionen turde være det skrift, som professor

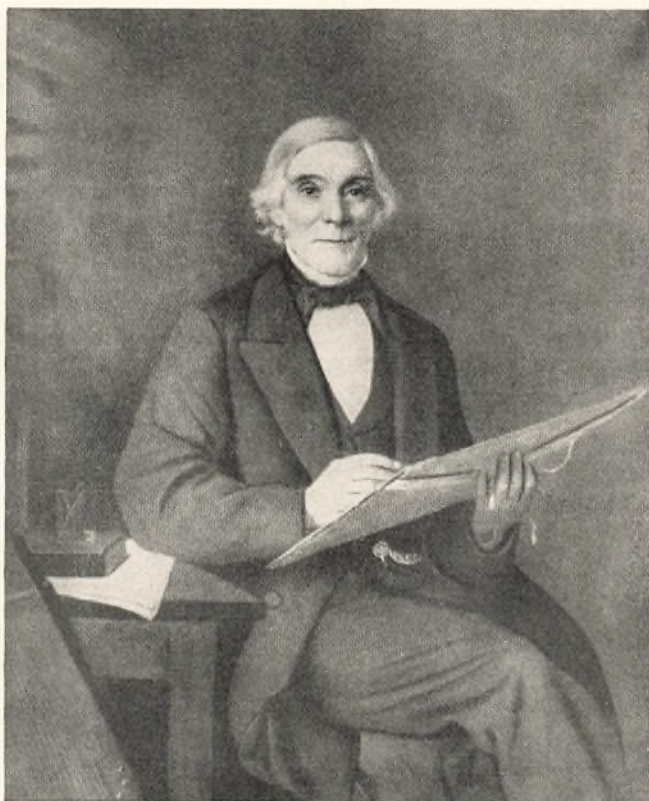
Herbert Tingsten på den svenske forening »Norden«s foranledning har udgivet. Jeg vil ønske, at skibsreder A. P. Møller, som har været så flink til at befordre visse svenske skrifers oversættelse til dansk i passende form, også vil bekoste oversættelsen af professor Tingstens skrift og lade det uddele i et hundrede tusind ekspl. Professor Tingsten, som for øvrigt også generalløjtnant Reuterswärd, stiller sig meget tvivlende med hensyn til et nordisk forsvarsforbunds værdi. Han tvivler om den sikkerhed, det vil kunne yde, og han tvivler meget på, at det overhovedet vil holde i de fleste sandsynlige krigstilfælde.

Et nærmere politisk samarbejde i Norden, som vi alle håber på, må selvfølgelig også føre til forhandlinger om de nordiske landes forsvarsvæsen. Men det er uklogt allerede nu at binde sig til bestemte former, som verdensforholdene efter krigen måske helt vil gøre umulige. Hvad vi kan nu, er at give tilslutning til visse hovedlinjer, og jeg vil da gerne sige, at Danmarks som Nordens håb må stå til en omfattende international retsordning med et magtapparat, der kan håndhæve retten, og til dette magtapparat må hvert land, stort eller lille, yde sit forholdsmæssige bidrag. Det er sandsynligt, at de nordiske lande indenfor dette omfattende retssystem kan finde hinanden i nyttigt samarbejde.

Vi nordboer har måske nok i svunden tid tillagt os selv en for stor betydning, men vi viger ikke i denne stund tilbage for at udtale vor tillid til, at vi i det kommende mellemfolkelige spil vil få vor store opgave. Den vil ganske vist ikke bestå i at kappes med andre i mægtige rustninger, men i at værne om den menneskelighed, som nærer respekt for et menneskeliv, som regner med den personlige frihed, og som hævder et æresbegreb, der højagter ridderlighed og godhed, men foragter vold

og brutalitet. Det vil i inderligste forbindelse med Nordens ånd blive en indsats for en menneskeværdighed, som millioner længes efter i håb og bæven. Vi vil allermindst nu under påvirkning af almindeligt forfald og nedværdigelse glemme Nordens historiske opgave: at leve for meneskelighed og ånd. I en verden, der er syg af at myrde og hade, skal vi hævde den menneskeværdighed, som Nordens største søn, Grundtvig, gav udtryk for i fyndordet: det djævelske skal forsages, det dyriske skal underkues, men det menneskelige skal højt æres og elskes.

Uffe Grosen.

E. Lönnrot.

En folkerejsning og dens mænd.

Når det så ofte har været vanskeligt for Danske helt at forstå, hvad der sker i Finland i disse år, skyldes det i reglen, at man i Danmark i for ringe grad kender *det finske folks indre udviklingshistorie*. Det har da også både historisk og aktuel interesse at beskæftige sig med denne, ikke mindst med hovedpunktet: det 19.

århundredes folkerejsning midt under og på trods af russervældet.

Der er væsentlig *to veje at gå* for at nå til folkelig forståelse, den ene: at fordybe sig i historiske fremstillinger, der går videre end til blot den ydre statslige og erhvervsmæssige udvikling, og den anden: gennem nogle af de betydeligste digterværker at leve sig ind i folkets sjæl og ånd.

Når det gælder at vælge *historiske fremstillinger*, der kan give folkelig forståelse af Finland, vil jeg fremhæve følgende. Det burde være en selvfølge, at enhver, der interesserer sig for Finland, læser *Eva Moltesen: »Det finske Finland«* (Gyldendal 1920), der ikke noksom kan anbefales, ikke blot fordi den er den bedste på Dansk skrevne skildring af det Finland, som er noget mere end det svenskprægede, som vi ellers ofte har ladet os nøje med i Danmark, men navnlig fordi vi her møder en klog og varmhjertet Finne, der fortæller sådan om sit fædreland, at vi synes, at vi ikke blot når at forstå det finske folk bedre, men også kommer til at holde af det, med alle dets fejl og mangler.

Men siden 1920 er der sket meget i Finland, og dertil kommer, at finske forskere med blik for Finlands plads i det nordiske fællesskab har stræbt at klargøre, hvordan det finske folk er blevet nordisk præget og har fået sin nuværende stilling. Vil man vide besked om begge dele, bør man gå til *Jalmari Jaakkola: »Finska folkets historia«* (oversat til Svensk og udkommet i Stockholm 1941). Bogen er et forsøg på at give en kort samlet fremstilling af den nyere forsknings syn på Finlands historie; og selvom man af og til føler, at ikke alle synspunkter er lige holdbare, og at trangen til at fremhæve den nordiske linie hist og her gør sig for stærkt gældende, så er det alligevel en værdifuld bog, hvor den levende sammenhæng i den indre udvikling

kommer klarere og fyldigere frem, end man ellers er vant til det i den slags fremstillinger. Man må blot ikke lade sig gå på af det svenske sprog eller de mange navne på steder og folk; nej, bevæbnet med et godt kort over Finland og evt. en lille svensk-dansk ordbog skal man trøstigt arbejde sig ind i bogen, indtil sammenhængen begynder at tone frem og griber een.

Sprog- og nationalitetsspørgsmålet spiller en så stor rolle i finsk historie, at der naturligvis er skrevet en mængde derom; vil man i kort form have en klar og god fremstilling deraf, kan der henvises til: *Björn Colinder: »Språkstrid och nationalitetskamp i Finland«* (Verdandiskrifterna, nr. 378. Stockholm 1935).

Og endelig må nævnes den af *C. P. O. Christiansen* udgivne og redigerede: *»Nordisk i 1000 Aar«*, hvor man ikke blot får de enkelte nordiske folks historie fremstillet i korte, gode oversigter, men får en grundig og klar redegørelse for selve det nordiske spørgsmål, dets historie, dets væsen og værdi.

Har man læst disse bøger, skal man nok få lyst til at læse mere, men blot ved at man sammenholder disse, begynder der at tone et billede frem af det egentlige finske folk, som så først får liv og farve, når man møder dets sjæl og ånd i kunsten. Nogle få træk skal prøve at vise det.

Skandinavismen havde den opfattelse, at det var det nære slægtskab i sprog og herkomst mellem de nordiske folk, der skabte grundlaget for et nordisk fællesskab, og selvom denne opfattelse nu er nogenlunde forladt, har mange mennesker alligevel vanskeligt ved at klargøre sig det finske folks nordiske stilling. Det er da det første spørgsmål, som man ønsker historisk oplysning om: *det finske folks oprindelse og dets udvikling til et nordisk folk.*

Der var en tid, hvor man mente, at det finske folk både racemæssigt og sprogligt slet intet havde med de øvrige europæiske folk at gøre, men nærmest var at betragte som et mongolsk folk — altså noget vildt og barbarisk. Nu viser forskningen os, at vel må man fastholde, at det finske folk indtager en særstilling med et meget fremmedartet præg, men ved en afgrænsning og undersøgelse af dette har man dog konstateret et nærmere slægtskab med de øvrige europæiske folk, end man tidligere troede. *Racemæssigt* regner man nu Finnerne til den øst-europæiske eller øst-baltiske gruppe, der er nr. 5 af de 6 hovedgrupper, hvori man almindeligt inddeler Europas folkeslag. *Sprogligt* hører Finnerne til den finsk-ugrisk-uralske sprogfamilie (der foruden Finnerne bl. a. omfatter Esterne, Magyarerne, Samoiederne og nogle folkeslag i Ural), en sprogfamilie, der er — omend fjernt — beslægtet med den indoeuropæiske (hvortil de fleste europæiske sprog hører) og den mongolske; interessant nok synes bag alle disse sprogfamilier at kunne anes et fælles ursprog.

Rent praktisk er det imidlertid sådan, at medens vi så nogenlunde kan forstå både Norsk og Svensk og har naturlige forudsætninger for at kunne lære Islandsk og Færøsk, er Finsk os lige så fremmed som Russisk, og kun meget få når frem til at lære det. Alligevel kalder vi Finnerne et nordisk folk, og det ikke blot geografisk, men åndeligt, fordi vi er ved at forstå, at det nordiske fællesskab først og fremmest er et åndeligt fællesskab. Men hvordan har da Finnerne fået nordisk åndspræg trods fremmed sprog- og karakterpræg? Det hænger sammen med den særlige måde, hvorpå *det finske folk og rige blev til*, og derom fortæller den nyere forskning følgende.

Finnerne kom til Finland i århundrederne lige efter Kristi fødsel; de kom over havet i små grupper i en

langsom og gradvis kolonisation, følgende tidens handels- og kulturstrømme, der fra Syd- og Sydvesteuropa nåede frem over Østersøen og Sverrig til Østerleden, som disse østlige egne kaldtes. Den vesterlandske kulturarv og *det nordiske åndspræg*, der fremkom ved sammensmeltningen med den oprindelige finske karakter, *er altså ikke påtvunget, men frivilligt tilegnet som selve den livsform, hvori åndeligt liv voksede frem og efterhånden forenede de spredte grupper til et folk.*

Og heller ikke den første samfunds- og statsform blev påtvunget, men var en følge af kulturudviklingen, især kristendommens komme og kirkelivets udformning.

Man har tidligere ment, at det var den svenske kongemagt, der erobrede og kristnede Finland, men det ser ud til, at det er gået anderledes. Gradvist og fredeligt, ved sin egen magt og under kirkens egen ledelse gennem paver og bisper, er kristendommen fra vikingetiden af trængt frem i landet, og den romerske kirke har her som overalt vist sin evne til at tilpasse sig efter de nationale forhold og samtidig håndhævede lov og ret. Navnlig skal ærkebiskop Eskil af Danmark have betydet meget for denne udvikling, det var bl. a. ham, der fik indsat den mand, som man regner for den første biskop i Finland, og biskoppen blev det første udtryk for rigsheden i landet.

Man kan i det hele kalde det første finske rige for et bispedømme: der var ingen repræsentant for et verdsligt overhoved, og bispren var den øverste leder af militærvæsenet, skattevæsenet, retsvæsenet og i det hele administrationen, foruden at han naturligvis var kirkens øverste embedsmand.

Men hvordan kan det være, at denne selvstændige stilling gik tabt, og at Finland blev et led af det svensk-finske storrige?

Årsagen var *faren fra øst*. Omkring den gamle han-

delsstad Novgorod voksede fra ca. 1000 et græsk-katolsk fyrstendømme frem, der navnlig fra og med det 12. årh. vendte sig mod vest, for — ligesom sin arvtager Zar-Rusland — at erobre, kolonisere og missionere. Over for denne stadige trussel fra øst måtte den finske biskop søge hjælp og fik den hurtigst og bedst fra Sverrig. Hjælpen bestod ikke blot i lejlighedsvis felttog, men også i en stadig stigende svensk kolonisation på Finlands sydvestlige kystegne. Efterhånden gled hvervet at trygge landets og kirkens sikkerhed over til den svenske konge, og efter reformationen blev han eneherre over storriget Sverrig-Finland. Uden at der blev tale om tilsidesættelse af Finland eller undertrykkelse af finsk sprog og kultur, måtte det alligevel naturligt gå sådan, at svensk sprog fik en fortrinsstilling som regeringens, det offentlige livs og overklassens sprog. I den ulykkelige tid under Karl d. 12.s krige og i tiden derefter tog udviklingen fart, blev til en forsvenskning, med det resultat, at ved adskillelsen 1809 var det finske sprogs område begrænset til almuens talesprog og kirkens sprog. Og alt dette skete, uden at der opstod en kløft eller modsætning mellem de to folk. Finland bidrog væsentlig til selve storhedstidens magtudfoldelse og var tiderne igennem stødpuden og valpladsen for den russiske bjørns blodige angreb, uden at nogensinde en tanke om opstand eller frafald opstod i det finske folk. De ensartede samfundsforhold og de fælles nordiske idealer dækkede over, at de var udviklet og fæstnet i to vidt forskellige folk; men først og fremmest var forholdet det — ligesom i den dansk-tyske helstat, — at nationalfølelsen endnu ikke var blevet vækket til live; dette skete først efter adskillelsen efter krigen 1808—09.

Krigen 1808—09, for stedse levendegjort i Runebergs »Fændrik Stål«, og fredsslutningen, hvorved Finland af-

stodes til Rusland, skulde synes at blive indledning til Finlands fornedrelse og blev dog som en morgenrøde: den indre opvågning og genfødsel forvandlede nederlaget til sejr; *det 19. årh. blev det store tidsrum* i Finlands historie, da folket vågnede og fandt sig selv og skabte grundlaget for det Finland, der udfoldede sig efter den ydre frigørelse fra Rusland 1918.

Baggrunden for det ny, der skulde komme med det ny århundrede, var i Finland — som i Sverrig, Norge og Danmark — *længselen efter en dybere livsforståelse og en sandere livsførelse*, men i Finland var der den praktiske opgave desuden, at den nye finske stat, Storfyrstendømmet Finland, som Zar Aleksander, grebet af Finnernes heltedige forsvarskamp, havde oprettet, med bevarelse af de væsentlige af de hidtidige samfunds- og statsformer, skulde fyldes med nyt indhold, der kunde værne den mod at blive opslugt af Russerne, politisk og nationalt.

Situationen blev klart set og udtrykt af den unge docent i historie ved universitetet i Åbo Adolf Ivar Arwidsson: »Svenskere er vi ikke, Russere vil vi ikke være, lad os da være Finner.«

Men hvad skulde lære Finnerne at være Finner på en langt dybere og sandere vis end før? Det blev *romantikken* gave til det finske folk, at den vækkede og øgede denne livstrang og samtidig pegede på, hvad der skulde imødekomme og opfylde den.

Ovre i Sverrig, i Upsala, samledes netop i årene efter krigen en lille kreds af finske studenter, for hvem mødet med romantikken blev den store oplevelse, som fik dem til at se på deres fædreland med nye øjne. Navnlig var det *Herder*, der greb dem, når han pegede på, at det var i folkeslagernes folkelige digtning — sagn, sange og eventyr —, at man skulde finde det dybeste udtryk for folkets ånd og samtidig jordbunden for folkelivets fornyelse og den verdensborgerlige fælles-

skabsfølelse, som var kronen på og målet for den hele udvikling.

Snart lød også denne forkyndelse i Åbo blandt studenterne ved universitetet dér, men navnlig blev den udgangspunktet for en vennekreds af studenter, der i 1820 samledes i Åbo og fra 1828 i Helsingfors, hvortil universitetet blev flyttet efter Åbos brand. Denne kreds, der er blevet berømt under navnet »*Lørdagsselskabet*«, holdtes ikke sammen af blot faglige interesser eller blot kammeratlige bånd, men af kærligheden til Finland og viljen til dets åndelige genfødelse ud fra den livsforståelse, som romantikken skænkede dem. Og disse sammenkomster satte frugt, ikke blot i de skoler, aviser, selskaber m. m., som deltagerne oprettede i disse år, men langt videre ud, som det vil ses af følgende ord af Eva Moltesen:

»Hvilken kreds! Alt, hvad der er bleven tænkt skønt og handlet ædelt og stort i Finland under et helt århundrede, al den stærke udvikling, det finske folks historie i det tidsrum kan fortælle om — alt dette har fået om ikke netop sin tilblivelse og rod, så i det mindste sin vækst og udviklingsmulighed i denne ungdomsskare.«

Størst betydning af disse unge fik *de tre venner*, der som fattige studenter blev indskrevet ved universitetet i Åbo 1822: *Elias Lønnrot*, *Johan Ludvig Runeberg* og *Johan Vilhelm Snellman*.

Lønnrots indsats er den, at han gennem fremdragelsen af den ældste finske folkedigtning og udgivelsen deraf i »*Kalevala*« (1835—49) skænkede det finske folk det første dybtgående udtryk for dets eget væsen og dermed et udgangspunkt for national selvbesindelse og genfødelse. Hans livsbane (1802—84) er et eneste langt vidnesbyrd om utrættelig udholdenhed, sejt vilje, ren og ydmyg idealisme, båret af den fra drengedårene vakte kærlighed til finsk folkedigtning og historie og af hans inderlige kristentro. Der findes et smukt billede af ham,

der viser ham i færd med at optegne et gammelfinsk kvad, og det er, som om vi ud fra dette billede hører hans egne ord: »Det var som en usynlig guddom havde fængslet mit sind ved sangenes liflige skønhed, så at jeg ikke ret kunde leve dem foruden; og den, der således ledede og lokkede, ja næsten tvang mig til arbejdet, vilde jeg tilskrive al fortjeneste derfor, selv har jeg blot været værktøj for en andens arbejde.«

Runeberg (1804—77) blev *den nationale digter*. Trods fattigdom og nød kæmpede han sig frem til universitetet, til en uddannelse og en lærergerning, som gav ham og familien udkommet, men det var som digter, at han havde sit kald og ydede sin indsats. Tidligt viste han store digteriske evner, men gennembruddet kom først omkring 1830 som følge af forudgående betydningsfulde oplevelser. Først og fremmest må nævnes de to år, hvor han opholdt sig som huslærer ude i landkommunerne Saarijärvi og Rouvesi; for ham, der var født og opvokset i et svensktalende hjem og en slægt, der stammede fra Sverrig, blev det en afgørende oplevelse at møde her et større Finland, både i naturen og folkelivet. Men omsætte og frugtbar gøre sine oplevelser i digtning kunde han ikke endnu. Hjælpen kom gennem læsningen af nogle serbiske folkeviser, som greb ham stærkt, og af Herder og nogle samtidige tyske folkelivsskildrere; nu kunde han se, at der i det finske folkeliv, i dets digtning og historie bag den brogede mosaik af enkeltheder lod sig øjne og udskille ideer, som kunde iklædes kød og blod i symbolske menneskeskikkelser, der kunde opstilles som rene og skønne søjler i fædrelandskærlighedens tempel. På den måde skabtes hans hovedværker »Bonden Pavo«, »Elgskytterne« og navnlig da »*Fændrik Stål*«, der trods sit svenske sprog — *Runeberg* kunde ikke Finsk — blev en fælles finsk national helligdom, der ved siden af *Zakarias Topelius*: »*Feltlægens Historier*« har fremkaldt i hele Norden varme følelser for finsk historie og det

finske folk. Runebergs digtning blev det første betydelige udtryk for, at finsk ånd ikke blot i fortiden — som med Kalevala — men også i nutiden kunde skabe stor kunst og åbenbare fornyelse af finsk folkeånd.

Men — Lønnrots Kalevala nåede i første omgang kun den dannede overklasse, og Runebergs »Fændrik Stål« var i følge sin svensk-sprogede dragt foreløbigt væsentlig kun tilgængelig for den svensktalende del af befolkningen, der ganske vist dengang var betydelig større end nu. Og trods kirkens, navnlig pietismens vækkende betydning, var den store brede finske befolkning endnu væsentlig udenfor det åndelige nybrud. *Der måtte en folkelig vækkelse igang, og det blev Snellmans vigtigste opgave.*

Snellmann (1806—81) var ligesom Runeberg af svensk herkomst, men blev ved sine studier over den tyske tænker Hegel ført ind i en livslang kamp for finsk sprog og kultur. Det, der opretholder et samfund og en stat, er for ham ikke regeringer eller ydre magtmidler, men en levende og stærk nationalånd, og dens nødvendige livsform er modersmålet; en levende og stærk finsk folkeånd kunde da ikke fremkomme i Finland, før det svenske sprogs overherredømme blev brudt, og finsk sprog og kultur igen fik sin ret. Fra 1844 begyndte Snellman da sin dobbelte gerning: dels at vække den brede finske befolkning til national og menneskelig selvbesindelse, og dels at ordne de politiske og sociale kår i overensstemmelse med en ny folkelig-national bevidsthed, og 1863 kom det første store resultat: ved et kejserligt reskript blev *det finske sprog ligestillet med det svenske.*

Ud fra sin dogmatiske indstilling mente Snellman, at svensk sprog og kultur snart vilde miste sin eksistensberettigelse i Finland; overfor dette standpunkt var venen Runebergs »Fændrik Stål« et indirekte svar, og der rejste sig en svenskhedsbevægelse som værn mod

»Fennomanernes« angreb. Megen strid og unødigt ensidighed har præget *sprogsagens udvikling*, men ligesom grundloven og lovene af 1922 fastslår begge sprogs ret og ligestilling, må man håbe, at (som der allerede har været tegn til) en virkelig tilegnelse af romantikkens og folkerejsningens kerne: den åndelige genfødsel — vil forvandle den bitre strid til en fredelig kulturkamp.

Det bedste bevis på, at Lørdagsselskabets håb og tro og gerning havde virkelighed i sig, er den *folkerejsning*, som i stigende grad fulgte efter århundredets midte, en folkerejsning, der i mangt og meget minder om den danske efter 1864.

Først og fremmest må nævnes, at der op fra det finske folks jævne lag vokser en digterskikkelse frem som *Aleksis Kivi* (1834—72), der ikke blot lærer sig såmeget Svensk, at han kan tilegne sig verdenslitteraturens storværker, men på sit finske sprog skaber digterværker, som tåler sammenligning med disse.

I hans gerning ser man ligesom alle folkerejsningens elementer forenet i en levende frodig og positiv personlighed. Og fra ham strømmer igen ud en fornyelsens kraft til den hårde prøvelsens tid, da russificeringsforsøgene sætter ind fra og med 1890'.

Nu ser vi ret, hvad folkerejsningen gemte i sig af kraft og fornyelsesevne. Som det sikreste våben og værn i denne kamp rejses *højskoler og ungdomsforeninger*, og ligesom i Danmark bliver *andelsbevægelsen*, der sættes i gang af professor Gebhard, lige så fuldt en folkelig som en økonomisk bevægelse. *Husmandsbevægelsen og kvindebevægelsen* præges også af at være et led i den nationale front; som udtryk for ånden i en sådan udvikling kan tages forfatterinden *Minna Canth*, der netop udfra sine digtersyner om menneskeværd og -ret tager kampen op for at præge samfundet derefter.

På baggrund af denne udvikling forstår man bedre den kraft og frodighed, hvormed det nye Finland udfoldede sig i *frihedstiden 1918—40*, og som Kyösti Kallio kan tages som et smukt udtryk for i hans folkelige kraft, sociale ansvar og nordiske åndsindstilling. Og hermed er også nævnt de reserver, hvorved vi håber, at Finland også skal stå den nuværende tid igennem og bygge en ny fremtid i pagt med den gamle.

Vi har nu fulgt et rids af finsk folkelig udviklingshistorie, men til sidst skal det nævnes igen, at den egentlige forståelse først nås, når man på denne baggrund lever sig ind i den finske digtning og kunst. Og selvom det er et kapitel for sig, skal der her peges på, at i et værk som *Kivis: »De 7 Brødre«*, møder vi det finske folkesind i al dets mangfoldighed og dets forunderlige sammensmeltning af vildhed og poesi; men samtidig oplever vi med de 7 brødre, at kun i fællesskabet får vort liv mening og indhold.

Dermed er vi inde ved den hemmelighed, at fordybelsen i det finske spørgsmål fører os ind i *vore egne spørgsmål*, og at vi derved kan hjælpes til at opdage sandheden og værdien af Zakarias Topelius' ord:

»Er da folk og fædreland med al den selvskhed, som knytter sig til dem, en hindring for menneskenes samdrægtighed og lykke?

Nej, skønt selviske indadtil, bereder de indenfor deres område kærligheden et virkefelt og forsagelsen et mål.

Folk og fædreland er nødvendige led i udviklingens kæde, bestemt til ved kædens jordiske ende at forsvinde i menneskeligheden. I Kristi tusindårige rige skal der ikke mere findes folk og forsamlinger, kun en fortrolig skare i den samme faders favn.« *Valdemar Nielsen.*

Henrik Pontoppidan.

1857—1943.

Som gamle Vallekildeelever vil vide, har Henrik Pontoppidans Digtning haft en stor Plads her paa Skolen i de sidste mange Aar.

Man møder ofte Mennesker, der i deres Bedreviden bemærker: Kan Nutidens Ungdom faa noget ud af hans Bøger, er han ikke for negativ?

Men saa let gaar det ikke at gøre det af med en stor Forfatter, der har taget sin Opgave i vort Folk alvorligt. Men det er sandt, at han har fundet det nødvendigt at bruge kraftige Midler for at modvirke vor gemytlige Trang til at trække paa Skuldrene af det ubehagelige, det vanskelige, og det har forstyrret os i vor Tilfredshed med Tilværelsen og med os selv.

Pontoppidan har allerede fra sit Hjem, Præstehjemmet i Randers, faaet lagt Grunden, baade til den Protest og den Medansvarlighed, der altid blev hans fornemste Karaktertræk. I sit Hovedværk Lykke-Per skildrer han især Protesten. Drengen Peter Andreas føler sig kuet, han bliver trodsig, og derudaf opstaar hos ham Længselen efter at slippe hjemmefra for at naa ydre Berømmelse, saa han kan faa en Slags Hævn over Faderen, og dermed udvikles hos ham i Ungdomsaarene Fantasteriet, Sansen for ydre Storhed, alt det, der gør ham rodløs i Forholdet til Arbejdet og andre Mennesker.

Selv om denne Skildring ikke er ren Selvbiografi, har der nok været noget selvoplevet deri.

Men i Forholdet til Moderen er det anderledes. Han fortæller i sine Erindringer om, hvordan han som voksen Mand paa en af sine mange Vandringer kom til Randers og om Aftenen igen oplevede at høre Byens Vægter synge den gamle Vægtersang nede paa Gaden. Han skriver: »Dette greb mig saa stærkt, at jeg formelig fik Hjertebanken. Mens jeg lyttede til de kendte gamle Toner, mindedes jeg min Mor, der altid sagde, at kun i den lille By kunde der leves et virkelig menneskeværdigt Liv. Hun var selv født og opvokset i Provinsen, og det var et af hendes mange Mundheld, at vigtigere end at stræbe efter det store og opsigtsvækkende var det at kunne skønne paa de mange smaa Goder, Livet skænkede os, men som Verden ringeagtede. — Trods al legemlig Skrøbelighed efter sine 16 Barnefødsler og trods Hjemmets saare beskedne Forhold var hun et stueglad Menneske, hvem blot et Solstrejf paa Væggen en mørk Vinterdag eller Skumringstimens stille Hygge, naar det vifteformige Skær fra Kakkellovnsbjældet lyste ud over Gulvet, kunde bringe Glæde og fylde med Taknemmelighed. I denne Tid, hvor jeg havde været saa bekymringsfuldt optaget af mig selv, havde hun daglig været i mine Tanker; og altid gjorde jeg mig det Spørgsmaal, om jeg med min plagsomme Uro i Sind og Tanker overhovedet lignede hende det allermindste. Jeg havde ofte haft mine alvorlige Tvivl. Men maaske havde jeg alligevel arvet mere af hendes aandelige Sundhed og Styrke, end jeg turde tro paa.«

Og det stemmer godt med hendes Sind, at Sønnen begynder sin Skribentvirksomhed med at angribe den sociale Uret i Samfundet. Han skriver herom: »Jeg huskede Udtalelser af min egen rettænkende Mor, der kunde blive saa oprørt over den Ligegyldighed, hvormed mange Mennesker, endogsaa Folk, der kaldte sig kristne, kunde vise overfor de Fattiges Nød. Jeg havde

selv engang som Dreng faaet en alvorlig Kindhest af hende, fordi jeg talte unænsomt om vor fattige Vaskerkone og hendes lappede Skørt. Jeg huskede, hvor overrasket jeg var bleven, og at jeg længe ikke kunde tilgive Mor denne Tugtelse, fordi jeg syntes Anledningen til den var saa urimelig. Nu, da jeg bedre forstod, hvor velment den havde været, mindedes jeg den næsten med Taknemmelighed.

Hans Studieaar i København er rige paa Oplevelser. Især paaskønner han det gode Forhold til Broderen Morten. Henrik var i Begyndelsen irriteret over Mortens Optagethed af Bergs Protestpolitik overfor Estrup, men snart sad han ogsaa selv — lidt skamfuld — paa Rigsdagens Tilhørerpladser og kunde ikke løsrive sig derfra, før Opgørene stilnede af. Han deltog i et muntert Kammeratliv blandt de vordende Polyteknikere, Pølsegilder, Komodiespil og Dans var han en ivrig Deltager i, han skriver om, hvordan han snart blev en skattet Balkavaler: »I min danseglade Hjemby havde jeg lært at optræde kavalmæssigt i en Balsal og navnlig at »føre« min Dame under Dansen, det vilde den Gang sige at suse gennem Salen med hende i Datidens Gallopader og Mazurkaer, saa hendes lange Ungpigepletninger slog mig om Ørerne.«

Men som Aarene gik, fik han Adgang til de litterære Kredse, bl. a. blev han indbudt til Forlagsdirektør Hegels fyrstelige Selskaber, hvor han dog aabenbart ikke paa det Tidspunkt har fundet sig ganske hjemme, han kunde endda gribe sig i, mens Tjenere med hvide Handsker bar Fadene rundt, at længes hjem til sin Husmandskost. »Et Renaissancemenneske var jeg sikkert ikke,« er det Resultat, han Gang paa Gang kommer til. Men Deltagerne i Selskaberne har han været optaget af; han mener endogsaa, at der ikke er nogen Grund til at tro,

at Holbergs Tid var mere rig paa komiske Figurer end vor egen, der var stadig Motiver nok til Latter.

Og som han lærte Byen at kende indefra, lærer han senere Landet og Landsbyen nøje at kende. Han blev et Par Aar Højskolelærer hos Broderen Morten i Hjørlande i Nordsjælland, og derefter bosætter han sig i Østby paa Halvøen Hornsherred i Roskilde Fjord. Og herfra vandrer han ud over Landet og gennemstrejfer det. Selve Vandringen er hans Forberedelse til den Gerning, der venter ham.

Der var for nogle Aar siden et Billede af Pontopidan udstillet paa Charlottenborg. Udtrykket er reserveret, absolut roligt, og Blikket er stillet ind paa noget længere borte end Tilskueren, og han har et lyttende Udtryk. Er denne Spejden og Lytten ikke Vejen til Visdom? Han søger efter det egentlige, det bag Ordene, og han ser Tingene og Menneskene fra en anden Side end den, der almindeligvis vender frem mod Iagttageren. Og saaledes maa en stor Digter kunne se og høre, opfatte de ufærdige Tanker og Bevæggrunde, vurdere Mennesker og Forhold, og han maa være nøgtern og dog rig paa Fantasi for at kunne gennemskue de menneskelige Foreteelser og se Tingenes sande Væsen, thi kun hvis man forstaar sin Tid og Menneskenes Tilbøjeligheder helt, kan man vejlede, kalde til Besindelse og opmuntre til Handling.

Men en Folkeopdrager i stort Format maa ogsaa kunne se, hvordan Tingene og Menneskene kunde blive, hvis de, som H. C. Andersen siger i »Laserne«, »forvandlede sig til Sandhed og Skønhed«, først naar en Digter ser det forjættede Land forude, kan han gaa i Gang med sit Værk.

Paa sine Vandringer talte han med mange Slags Mennesker og Mennesker i højst forskellige Kaar, men han søgte ogsaa hen, hvor Folk samledes til Møder og

Fester, han maatte vide, hvad hans Folk aandeligt næredes af og forgiftedes ved.

Og hvad var det, han saa og hørte? Nogle Litterater mener, at han havde faaet en Troldeplint i Øjet, en Arv fra Søren Kierkegaard, men mon ikke vi kommer Sandheden nærmere ved at indrømme, at Pontoppidan har set sig bedre for end de fleste, der udtaler sig om vort Land som Helhed. Han kendte Landets Afkroge og vidste bedre end ret mange andre, hvordan Livet levedes inde i de Rønner, andre sang Viser om. Drachmann digter romantisk: »Vandrer, ifald du vil Livet forstaa, lyt til de Sange, som Hytterne nynner.« Pontoppidan hørte ikke nogen synge fra Hytterne, men han saa bl. a. »Rundt om paa Dørtærsklerne sad den Guds Velsignelse af blege, svampede Børn, der ruges ud i Fattigfolks mugne Halmsenge. Mens Slægten oppe i Bøndergaardene voksede sig bestandig større og rankere, oplækkedes der i disse Hytter Kuld paa Kuld af Vantrivninger med lange Arme og store tomme Hoveder, med uformelige Skuldre, bestemte til at lægge deres Værdier rundt om i Bondens Marker og Moser.«

Det var i de Aar, Industrien opstod og ændrede Forholdene i vore Byer, og den Individualisme, der fulgte i dens Køl vand, godkendte de Teorier, at materielt var enhver nu sin egen Lykkes Smed og sig selv nærmest; det hed, at Samfundet var bedst tjent med, at der op-hobede sig Kapital paa faa Hænder, saa nye Foretagender kunde sættes i Gang, og Arbejderne havde det jo som Bierne, der selv fortærede al Honningen, hvis man ikke fjernede noget; der blev aldrig frivilligt noget til overs.

Disse Synspunkter er iøvrigt videreført til vor nuværende vanskelige og farlige Situation. F. Eks. er der fremført, at de smaa i Samfundet er saa vant til at bære Byrder og indskrænke Levefoden efter Forholdene,

at de aldrig tænker paa at rejse sig mod yderligere Tryk og Afsavn, og derfor maa det være dem, der maa bringe de afgørende Ofre, naar Landet er i Fare; thi tog man fra dem, der mener at have Krav paa Overflod, saa vilde Sammenholdet i Samfundet være truet.

Ogsaa paa Landet ændredes Forholdene i Slutningen af forrige Aarhundrede. Pengeomsætningen steg og skabte nye Muligheder for dem, der ejede Jorden, og Elendighed for dem, der skulde arbejde for Dagløn, de havde kun en Alderdom at se hen til, hvor de maatte spise Naadsens Brød, ja endte maaske paa Fattigkassen.

I de samme Aar udvides Folkeoplysningen, Pressen breder sig, Højskolen ligeledes, men de nederste Lag af Folket kom ikke med.

Pontoppidan nægter at godkende denne Tilstand som værdig for vort Folk.

Og hvem skriver han saa for?

Aakjær og Skjoldborg skrev især for dem, de vilde komme til Hjælp, de vilde ophæve Smaamandens Underlegenhedsfølelse, skabe Rankhed og fremme Oplysningen, Almuesindet maatte udryddes.

Men Pontoppidan skriver for dem, der har Ansvaret. Det er ikke nok for ham at sætte Mod i de oversete, nej, de ansvarlige har forsømt deres Pligt, er lusket udenom Realiteterne, og nu skal de have Besked om, hvordan det Danmark ser ud, hvis Ledere de er, og som Lyrikerne synger Sange om, og de førende aandelige Bevægelser skal se sig selv i Nærbillede, saa vil det fremgaa, at deres sande Væsen er Idyl, Tilfredshed med Forholdene, som de er, og Tillukkethed overfor den Lasarus, der hører deres Tid og Sted til.

Disse Ting tilsammen havde ophævet den gamle Form for Sammenhold i Sognene, overalt voksede Splitelse og Klassefølelse, hvorved Parterne yderligere mi-

stede Ansvar for hinandens Forhold, og derved undergravedes hele Folkets Fremtid.

»Stækkede Vinger« hed Pontoppidans første Samling Fortælinger. Den udkom 1881, og Titlen angiver den Ide, der ligger bag Vurderingen af Livet og Menneskene. Disse Skildringer af de fattiges, gamles og syges Kaar paa den Tid fortsættes med »Landsbybilleder« 1883 og »Fra Hytterne« 1887.

Men nu tager ogsaa hans Vurdering af Datidens aandelige Bevægelser Fart. »Sandinge Menighed« fra 1883 er et overmaade skarpt Angreb paa den grundtvigske Retning, som den da formede sig, rimeligvis fordi han havde sat for store Forhaabninger til den en Overgang. Den havde mere taget Form som en kirkelig og almenfolkelig Bevægelse end som social og politisk og var dermed blevet berøvet det, der for Pontoppidan var Realiteter, den Side af Livet, der har at gøre med det mest ligetil af alt, Ansvar for Medmennesket og dermed ogsaa for det Folk, der er vort, ganske ligegyldigt om Landet synes forjættet eller et Rige for de døde.

Det er et overordentlig stort Arbejde, der er nedlagt i de mange Værker, vi har fra Pontoppidans Haand. Her skal kun nærmere omtales hans Hovedværk »Lykke-Per«.

Vi kan følge Pontoppidans Vej gennem de Opgaver, der for ham synes mest paatrængende; fra Skildringerne af Hyttefolkene naar han til Provisorieaarenes Problemer. »Skyer« indledes med den oprørske Fortælling »Illum Galgebakke«, vel den bitreste fra hans Haand.

Men med Aarene opstod det Spørgsmaal hos ham: Hvad bør et Menneske ofre paa sin egen Udvikling, og hvor begynder Kravet om Deltagelse i Kampen mod Uretten i Samfundet og Uvidenheden blandt Godtfolk, der altid vil lægge sig paa tværs af alle Fremskridt. Og

hermed er vi inde paa Vejen, der fører til hans store Romaner eller nærmere bestemt »Lykke-Per«.

Det er en Udviklingshistorie om et Menneske, der ikke kan faa Udvikling og Opgave til at stemme sammen.

Egentlig handler Romanen »Det forjættede Land« om det samme. Idealisten og Fantasten Emanuel Hansted gaar ud til en Opgave, han ikke magter, han bliver rodløs, tvivler, gaar til Grunde. Ikke meget bedre er det for Provstedatteren Ragnhild Tønnesen, hun har Evner og Kræfter, men ingen Opgave: »Mit Livs Indhold kan skrives bag paa et Visitkort,« siger hun engang til Hansted.

I »Lykke-Per« møder vi Individualisten i Forhold til hans Omgivelser fra hans Barndom til hans Død. Baggrunden er baade Land og By, særlig Østjylland og København, og vi møder 70ernes og 80ernes aandelige Strømninger, navnlig Præstegaardskulturen og Brandesianismen. Men man møder Folk fra alle Lejre og af alle Kvalitetsgrader: elskelige Nybodertyper, forhutlede Litterater, moderne Jøder og Kunstnere, ofte tegnede efter Model.

Lykke-Pers Individualisme, hans ubændige Selvhævdelse og Trods opstod tidligt i det asketiske Præstehjem. Faderens Forsøg paa at ydmyge og bøje Drengen, gjorde ham kun til en fremmed i sit Hjem, tog det naturlige Staasted bort fra ham, og dermed er han en fredløs overalt paa Jorden, som Faderen engang har truet ham med. Hans Ungdom bliver da ogsaa derefter; han kan ikke klare den daglige Tilværelse, og saa tager han sin Tilflugt til Fantasiens, og i den kan han hurtigt gøre sit Folk store Tjenester og blive berømt, men da hans Planer og Beregninger skal praktiseres, taber han Interessen for dem, nu var de ikke mere en spændende Drøm, en Tilflugt, naar alt andet gik skævt.

Senere møder vi denne Hang til Fantasteri. I Rom griber han af Begejstring for Tanken om Genrejsning af Kolosseum, og da han engang bliver syg, styrter han sig omgaaende ud i Dødsfantasier.

Men det bliver ikke en Holbergsk Komædie om en Mand, der ender som en Ærkefantast, der kan lave Livet broget for det ganske Hus. Nej, Fantasteri er for Pontoppidan en alvorlig Sag, det er Opløsning af Karakteren, Svamp i Personligheden.

Pers Krise indtræder, da han møder noget uigenkaldeligt: Jacobes ubetingede Troskab og Moderens Død. Hans Selvfølelse vakler, hans ærgerrige Drømme opløser sig, og efter endnu mange forgæves Forsøg paa at redde sig igennem med mindst mulig Risiko, naar han endelig ind paa den Vej, det fører ham til Besindelse. I Ensomhed reviderede han sin Fortids Illusioner, og endelig erklærer han sig da for et lykkeligt Menneske.

Det positive i denne Bog er dette, at et Menneske kan forandre sig, en forvildet og egoistisk Ungdom kan under visse Vilkaar blive efterfulgt af en redelig og frigjort Manddom, men Per brugte hele Livet for at naa dette Maal.

Hans Modsætning er Jacobe, Jødingen med det stærke Fodfæste. Hun er rig paa Evner og er opofrende og varm i sin Godked. Hendes Idealisme har intet fantastisk i sig, hun er villig til ethvert Offer for at redde den, hun har knyttet sig til, og hvor hun møder Uretten, gaar hun imod den og søger at afbøde den. Hun er lige saa rodfæstet i sit, som Per er rodløs i Forhold til det, han har været om ad, og det var efterhaanden en Del. Da han svigter hende, ligger Fremtiden klart foran hende, hun maa paatage sig et Arbejde blandt Nørrebros fattige Børn, og i hendes Skolehjem kan Børn komme uden indsnævrende Betingelser. Børn af Kristne, Jøder,

Fritænkere, alle staar hende lige nær, naar de trænger til Hjælp og Beskyttelse mod Livets Haardhed.

Lykke-Per naaede at finde sit Staasted, men han naaede ikke at løse de Opgaver, han som ung drømte om, det blev Jacobe, der paatog sig den store Opgave i Samfundet, mens han gjorde sit Livs Regnskab op et ensomt Sted i Thy.

Pontoppidan oplevede, at hans Bøger blev anerkendt som urokkeligt klassiske, en Kritiker skrev ved Forfatterens 80 Aars Fødselsdag, at »hans Værker vil staa urokket af Tiden og Smagen, saa længe dansk Litteratur bliver læst.« Og det er troligt, for efter mange Udflugter og Svinkeærinder vender Menneskene gerne tilbage til det vederhæftige, selv de mest spændende Begivenheder og den mest dramatiske Propaganda vender vi os engang bort fra i Lede.

Naar Pontoppidans Navn virker paa visse Mennesker, som om de brændte Fingrene, saa hænger det sammen med denne Nøgtørhed, hans direkte og maskuline Greb paa at afsløre Frasen og vore Forsøg paa Selvbedrag. Heri ligner han Ibsen, der fra Norge kaldte paa Modet til Ærlighed, f. Eks. i Samfundsstøtter, En Folkefjende, Et Dukkehjem o. fl.

Bag den Slags Angreb lever der imidlertid en Tro paa, at hvis et Menneske, en aandelig Bevægelse eller et helt Folk faar Mod til at være Barnet i »Kejserens ny Klæder«, saa vil der opstaa nye og bedre Tilstande, og Tilliden mellem Mennesker vil vokse.

Intet er mere misvisende end Talen om Pontoppidan som kold og negativ, han er tværtimod en Elsker af sit Folk, men dem man elsker, tugter man for deres Fremtids og sande Lykkes Skyld, om det tiltrænges. Og at han kan gribes af en stor og lykkelig Begivenhed i vort Folk, derom vidner hans Sang fra 1918: Det lyder som

et Æventyr, et Sagn fra gamle Dage: en røvet Datter, dybt begrædt, er kommen frelst tilbage!

I disse mørklagte Aar har vi haft god Brug for al den Alvor og al den Klarhed, der udgaar fra Pontoppidans Digtning. Han har trods alt troet paa, at hans Folk vil bestaa og finde Vej frem gennem de Vanskeligheder, der maaske mere end noget andet vil lære os at sætte os op mod Fantasteriet i alle dets Former og ikke at lefle for Magten og Uretten. Han har anvist os Selvbesindelsens Vej og gjort os medansvarlige for det, der sker omkring os.

Alle Venner af Pontoppidans Digtning har sikkert haabet paa, at han maatte opleve den Dag, Danmark igen var frit. Det skete ikke. Han er nu i dobbelt Forstand »formælet med Mulden i hans eget Hjemland,« som han udtrykker sig i »Hamskifte«. Maatte der da gro aandelig Sundhed, Retsindighed og Ansvarlighed frem af den Muld.

Adia Frost.

Fuglene har Reder —.

*Da har han misundt markens ræv
og himlens fugl det lune bo
og alle dem, hvem strid og stræv
jo dog, når nat falder på, gav ro.*

(Nis Petersen: Vagabonden med det
milde åsyn)

Fra den Sørejse, Poul Martin Møller foretog til Kina, har han efterladt nogle Dagbogsoptegnelser, hvori ogsaa findes en Beskrivelse af den Aften, da Skibet »Christianshavn« gled ind i den Fjord, som Kapstaden ligger ved. Alle var paa Dæk, og man stod med Kikkerterne og saa ind mod Kysten. Det var Søndag Aften og stille, dejligt Vejr, og mange Folk færdedes langs Stranden. Og Poul Martin Møller giver et Par smaa Skitser af, hvad han saa i sin Kikkert. Der var bl. a. en Mor, som søndagsspadserede med sine 5—6 Børn. Alle gik i Rad, og Hovederne dannede en skraa Linie fra Moderens til en lille Pogs, der efter Udseendet at dømme nylig havde opnaaet den Lykke at gaa med Bukser. Vi hører saa om Døtrene, der spiller med deres prangende Solskærme og kappes om at tiltrække sig Moderens Opmærksomhed, og Billedet ender saadan:

Buksemanden gik bagefter, alvorlig som en gammel Mand, og roede sig frem med sine nøgne, runde Arme. Med eet standsede han ved nogle Muslingskaller, der vandt hans Bifald. Efter noget Overlæg besluttede han sig til den for ham højst vanskelige Operation at bukke sig til Jorden efter dem. Dette Vove-stykke udførte han da ogsaa, dog ej uden at udsætte sig meget

for Ligevægtens Fortabelse. Imidlertid vendte Moderen sig for at mønstre sin Flok og fandt, at man havde sejlet den mindste agterud. Straks blev en af hans Jomfru Søstre affærdiget med Fuldmagt til at hente ham. Hun greb ham da ved Armen, og han maatte, skønt ugærne, kaste sine smudsige Skaller, lade Hænderne vaske, og i ujævnt Trit ved Søsterens Haand trave hen til Flokken.

Det, der virker saa yndefuldt ved denne omstændelige Beskrivelse, er netop dens Omstændelighed. Den viser det, som Poul Møller ogsaa direkte gør Bemærkning om: at efter fire Maaneders Ophold paa et Skib, mellem lutter Søfolk, og med det umaadelige Hav omkring sig, begynder man at »føle en stærk Tørst efter at bivaane Scener af det huslige Liv.« — Der er jo ikke nogetsomhelst opsigtsvækkende ved denne Mor og hendes Børn. Oprinet er særdeles almindeligt og normalt. *Men det er netop det normale Menneskeliv, man kommer til at længes saa stærkt efter, naar man har været skilt fra det et Stykke Tid*, og det var derfor, Poul Møller med Øje og Sind inddrak saa begærligt disse Oprin og alle de smaa Enkeltheder deri.

Denne Dagbogsoptegnelse kommer ofte til at staa for mig, naar jeg ved Jagttagelse eller Eftertanke bringes til at tænke paa de mange, mange Mennesker, som ikke blot i Maaneder, men i Aarevis har været skilt fra den hjemlige Tilværelse og det normale Menneskeliv. Hvor meget større maa deres Tørst og Længsel ikke blive. De, som kender et normalt Menneskeliv, — hvor maa vi ønske for dem, at de snart maa kunne vende tilbage dertil.

*

Det var ikke Udtryk for Selvmedlidenhed, dengang Jesus talte om Fuglene, der har Reder, og Ræven, der har sin Hule, men Menneskesønnen har ikke det, han

kan hælde sit Hovede til. Det blev sagt til en, som grebet af en øjeblikkelig Stemning bad om at maatte følge med ham paa hans Rejsefærd i Landet, men som efter Jesu Mening skulde tænke sig godt om først. Om han nu ikke vilde komme til at lide for meget af Hjemvé. Om han virkelig med godt Humør vilde kunne udholde det Savn af Hjemliv, som denne særlige Arbejdsmaade førte med sig.

Menneskesønnen ejer ikke det, han kan hælde sit Hovede til. Jesus sagde altsaa ikke dette for at beklage sig selv. Det var en nøgtern Oplysning til den anden. Men alligevel synes jeg, vi kan høre en stærk Tone af personligt Savn deri. Selvom vi maa kalde det digterisk Frihed, naar Nis Petersen gaar saa vidt, at han bruger Ordet »misundt«, tror jeg dog, det er rigtigt, at der igennem Jesu egen Udtryksform lyder en stærk Tone af, at den rent menneskelige Forskel mellem at være hjemløs og at være hjemme betød meget for ham.

Man kan vist gaa ud fra, at Jesus og hans Disciple almindeligvis ikke ligefrem led Nød paa deres Rejser. De fik sig Venner rundt omkring, der sørgede for deres timelige Fornødenheder. Men det var aldrig at sætte Foden under eget Bord, aldrig at være i sine egne Stuer, aldrig at komme hjem og lukke Døren for alt det andet og være sammen med sine nærmeste. Det var altid hos andre, altid en fremmed Seng og en laant Hovedpude.

I ydre Henseende kom Jesus altsaa til at staa udenfor Hjemlivet, dengang han tog fat paa sin Manddomsvirksomhed. Men det var ikke, fordi han manglede Sans derfor. Det var ham ikke nogen ligegyldig Ting. I sin Billedtale lader han os tit se indenfor Hjemmets Vægge: Aftensbordet, hvor Husfaderen sidder og øser op til sin Familie, Manden, som nødtigt vil staa op og laane Na-boen Brød, fordi han er bange for at vække Børnene, Hus-

moderen ved Deigtruget o. s. v. — altsammen »Scener af det huslige Liv«. De Billeder, som Jesus dér har givet os, og den lette Haand, hvormed de er tegnet op, viser, at det var noget, han var fortrolig med selv, og det fører Linier tilbage til Tiden i Nazareth, hvor han selv som Barn og ung levede i Hjemmets Liv. — Og saa er der altsaa de Ord om Fuglene og Ræven. De viser os først, hvordan han advarer en anden mod at undervurdere den Magt, som Trangen til Hjemliv har over os Mennesker. Og samtidig hører vi, hvordan han i denne Advarsel røber noget af sit eget Kendskab til denne Magt. — For mig er disse Ord kommet til at staa som det stærkeste Vidnesbyrd i hele det ny Testamnete om, *i hvor høj Grad Jesus var Menneskesønnen*. I hvor høj Grad han var gaaet ind i at tænke og føle som et Menneske.

Og jeg synes, det har Værdi for os at kunne tænke sådan om Jesus. Det siger os noget om, hvor højt han satte det Frelsesmaal, der stod for ham. Intet Offer var ham for stort. Og han har alligevel ikke »misundt« Mikkell Ræv, for den, som havde en saa stor Gerning fra Gud at udføre, var dog ikke at beklage. Men det siger ogsaa noget til alle dem af os, som drømmer om at faa et Hjem, eller som lægger Planer derom og arbejder derfor, eller som har faaet nogle af disse Ønsker og Planer opfyldt og kender Rigdommen og Tryghedsfølelsen derved. Vi, som synes, at det vilde være saa fattigt og sært, hvis Jesus stod helt udenfor dette; hvis vi skulde tænke, at det er en rent menneskelig Affære, som vi har for os selv, og som vi fra vor Herres Side ikke kan vente nogen større Forstaaelse af. Jeg vilde nødig, at det skulde være saadan. Jeg vilde nødig undvære den Tro, at han kan gaa med ind i vor Glæde over dette og unde os det godt, og at han ogsaa nemt kan sætte sig ind i, hvad vi føler og tænker, naar vi maa være det foruden.

For det er der jo mange, der maa. Og i disse Aar er det blevet saa uendeligt mange. I Korskirken beder vi hver Søndag for »de ensomme og de adskilte«. Og med *de adskilte* tænker vi paa mange af vore Medmennesker: Frontsoldaterne, Krigsfangerne, Flygtningene, dem fra de hærgede Byer, Søfolkene — og alle de andre, som er borte fra de kendte, fortrolige Omgivelser, og som maaske ikke engang har Kontakt med de Mennesker, som de har været saa inderligt forbundet med. Vi tænker paa det Hjemliv, som de savner, og som de savnes i. Og saa lægger vi det frem for den Gud, som igennem sin Søn har vist os, at han kan forstaa, hvad dette betyder. Det ligger der i vor Forbøn for de adskilte. Og der ligger ogsaa deri, at hvis nogen af os skulde komme ind under Adskillelsens Kaar, saa maa vi regne med himmelsk Forstaaelse og Hjælp. Hvis det skulde blive noget, der kræves af os som frivilligt, nødvendigt Offer — i Risiko eller i øjeblikkelig Realitet — saa ved Menneskesønnen, at der maa gives os gode Kræfter, for at vi kan tage os det paa. Og hvis det blot er noget, der kommer over os som Modgang eller Ulykke, saa er han den ensommes Ven og hans erfarne Trøster, og saa er han den, der usynligt holder de adskilte sammen, om de har givet deres Liv og Velfærd i hans Haand. Hans Kærlighed er den Central, hvorover Forbindelsen aldrig helt kan ophøre.

Et stærkt og virkelighedspræget Udtryk for, hvad Gud og Kristus kan udrette for en af de adskilte, har jeg fundet i følgende Digt, som hedder »Den ensommes sang«:

Gud, så nær du kommer mig,	Taushet altid om mig rår,
når jeg blir satt helt alene.	bare vaktens skritt på gangen;
Alt omkring mig det blir dig.	tidens viser stille står,
Gittervindu, murer, stene	død blir selve stemmeklangen.
taler, som de alle vet,	Men så ber jeg høit til dig:
at du, Gud, er kjærlighet.	ensomhet blir himmelvei.

Kommer liten gave ind
fra de tro og kjære venner,
så blir denne gave din;
du blir den, som hilsen sender.
Du i venners kjærighet
sender mig frimodighet.

Savn af dem, jeg hadde kjær
suger nok som tørst i sinnet.
Angsten vil lett komme nær,
sårt og ømt blir selve minnet.
I et nattligt Fadervor
Kristus skaper tro av sår.

Er jeg under vaktens vold,
skal de røve mig min ære?
Det er også syndens sold —
var jeg, som jeg skulde være?
Av mitt hjertes rådvillhet
Kristus skaper hjertens fred.

Avmakt er nok alt jeg har,
men du gjør det om til seier.
Uviss fremtid gjør du klar,
når jeg gir dig alt, jeg eier.
Livets tranghet blir den ro,
hvor du skaper daglig tro.

Erik Gelting-Hansen.

Nogle Træk fra Arbejdet med Uddannelsen af Delingsførere i Danmark.

1878 afholdtes det første egentlige kursus for *Delingsformænd* i Skytteforeningerne ved Vallekilde Højskole, og dermed begynder denne mærkelige form for uddannelse af ledere til frivilligt ungdomsarbejde, en form, som vi indtil de sidste 10—15 aar har været ene om, og som har vakt stor opmærksomhed langt uden for Nordens Grænses. Om Delingsføernes betydning for vort frivillige gymnastikarbejde skriver vor forhenværende mangeaarige gymnastikinspektør K. A. Knudsen følgende:

»Den stærke vækst, gymnastikken har haft i det sidste halve hundrede aar, har sin rod i delingsførerens grundlæggende arbejde. De har virket som et net af kanaler for legemlig opdragelse og bragt grøde.

Den danske bonde som delingsfører er uden sidestykke i verden. Intet andet land har en bondestand, der er naaet saa langt i kultur, at den ogsaa har faaet sans for legemets udvikling og dannelse, og har ud af sin egen midte kunnet hente foregangsmand og ledere.«

I aar er det 65 aar siden, denne uddannelse begyndte. Nu er 65 aar ikke et jubilæumsaar i den forstand, og artiklen her skal heller ikke være en jubilæumsartikel, men da der i vort folk i disse aar er stor interesse for

uddannelse af ledere til ungdomsarbejdets forskellige former, — og da vi gennemlever et tidsskifte, hvorefter der maaske kræves ændrede former, andre midler og andre veje at gaa ad, naar det klarer forude, saa kan oplysning om hovedlinjer og maal for delingsføreruddannelsen i de svundne 65 aar være paa sin plads, hvis vi i de kommende tider skal vedkende os arv og gæld.

Det frivillige ungdomsarbejde betyder langt mere for vort folkelige og nationale liv, for vort medmenneskelige samvær med hinanden, end mange mennesker umiddelbart tror. Det er og bliver andet og mere end harmløs tilrettelagt udnyttelse af ungdommens fritid. I den henseende er det lærerigt at vide noget om, hvad ungdommens fritid er blevet udnyttet til i de europæiske lande i tiden mellem den forrige og denne verdenskrig.

For den store flok ungdom mellem 14—18 aar, der færdes i de kredse, hvor indtil i dag gymnastikken har betydet meget, er det af betydning, at de i selve det idrætslige arbejde og i kammeratskabet faar den indirekte hjælp til udformning af det livsideal, de vælger at stile imod, og det er af *afgørende betydning*, hvordan delingsføreren indstilling over for livet er. At delingsføreren forlanger det mest mulige af udøveren m. h. t. den kropslige side af arbejdet: form, stil, færdigheder m. m. er en selvsagt ting, ellers er han eller hun færdig, inden de faar begyndt. Men hvis denne delingsfører nøjes med dette, det rent sportslige, bliver de unge ubevidst ført over til den vurdering af hele den form for deres arbejde og anstrengelse, at det højeste maal, man kan naa, er at blive elitegymnast eller tikampmester med alt det udvendige juks, der følger med: offentlig omtale i presse og radio, væggen i stuen fyldt med æresdiplomer, skabet fyldt med sølvtøj og forsiden af personen selv overhængt med medailler. Det blev i saadanne tilfælde gymnastik og idræt for idrættens skyld,

og det blev ikke det middel til menneskets personlige udvikling, som det kunde være blevet. Al idrætsligt arbejde er — rigtigt anvendt — et udmærket middel til opdragelse og selvopdragelse i de vanskelige overgangs-aar og de første ungdomsaar.

Men at blive elitegymnast eller tikampmester er for ringe et maal for et menneske at hige efter.

I et lille tusind aar fik sejrherrene ved de olympiske fester i Grækenland som sejrpris overrakt en olivengren under religiøse ceremonier. Hele den legemlige opdragelse — gennem mangesidig idræt — var for grækerne et led i den menneskelige opdragelse, og saa lang tid Grækenland var paa højden, blev idrætten altid kun et middel, aldrig maal. — Men det kræver en stærk karakter hos den enkelte og for et folk at holde de rene linjer fast. I Grækenlands forfaldsperiode førte udviklingen derhen, hvor meget af sporten staar i dag: De af naturen bedst begavede blev udvalgt, fik en omhyggelig og speciel træning, blev professionelle udøvere og slog rekorder, saa det raslede, et fænomen vi ikke er ukendt med i disse aar. Det blev en god forretning at være rekordsætter, og det gav stor berømmelse. Men aanden, den folkeopdragende ide kunde ikke længer trives paa idrætspladserne. Forbindelsen mellem folkeopdragerne og de faglige ledere var bristet. Lederne (svarende i nogen maade til vore delingsførere) blev velbetalte trænere. Platon, en udmærket folkeopdrager, og hans samtidige meningsfæller bekæmpede den overdrevne atletik, men talte for døve øren. Platon stillede det fra gammel tid arvede ideal op for folket: »Vi kræver legemsøvelser for vore børn for derved at udvikle deres legemer, saa at disse kan være et saa fuldkomment redskab som muligt for aanden.«

Bevægelsen lod sig ikke standse. Materialismen sejrede, og hvad der i lange tider havde været af værdi

i den legemlige uddannelse endte i en raa og simpel professionalisme. Tilbage stod statuerne og andre kunstværker fra den gode tid, de erobrende hære ødelagde meget, men en del blev bevaret, og de viser os i dag, hvor højt grækerne naaede i retning af at gøre legemet til en god og skøn bolig for en sund sjæl.

*

Af de genrejsningsarbejder i Danmark efter 1864 er Skyttebevægelsen den, der i den korteste tid bliver mødt og forstaaet af store dele af vort folk. Øvelsesstoffet i Skytteforeningerne var til at begynde med skydning, øvelser og vaabenøvelser, men snart tog man gymnastikken med, og det tiltalte de unge mænd paa landet. Færdighedsøvelserne var noget for en rask ung mand, (kvinderne var endnu ikke med). Læs Povl Hansens: *Mine Minders Bog*. — Men med den stigende tilslutning kom det snart til at knibe med at faa ledere.

Allerede 1869 lod Skytteforeningerne udarbejde en *Haandbog for Delingsformænd*. Det gav ikke noget resultat. Arbejdet i kredsene blev ledet af hjemsendte Korporaler, Underkorporaler og begavede menige, der havde medfødte anlæg, og det gik mange steder udmærket. Hvor der var mest gang i det, fik man en mere uddannet befalingsmand fra den nærmeste garnisonsby ud til et eet- eller todages instruktionskursus. Men ledermanglen var lige følelig. Det faar saa haandværkerlæreren, ved Vallekilde højskole, den ivrige skytteforeningsmand, Andreas Bentsen, til i 1878 at faa afholdt det egentlige første kursus for Delingsformænd i Skytteforeningerne. Det afholdtes i november maaned »for at skaffe gymnastiklærere — med en stabssergent og en gymnastiklærer fra artilleriet som ledere. 12 af foreningens delingsformænd deltog og fik omtrent 100 timers

øvelse. De har bragt vinterarbejdet i god gang i deres kredse.«

Frem til 1884 afholdtes lignende kursus paa Vallekilde, Askov, Vejstrup og Sørslev højskoler og i enkelte amtskredse. Man prøvede at faa en saglig vurdering af denne uddannelse, og chefen for 12. bataillon i Fredericia skriver 5. november 1883 følgende:

»Efter Anmodning skal det være mig kjært at udtale mig anerkjendende om Delingsformændenes Uddannelse i Vallekilde og Askov (20—14 Dage). Med Forbauselse har jeg overværet Resultatet af disse 14 Dages Øvelse, og maa tilstaa, at hvad jeg her har været Vidne til, i høi Grad har givet mig Synet for, hvad der kan udrettes, om Enhver i hele Landet vilde bidrage sit til at støtte Krigsmagten ved Ungdommens Foruddannelse til Rekrutskolerne indenfor saa fornuftige Grændser i sin Helhed, som Præstationerne fremviste i Askov, naar Hovedvægten lægges paa Smidighedsøvelser og Gymnastik med Udeladelse af Exercits, Evolering og desl. — Idet jeg udtaler denne min Anerkjendelse af de gode Resultater, jeg overværede, falder det meget naturligt — saa indtrængende som muligt — at anbefale Forslaget til Skytteforeningernes Overbestyrelse og Generalforsamling om at støtte Uddannelsen af Delingsformænd.«

I denne erklæring ser man det syn, som de fleste havde for maalet i Skytteforeningerne. Det er formaalsparagraffen for Svendborg Amts Skytteforening 1865, der blev forbilledet for landets øvrige Skytteforeninger. Den lyder saadan:

»Maalet er ikke Skydning, ikke Legemsøvelser, ikke Eksercits, men Maalet er: Ungdommens krigerske Opdragelse og Fædrelandskærlighedens Vækelse hos Folket, og Midlerne til dette Maal er:

Sang, Foredrag, Skydning, Legemsøvelser og Eksercits.«

Maalet er nu løftet op over det færdighedsmæssige, men det er begrænset, hvad det maatte blive efter hele indstillingen efter 1864. Men der blev holdt varme og ildnende foredrag, og Mads Hansens sange blev sunget over hele landet. Delingsførerne, som bar dette arbejde i sognene, var brændende i aanden, hvad der foreligger mængder af vidnesbyrd om fra dem, der var under deres paavirkning. De havde taget et stort skridt mod det maal, at legemsøvelser kunde blive et led, et middel i hele folkeopdragelsen.

*

»Tiderne skifter med Tider«, ofte hurtigere og radikalere end »sund« fornuft synes om. 1884 aabnede Ernst Trier Vallekilde højskoles døre for den Lingske gymnastik, der blev ført over sundet af Andreas Bentsens unge medhjælper, N. H. Rasmussen, og fra dette møde mellem folkeopdragerne, højskolemændene og legemsøvelsernes talsmænd blev igen forbindelsen mellem *aand og idræt* en virkelighed. At saa ikke alt siden da svarer til idealet, er jeg saa godt som nogen klar over, men retningslinjerne blev stukket ud og maalet sat højt, og i store dele af vort gymnastikarbejde er man paa vej derimod. Pehr Henrik Ling fik sin indvielse, da han sad som tilhører under Henrik Steffens talerstol 1802. Ling blev grebet af »den fri, den stærke tale om, hvad haanden griber ej«, han forstod, at »ordet, som af aanden føres, skaber syn, hvor røsten høres.« Hans livsværk blev gennem digt og gymnastik at *give Norden tilbage sine mænd*.

Hans ry fløj over verden sammen med hans gymnastik. Han er Sverrigs store mand udadtil i dag. Men

»uden Henrik Steffens forelæsninger ingen Lings gymnastik i Vallekilde«. (Bukdahl).

Der er et stort spring i tid og afstand fra Grækenland før vor tidsregnings begyndelse og til Norden for 100 aar siden, men her var jordbund for det samme opdragersyn som hos Grækerne. Hvordan Ling finder forbindelsen, er en historie for sig. Han fik ikke mange tilhængere i Sverrig i sin samtid, men da hans ide og hans arbejde møder de danske højskolemænd, saa kommer der vækst og grøde i det. Nu bliver denne gymnastik — fra højskolerne ført ud til det brede folk, og hvor højskolernes elever og de paa højskolen uddannede delingsførere tog fat, blev baade øjet opladt og haanden øvet, men aandens tarv blev ikke glemt. Vore forsamlingshuse er byggede som *foredragssale* og *øvelshuse*.

N. H. Rasmussen hentede Lings gymnastik for mænd i Sverrig, og sommeren 1884 kom Sally Högström til Vallekilde med kvindegymnastikken, og nu blev spørgsmaalet om delingsførere først brændende, for nu kunde man ikke bruge hjemsendte befalingsmænd til *den* gymnastik. Maalet for den gymnastik er ikke forment i en paragraf, men i datidens højskolemænds ord finder vi mange udtryk for, at de satte Lings gymnastik paa linje med det øvrige skolearbejde. Ernst Trier er vel den, der klarest former, hvad man vil med disse svenske legemsøvelser: De skal ikke bruges til at uddanne krigsmanden, ejheller atleten eller elitegymnasten, »men de ville være et led i hele den menneskelige opdragelse. . . . Vi trænger til at faa øjnene op for betydningen af legemsøvelser for hele folkeopdragelsen.« Sæt disse ord ved siden af de af Platon foran citerede ord. Afstanden i tid er over 2000 aar, men synet er det samme.

Højskolerne blev nu hjemstederne for delingsføreruddannelsen. Sally Högström uddannede sommeren 1886 nogle faa kvindelige delingsførere i Vallekilde, af dem

ledede Ingeborg Trier fra 1887 til sin død 1904 sommergymnastikken i Vallekilde. Ingeborg Schrøder, gift Appel, blev uddannet denne sommer i Vallekilde og næste sommer i Askov under Sally Högström, derefter tog hun to aars uddannelse i Stockholm, og fra 1889 til 1939 talte hun om *Legemslære* paa Askov højskole. Hun uddannede en stor del af andet aars kvindelige elever som delingsførere. I mange aar var der lærerindekursus paa Askov højskole, hvor fru Appel bar en stor del af arbejdet, ialt har hun uddannet over 2000 kvindelige ledere. Men bortset fra fru Appels enestaaende arbejde, varede det et stykke tid før der blev begyndt for alvor med uddannelse af kvindelige delingsførere.

For mændene gik det hurtigere. De fleste af Norlandertylvstens mænd blev gymnastiklærere paa højskoler, og de brændte for sagen, og naar de saa stod i arbejdet sammen med mænd som Ernst Trier, Ludvig Schrøder og Poul la Cour, Jens Nørregaard og Baagø, Jens Lund og flere, tændte det i de unge karles sind. Fra 1903 begynder man at arbejde med delingsførerafdelinger ved højskoler. I dag er der en delingsførerafdeling ved mange højskoler. Den, der i første omgang blev den mest kendte leder af delingsføreruddannelsen, er Jens Ovesen, som fra 1905 til sin død 1915 ledede denne uddannelse ved Ryslinge højskole. En af hans elever, der ikke er delingsfører, men et levende menneske, Martin Pedersen, skriver i sin bog om »Det grundtvigske Sydfyn« følgende om Jens Ovesen:

»Jens Ovesen var størst som *vækker* af ungdommen. Han var en mand, for hvem det døde og dovne bogstavelig talt flyede med skræk. Selv et barn af højskolens og skyttebevægelsens kulminationsperiode førte ham med ære delingsførerprincippet til et højdepunkt i liv og lære. I alt hvad der kan gøre ungdommen glad og stærk, gav han

det smukkeste eksempel gennem et førerskab, der ansporede hver enkelt af hans elever til selvopdragelse.«

Paa mindstenen over Jens Ovesen satte delingsførerforeningen ordene: I L D H U og A L V O R.

Den samme stræben, som drev Jens Ovesen, er bag alt det arbejde, som øves paa vore delingsførerafdelinger, men evner og kræfter er vi ikke selv herre over. Alfred Povlsen var forstander i Ryslinge, da Jens Ovesen var ved højskolen. Paa den ny gymnastiksal, der blev bygget, lod de sætte over indgangsdøren ordene: *Mit Legem og mit Hjerte.*

Hvis det var en historisk redegørelse, saa skulde der nævnes mange navne paa døde og levende mænd og kvinder, der har arbejdet paa samme linje som Jens Ovesen, baaret af samme Ildhu og Alvor, men jeg forsøger at antyde nogle karakteristiske træk af dette ejendommelige arbejde.

1920 byggede Niels Bukh sin gymnastikhøjskole i Ollerup, og han har vundet store sejre ude som hjemme. 1925 overtog Jørgine Abildgaard og Anna Krogh fiskerihøjskolen ved Snoghøj og gav den navnet: Snoghøj Gymnastikhøjskole, og der uddannes paa skoleholdene og ved kortere kursus mange kvindelige delingsførere og lærerinder. Siden er kommet Idrætshøjskolen ved Gerlev og nu Idrætsskolen ved Vejle, som ogsaa uddanner delingsførere. Om værdien af disse fagskoler som hjemsteder for delingsføreruddannelsen er der delte meninger. Jeg har gentagende gange i »Ungdom og Idræt« udtrykt min mening derom, og for ikke at gentage mig selv, citerer jeg til slut, hvad Solvejg Bording, lærerinde ved Snoghøj Gymnastikhøjskole, sagde i sommer i et foredrag, holdt i Fuglsølejren, om »Folkehøjskolens Betydning for Gymnastikken i Danmark« om forholdet: højskole — fagskole.

»Forstaar vi det ret, da ved vi, at højskolen og gymnastikken altid maa høre sammen, hvis gymnastikken skal blive det, den skulde være; men vi forstaar ogsaa, at de *hører ikke sammen paa lige fod*. Højskolen er det egentlige og gymnastikken blot en af dens følgesvende. Der kom en tid, hvor man ikke forstod det, og da gav man sig til at bygge gymnastikhøjskoler, derved udviskedes de klare linjer mellem højskolen og gymnastikken.

Skal de to høre sammen, maa det være i den gamle form, d. v. s., at højskolen bruger gymnastikken ved at give de af eleverne, der ønsker det og egner sig for det, lejlighed til at uddanne sig som delingsførere. Man uddannes jo til delingsfører lige saa vel i foredragssalen som i gymnastiksalen — ja, naar alt kommer til alt er ordet den grundpille, hvorpaa lederuddannelsen alene kan bygges op.

Derfor er højskole med delingsføreruddannelse en naturlig form, mens navnet gymnastikhøjskole enten ikke dækker over, hvad skolen virkelig er (en almindelig folkehøjskole) eller fortæller os, at skolen netop er en højskole.

Vi skal ikke have flere gymnastikhøjskoler, hverken gode eller daarlige. Er de daarlige, skal vi slet ingen have — og er de gode, skal det være højskoler med delingsførerafdeling som før i tiden.«

Mange delingsførere er i dag ikke blot dygtige og afholdte ledere af de unges legemlige opdragelse, men de ved, at legemet skal være boligen for den sunde sjæl, og de efterlever det. Det nøjes ikke med gymnastikken og andre idrætter og de nødvendige gilder, de sørger for, at foredrag, sang, musik m. m. faar sin plads i fritidsudnyttelsen. Hos dem er der ingen fare for, at professionalismen skal tage overhaand. Mange haaber i

dag, at de forløbne 59 aars arbejde med Lings gymnastik paavirket af højskolens syn og indstilling maa være saa fæstnede i folkets vurdering deraf, at linjen fastholdes i fremtiden, selv om brydningerne kan blive stærke.

Kr. Killelose.

*Men immer det dages dog paany,
hvor hjerterne morgen vente.*

I det skønne digt om norsk middelalders kulturpionerer, de hvide cisterciensere i egnen omkring Bergen, lader digteren følgende linier staa som udtrykket for en ung klosterbroders anskuen af det menneskelige livs vilkaar og verdens gang:

Solen staar stille i Gibeons Dal,
Tiden er løftet af Hængsel,
Hjertet det har sin lønlige Kval,
higer kun ud af sit Fængsel,
lytter til Blodets søde Røst,
ved den ej læger for Livets Brøst,
mens Tiderne skifter med Tider.

Tiden den drejer sit tunge Hjul,
Dagene svinder som Skygger.*)

— — — — —

— Siden vestlandets dalstrøg og vidder saa de hvide munkes færden, er aarhundreder gaaet hen, og af deres kloster er kun ruinerne tilbage. Og dog føles den unge klosterbroder saa forunderlig nær. Vi ser ham levende for os, ikke som en afbleget historisk figur, men som et kæmpende medmenneske med en sjæl, i hvilken baade tidens og hans egen uro er lagt.

*) Jørgen Bukdahl: »Lyseklostret«.

Det er, som møder vi her et billede paa ungdom gennem alle tider, en ungdommens kampfælle. For ethvert slægtleds ungdom har kæmpet med den samme utilfredsstillede længsel mod alle de blaa himle, med den samme higen, som vi i et mere kendt og maaske nok saa plastisk billede ogsaa kender fra Bjørnsøns digtning:

Skal jeg da aldrig, aldrig naa
over de høje fjelde.

Det er den samme kamp for at overvinde verden, hvorom der er tale. Det vil sige kampen for at tilpasse idealer og længsler med hverdagens krav og de »haarde krabater«, som kendsgerningerne nu engang er. Dog til denne dag er det alt menneskelivs erfaring, at af udfaldet af denne kamp, hvori ideal prøves paa den haandgribelige verden, afhænger det, om dunkle drømme bliver til klar erkendelse og vaagen vilje, om individet udvikles til at blive sandt menneske med samvittighed og karakter.

Til denne kamp for at overvinde eller tæmme en indre verden i os selv, kender vi alle mere eller mindre. Den er saare vigtig, den kampfront, som der løber, og meget afgørende — for vort vedkommende mere afgørende end noget andet — er udfaldet af den kamp, som der staar. Thi mere end nogensinde maa nu, hvor vi saa stærkt som aldrig tidligere i vort folks historie er draget med ind i den ydre verdens magtafgørelser, personlighedskravet stilles.

Tiden den drejer sit tunge hjul. — Vi er i dag som saa mange andre nationer lukket inde bag den mur, som krigen har rejst omkring os. Ødelæggelserne af byer og menneskeliv er hidtil i det væsentligste gaaet uden om os, men det danske folk er ikke uberørt af kampen. Tværtimod tør det med sikkerhed siges, at denne krig,

naar engang den er ovre, vil have sat dybere præg paa vort folk mere end nogen anden begivenhed i lange aarhundreder. For vi kæmper en kamp paa vor egen maade, en kamp der i en vis forstand er langt sværere end den ude paa fronterne. At kæmpe eller bekæmpe med blanke vaaben forekommer at maatte være en forholdsvis regulær, om end langtfra nogen let eller skøn opgave. Men i alle fald synlig og haandgribelig. Ulige vanskeligere er det for den vaabenløse at kæmpe for de usynlige ting, idealerne og overbevisningen, som han har kær. Naar ikke desto mindre denne kamp melder sig for den enkelte eller for et folk, maa man tage dens vilkaar.

Og tiden synes nu at være kommet, hvor skæbnen vil prøve styrken af vor livsform, af vore folkelige traditioner og af styrken i vore idealer for samfundets og enkeltmenneskets liv. Det er dette, som nu sker, at den egenvilje, som vi tidligere ret uhindret kunde udfolde, sammen med vore nedarvede opfattelser bliver afprøvede paa virkeligheden. — Tiden den drejer sit tunge hjul.

Vort lands nuværende situation og tidens skiftende politiske og militære begivenheder hvirvler mange spørgsmaal frem i vore sind og bevæger vore hjerter med uro. Et spørgsmaal ligger os bestandig brændende paa læben, rykket mere i forgrunden i vor bevidsthed end nogensinde, dette ene og store, som vi alle gaar med: Hvorledes vil det danske folks livsvilkaar ud i fremtiden blive? Er det kommet dertil, at vi med tanke paa vor frihedsarv skal erkende sandheden i Ibsens ord om, at evig ejes kun det tabte? Vi taler maaske efterhaanden mindre derom, men kredser for os selv saa meget desto mere om denne ene tanke, og det ønske, der uvilkaarligt slaar følge med den: Lad os kun blive saa fattige paa denne verdens goder som maaske ingen anden slægt før os, men giv os Danmarks tusindaarige klenodie,

friheden og selvstændigheden, tilbage. For at genvinde det, synes os intet offer for stort. Først naar det igen er vort, bliver himlen over Danmarks agre atter blaa.

Er der svar at hente nogensteds paa dette angstfyldte spørgsmaal med dets pinefulde uvished? Tiden selv har intet fyldestgørende svar at give. Begge de krigsførende parter udtaler lige aabent, at de kun kender eet: at kæmpe til den anden part er slaaet i jorden, og saa længe de kun har den ene tanke, er ogsaa vor situation uklar, og intet menneske kan ud fra den øjeblikkelige stilling begrunde, at vi for vort vedkommende vil komme til at opleve vort skønne land paa samme maade som før.

Spørgsmaalet er dog ingenlunde stillet forgæves, for faar vi vel intet svar fra tidens røster, ledes vi til gengæld ind i en dansk selvbesindelse af den personligste art, en selvbesindelse, der afføder andre spørgsmaal som f. eks.: Hvad har andre før os kunnet gøre for Danmark? Har vi nyttet tiden paa rette maade i de dage, der er gaaet nærmest forud? Hvad har vi nu at gøre, netop nu? Nogen anden vej at gaa for at faa bekræftet, hvad gerne vi vil have bekræftet, end at prøve os frem med tanken rettet herpaa, gives næppe, og selv om ikke vi skulde komme til noget endeligt svar, er umagen forhaabentlig endda ikke spildt. Det største onde, som kunde ramme os, vilde jo være, om vi opgav at tænke selv. —

Danmarks bestaaen som rige har i vort folks ældre historie flere gange balanceret paa randen af afgrunden, saaledes i tiden umiddelbart før de første Valdemarer, i den kongeløse tid i det 14. aarh. og endelig under krigene mod Karl Gustav i det 17. aarh. midte. En yngre dansk historiker bemærker herom: »Det er for de fleste historikere ude i verden ubegribeligt, at der endnu er et land og en folkelig enhed, der hedder Danmark. Den

danske natur, hvis karakteristika vi ikke tør nævne for ikke at dræbe dem med navnet, har gennemlevet, overstaaet og rejst sig af en undertrykkelse, ved siden af hvilken Napoleons undertrykkelse af de tyske folk kun var for børneleg at regne«.

Man bringes i forbindelse hermed til at tænke paa, at det jo ikke kan skyldes tilfældigheder, naar man udefra har opfattet Hamletskikkelsen som symbol paa vore nationale grundegenskaber: Evne til gennem lange tider at taale ydmygelse, miskendelse og ringeagt, en betydelig færdighed i forstillelse, til »at tale bag om ordene« og i afgørende situationer en overraskende handlekraft. Evne endvidere til at kunne afvente tidens fylde. At Sønderjyderne gennem to menneskealdre bar adskillelsens byrde og paa trods af den fastholdt fædres arv, synes at være et vidnesbyrd af vægt om, at Hamletssymbolet dækker en virkelighed.

Netop Sønderjyllands hævden sig overfor skæbnen er, naar vi i dag spørgende vender os imod historien, det mest nærliggende eksempel paa, hvorledes i tunge tider et folk kan forstaa at finde ind til de virkelige menneskelige og folkelige grundværdier, stædigt fastholde disse og gaa lutret og styrket ud af kampen med øgede evner til at bevare dem.

For hvad var det, der i hine tider holdt grænse-landsfolkets mod oppe? Haabet om lysere dage? Ja, men dermed er der ikke svaret fyldestgørende. Vi maa ogsaa vide, hvad der var haabets forudsætninger, dets ankergrund. Thi et folkeligt haab vil ikke, saaledes som her, gennem tjaar efter tjaar kunne bæres oppe af bare en gold protestholdning; for at kunne bevare sin friskhed og farve, maa det udspringe af et sundt, stærkt folkesind, som gemmer paa forstaaelse af, hvilke der er menneskelivets enkle, altbestemmende grundværdier. Men

netop et saadant sind var det, der fandtes hos de bedste i grænselandet. Det, der laa bag haabet, og som bar det oppe, var en alvorlig inderlig religiøsitet, endvidere en ukuelig frihedsfølelse samt en stejl følelse for retten og for eget personlighedsværd. Hertil føjede sig saa et sundt kampinstinkt, parret med evne til at vælge de efter tid og lejlighed bedst egnede kampmidler, og saa skal det naturligvis ikke overses, at heller ikke hvad den danske humor og det ukuelige danske humør angaar, har grænselandets folk nogensinde været stedbørn.

Der kan ikke være tvivl om, at det er tiden fra adskillelsen til genforeningen, der har givet sønderjysk folkekarakter sit grundpræg. Er dette rigtigt, saa er det ogsaa rigtigt, at nok var evnerne der til at føre den vaabenløse kamp, men — og det er der grund til at mærke sig — de var dog ikke i blomst med det samme, men udfoldedes først efterhaanden. Forstaaelsen af, hvad de ovennævnte egenskaber kunde komme til at betyde som vaaben, var med andre ord ikke til stede straks efter nederlaget og adskillelsen. Det ligger i denne forbindelse nær at tænke paa de mange tusinder, der i løbet af den første menneskealder efter 1864 forlod den fædrene jord. Et oprud, som maa have været lige smerteligt for dem, der rejste, som for de færre, der blev tilbage, og denne udvandring har da vel ogsaa i meget sin forklaring i, at man ikke klart erkendte, hvad der var grundvilkaaret for opfyldelsen af det haab, som ogsaa de, der rejste ud, tog med i deres hjerter. En lykke derfor, at parolen naaede frem i tide: »Bliv ved jorden! Tag byrden paa jer«! — Og den unge slægt lyttede, tøvede maaske et øjeblik, men forstod saa, at saadan maatte det føje sig, at man blev paa stedet og gjorde sin pligt, thi først da fik man tilført den fulde moralske styrke til med kraft at kunne forlange sin ret. Og ved at gaa ind i kampen med dens lange udsigter til afgørelse skete det forunderlige, at tvivlen

— om der tidligere havde været nogen — forsvandt. Man mærkede, hvorledes man stod sig, og deraf groede selv-tilliden og troen.

Sjælelige grundkræfter i folket, troskab og kampmod, som man tilkæmpede sig fra dag til dag — det var haabets forudsætninger. Dette haab der stod som en lysende skystøtte gennem fire mørke krigsaar; først da ogsaa de var gennemlevet og gennemlidt, kom dagen. — Og Danmarks himmel har aldrig været skønnere blaa end den sommer, hvor det skete.

Det betød ikke, at tiden nu var løftet af hængsel. Fremmarchen blev forstat. Sammenholdet er blevet yderligere styrket, dette baade hvad danske mennesker indbyrdes i grænselandet og hvad forholdet mellem Sønderjylland og det øvrige land angaar. Skulde der standses op ved de vigtigste milepæle, som udviklingen siden 1920 i national henseende har passeret, saa var det saaledes en saare betydningsfuld begivenhed, da der i 90-aaret efter det første skamlingsbankemødes afholdelse af ungdommen i grænselandet paany blev kaldt til samling ved det storstilede stævne paa Dybbøl Banke, hvor den første grund lagdes til en ny, ung og stærk folkerørelse. Hvad vor store historiker A. D. Jørgensen gennem et livs undersøgelser var naaet frem til at erkende som et arbejdsløsen, og som af ham selv blev sammenfattet med ordene: »For Sønderjyllands Danskhed, for Danmarks Frihed, for Nordens Enhed« blev her bevidst taget op af denne danske ungdomsbevægelse — i samme grad naturligt og ligetil som paakrævet.

Det er jo et særkende for nutidigt folkeligt dansk kulturliv, at det for en stor del leves og røgtes i et utal af folkerørelser og foreninger. De seneste aar har paa en glædelig maade vist, at for mange af disse foreninger gælder det, at de i meget staar sammen, at nok marche-

rer de adskilte, men de slaas dog samlet. Det samme princip har gennem mange aar været gældende for de af vore foreninger, der arbejder i grænselandet.

De senere aars udvikling har imidlertid gjort en samling af alle danske kræfter i grænselandet selv naturlig. En begyndelse hertil blev gjort for faa aar siden med oprettelsen af »Grænsesognenes danske Samfund«, der i 1940 videreudvikledes til »De sønderjyske danske Samfund«, der i dag ompænder hele landsdelen, og som med sine 80,000 medlemmer er generalnævneren for alt dansk arbejde i grænselandet udgaaet fra dette selv, og som er den største nationale organisation, der nogen- sinde har eksisteret i Sønderjylland. Medlemstallet svarer nogenlunde til antallet af danske stemmer ved det historiske folketingsvalg i marts 1943: 84,322 — mod 79,444 ved valget i april 1939, hvilket indtil da var rekorden.

Billedet af denne paa frivillighedens grund opbyggede stærke nationale sluttethed, som Sønderjyllands danskhed frembyder i dag, er i lige grad i sig selv opløftende, som den er forbilledlig. Hvor der altsaa som her gøres forsøg paa at finde frem til det i vort folk, der i dag viser vækstevne og styrke, suverænitæt overfor tiden om man vil, er en saadan at finde — forekommer det mig — klarest udtrykt og mest haandgribeligt i grænselandet. Et billede, som skaber glæde og giver fortrøstning til fremtiden, men lad det alligevel ikke være glemt, at der ligger ofre og flere slægtsleds utrættelige kamp bag dette nutidsbillede, en kamp hvori den vaabenløse har fundet sin tryghed i saadanne stærke forter som hjem, skole, kirke og foreningsliv.

Den lov for fremgang i folkeligt nationalt liv selv under vanskelige kaar, der kan uddrages af, hvad der ovenfor er nævnt om grænselandet, ligger nær for haan-

den, og det føles nu i forlængelse af denne omtale naturligt at spørge, om tiden, som den har formet sig for hele det danske folk under de seneste aar, ogsaa har baaret sine frugter, og da i saa fald hvilke. At det ved en bedømmelse heraf gør en forskel, om et udviklingsløb varer tre generationer eller blot tre aar, er selvsagt forudsat.

Her maa som noget af det første nævnes den politiske samling omkring folkestyret, dets mænd og dets idealer. Igennem alt det mørke og nedslaaende er der en dag, der lyser festligt straalende, og det er valgdagen den 23. marts 1943. Der kendes vist intet tilsvarende eksempel paa, at et folk under saa vanskelige forhold, som der her med rette kan tales om, har afgivet en mere samstemmig bekendelse til folkestyret. Dette valg var en bekræftelse paa, at det danske folk holder sikkert fast i sin bevidsthed paa de værdier, der er nedlagt i vor grundlov, en bekræftelse paa, at sandhed, frihed og ret i sig selv er uantastelige begreber, og derfor ogsaa paa samme tid udtryk for, at den der ikke vedkender sig disse begreber og nærer ærbødighed for dem, har sat sig selv udenfor folkefællesskabet.

Jævnside med den politiske samling paa og omkring rigsdagen maa nævnes den folkelige samling, som jo især har fundet sit udtryk gennem dannelsen af Dansk Ungdomssamvirke og ved afholdelsen af det store antal møder ud over landet. Vi har faaet lært at skønne paa de paragraffer i grundloven, der tilsiger et lands borgere tale- og forsamlingsfrihed. Om man nu vilde hæfte sig ved det negative, som disse aar ogsaa har vist eksempler paa, saa kunde der siges en del hvasse ting om, at udvendig alsangsrørelse, goldt nyfigent jag efter politiske sensationer for deres egen skyld, smart forretningsmæssig udnyttelse af det nyvakte nationale røre alt for ofte har været mere i forgrunden end viljen til f. eks. at rette kritikken indad mod en selv, alt sammen

til skade og hæmning for en virkelig selvbesindelse. Opgaven er imidlertid ikke at vaske det skidne linned i fremmedes paasyn; der er grund til at glæde sig over det positive og samlende, som virkelig er kommet frem.

Mon ikke de folkelige møders tiltrækningskraft skal forklares ved den samme hemmelighed, som den, der er skyld i, at det hvide lærred aldrig kan erstatte det levende teater, saa lidt som grammofonen kan erstatte instrumenterne eller den menneskelige stemme? Altsaa behovet for den umiddelbare oplevelse. Derfor har vi i os en trang til gennem møder og sammenkomster paa helt umiddelbar maade ikke bare at oplyse hinanden om dette eller hint aktuelle spørgsmaal, men lige saa meget til at føle fællesskabet, styrke samfølelsen og til paa ganske enkelt maade uden større gebærder bekræfte hinanden i at være danske. Og til dette kan det jo saa føje sig, at tvivleren gennem tale og sang kan finde vej til de hjerter, som tror, saa at mødets resultat for den enkelte bliver ikke bare oplysning, men ogsaa oplivning.

Der er naaet resultater. Alt i alt tør man regne med, at det aandelige beredskab er væsentlig større i 1943, end det var for blot ganske faa aar siden. Og der kan i betragtning af kaarene, vi er inde under, være grund til at glædes ved gyldigheden i det gamle ord om, at den tid, der er gaaet godt, kommer ikke ond tilbage. Vi kan med henblik paa den tid, der ligger nærmest bag os, styrkes i bevidstheden om, at vi dog alligevel i nogen grad har været medbestemmende for, hvor vor linie skulde gaa.

Imidlertid er det jo ikke i gaar, det gælder; det er om morgendagen, vore tanker og ønsker drejer sig. Vi har jo under trykket af de begivenheder, der med krigen lagde sig ind over os, paa intet tidspunkt været i tvivl om, at krigens sidste face — for os som for alle andre folk — vilde blive den tungeste. Vi er

ingenlunde uforberedte. Men naar, som det undertiden sker, følelsen af fuldstændig afmagt overfor folkets og landets skæbne vil snige sig ind paa os og lamme os med sine tvivl, da tvinges vi til at tænke igennem, om vi fortsat kan gøre noget, om vi ved egne kræfter »kan dreje solhjulet mod lysere tider«.

Saa helt uden haab herom er vi vel ikke. Om end smerteligt meget er gledet os af hænde, saa raader Danmark endnu over noget, der aldrig kan occuperes eller tages fra det, og det er folkets og landets sjæl. Den vil fortsat være der, og derfor vil samlingen, sammenholdet om konge og forfatning og hele det aandelige beredskab blive bevaret. — Mange af vore ledende ansvarlige mænd har i disse aar afgivet beviser for, at deres evner blomstrer under modgang og i kamp med vanskeligheder. Der er grund til at takke dem derfor, og vi vil haabe paa, at vi ogsaa i kommende dage maa finde den »Tankens Klarhed og Sindets maskuline Ligevægt«, som vi gerne vil skal være at finde paa de pladser, hvor det største ansvar er placeret.

Vi er saa frimodige aabent at beskæftige os med spørgsmaalet, om der med grund i historien er ikke blot haab om en fremtid, men ogsaa en bedre fremtid for vort land. Hvad der foran er blevet nævnt, har skullet tjene til at anskueliggøre, at et svar derpaa er beroende af viden, erkendelse og tro.

Lad der da endnu en gang være mindet om, at det for historiske iagttagere ude i verden længe har været et mirakel, at Danmark fremdeles bestaar som folk og rige. Det er ogsaa nok muligt, at Danmark for en ensidig fornuftsbestemt, geopolitisk betragter er noget af en statslig selvmodsigelse. Skulde det hænde sig, saa gælder heroverfor den nordiske digters ord: »Främling! Vad känner väl du till landets själ«? —

Jeg har alle dage følt mig frastødt af udtrykket »det lille Danmark« af den aarsag, at det rummer en underkendelse af aandelige værdier. Om et folk fylder mere eller mindre i verdenshistorien, er ikke og vil aldrig være alene afhængig af, om folket i tal er stort eller lille, heller ikke af udstrækningen af dets territorium eller af styrken i dets militærmagt. Et folks eksistens og betydning er i ganske anderledes grad afhængig af, om det tænker højt og rummeligt, eller om det gør det modsatte, og af, hvad det aandeligt og materielt har at yde til den fælles verdensusholdning. I ingen af disse henseender staar Danmark, ifølge fremmedes udsagn, tilbage, og fordi vort folk saaledes har vist, at det under fredens lødige syssel fuldt ud magter at hævde sig, bor der dybest i vore hjerter en tryk forvisning om, at Danmarks grønne ø ogsaa denne gang paany vil løfte sig over tidens fraadende vande.

Den fremtid, som vort land gaar i møde, kan kun blive en dansk fremtid — og dermed en fremtid, der sigter videre end blot friheden til at danse egne gamle folkedanse — fordi vi staar med sandhedens og livets ret paa vor side. Vi er en saa gammel nation, at vi ved og forstaar, at et nederlag ikke behøver at være ensbetydende med udslettelse. Tværtimod. Erkender man sit nederlag og tager ved lære deraf, kan selv af det fuldstændigste nederlag nyt liv spire frem.

Som vor største digter skrev under krigen i 64:

Endnu er ej Danmark en Kæmpegrav
 med styrtede Bautastene,
 det er et Træ i det salte Hav
 med friske og sunde Grene;
 det tør ej fældes og kastes hen;
 Gud kan ydmyge, men løfter igen!

Vallekilde i September 1943.

S. Neermann Jensen.

Johan Brydegaard

Hvis en Højskolelærer er sit Kald voksen, vil han ikke alene præge sine Elever, men han vil uvilkaarlig faa den største Betydning for Børnene i Forstanderens Hjem.

Johan Brydegaards Liv og Virke i Vallekilde beviser, at dette er rigtigt.

»Johan, vil du vende mig en Pandekage«, »Johan vil du løfte mig op til Loftet«, »Johan, vil du hjælpe mig med at pumpe min Foldbold«, saadan lød det daglig i mit Hjem, naar Johan Brydegaard viste sig.

Han var en Børneven, en stor Pædagog og en særdeles dygtig Lærer.

Udadtil fik han den største Betydning ved sit dygtige og tildels banebrydende Arbejde for den svenske Gymnastik i Danmark, men ogsaa som Lærer og som Menneske er han værd at mindes, nu da han har sluttet sit Livsværk.

Johan Brydegaards Interesse for Legemsøvelser stammer allerede fra hans Barndom. Ingen Steder i Landet blev Tanken om Danmarks Genrejsning efter 1864 grebet med større Ildhu og Varme end i Sydfyn, hvor Kaptajn Edvard Nielsen ved sit utrættelige Arbejde for Skydning og Idræt og ved sin ildnende Tale fik dannet i Snesevis af Kredse under Svendborg Amts Skytteforenings Ledelse.

De unge fra Gravvænget — hvor Johan Brydegaard er født den 9. Juni 1866, var med i dette Arbejde fra Barnsben af. Naar de unge kom sammen, gik det løs med Skydning, Exersits, Fægtning og gammel dansk Gym-

nastik, og stadig lød Mads Hansens Sang om Maalet, der er Danmarks Frelse.

Til en Begyndelse saa det dog ikke ud til, at Johan Brydegaard skulde gaa Gymnastikvejen; han vilde være Sømand og læste paa Navigationsskolen i Svendborg for at blive Styrmand.

Da skete der en Dag en Ulykke, som fik afgørende Betydning for Brydegaards senere Liv.

En Søndag, da Brydegaard var paa Skydebanen, i Færd med at lade nogle Patroner til Brug ved Kreds-skydningen, kom en Skytte med en Cigar i Munden ind i Skydehuset — en Gnist fra Cigaren faldt i Krudttønden, der exploderer, og Brydegaard faar hele Ladningen i Ansigtet.

Denne Begivenhed kostede ham hans Syn, først fuldstændig, senere delvis, men da Synet i stærkt svækket Grad begyndte at vende tilbage, stod det ham klart, at hans Fremtid som Styrmand var ødelagt.

Et halvt Aar senere var Brydegaard kommet sig saa meget efter Ulykken, at han paa Opfordring af den hjemlige Kreds kunde tage Uddannelse i svensk Gymnastik paa et nyoprettet Delingsførerkursus i Ryslinge i Oktober 1892, og til November tog han fat som Leder af Brudager Gymnastikkreds.

Det viste sig hurtigt, at han havde gode Evner som Gymnastikleder. Den svenske Gymnastik var dengang ukendt i Skyttekredsene, men blev nu baaret frem med hele Nyoplevelsens Liv og Varme. Der kom Fart og Liv i Gymnastikken under Brydegaards Ledelse.

Den efterfølgende Vinter blev han indmeldt som Elev og delvis Lærer ved Vallekilde Højskole, han skulde hjælpe til med Undervisningen ved den nyoprettede Sømandsskole og ellers følge Foredragene, men kun faa Dage efter Elevernes Ankomst døde Skolens hidtilværende dygtige Gymnastiklærer Hans Jørgen Rasmussen

pludselig, og Ernst Trier, der havde hørt om Johan Brydegaards Evner som Leder, henvender sig da til en 27-aarig ung Mand og beder ham overtage Hvervet som Gymnastiklærer ved Vallekilde Højskole, og hermed begynder en Række arbejdsfyldte og velsignelsesrige Aar for Johan Brydegaard. Gymnastikken tog ham efterhaanden helt, saaledes at den blev hans et og alt. Han blev dog hurtig klar over, at skulde han kunne gøre Fyldest, som han ønskede det, paa den Plads han var bleven sat, maatte han have mere

Uddannelse baade i Gymnastik og i de andre Fag, han efterhaanden fik tildelt, men da han ikke var Lærer ved Sommerskolen, havde han Lejlighed til Uddannelse i den Tid af Aaret, der ikke holdtes Vinterskole. Flere Somre besøgte han Højskolelærernes Sommerkursus paa Askov, og da Statens 1-aarige Gymnastikkursus i 1900 oprettedes i København, var han blandt de første, som fik Uddannelse paa Statens Gymnastikskole.

Brydegaards Arbejde for Skytte- og Gymnastiksagen.

Udadtil blev man hurtig opmærksom paa den unge, dygtige Gymnastiklærer paa Vallekilde Højskole, og der var tit Bud efter Brydegaard som Dommer ved Gymnastikfester eller som Leder af Delingsførermøder.

Da Overbestyrelsen ved Aarhundredeskiftet oprettede sine Delingsførerkursus i Oktober Maaned, blev et af disse lagt til Vallekilde Højskole og Brydegaard an-

taget som Leder sammen med et Par andre unge dygtige Gymnastikfolk. Her ved disse Maanedskursus kom Brydegaard vel nok til at øve sin største Indsats for den svenske Gymnastik og dens Udvikling i Danmark.

Aldrig var han gladere og mere i sit Es, end naar han arbejdede ved disse Kursus, og talrige var de unge Delingsførere, som høstede Gavn af hans dygtige og velunderbyggede Undervisning her.

Brydegaard stillede store Krav til sine Delingsførere, baade naar det gjaldt det rent gymnastiske*), men ogsaa teoretisk, man maatte sætte sig ordentlig ind i Aarsag og Virkning af de forskellige gymnastiske Øvelser, og var man ikke ordentlig forberedt, faldt der hvasse Bemærkninger. Men trods det haarde Arbejde var der Liv og glade Dage ved disse Kursus, hvor unge begejstrede Mænd kom sammen om det fælles Maal at sprede Kendskabet til den lingske Gymnastik ud over det ganske Land til Glæde og Berigelse af Danmarks Ungdom. Hvor kunde de synge, hvor kunde de le, og hvor kunde de diskutere disse unge. De, som har deltaget i disse Delingsførerkursus, forstaar bedst den Glans, som staar om Brydegaards Navn fra den Tid.

Men ogsaa udenfor Skolen blev Brydegaards Leder-evner taget i Brug.

Forud for Landsskyttefesten i Odense i 1894 bestemte Amtsledelsen for Holbæk Amt, at man vilde prøve at samle et 100 Mands Hold til Konkurrencen i Gymnastik, og Brydegaard blev udset som Holdets Leder.

Det var det største Gymnastikhold, som endnu paa det Tidspunkt havde været samlet under en enkelt Leder her i Danmark, og ældre erfarne Ledere rystede paa Hovedet og mente, det var umuligt at samle saa mange

*) Jeg husker saaledes, hvorledes Eleverne i de første Dage af Kursuset maatte kure ned af Trappegelderet, fordi de var for muskelømme til at gaa ned.

Hoveder under een Hat, men Forsøget lykkedes endog saa godt, at Holbæk Amt blev Nr. 1 ved Landskonkurrencen, og dermed var Brydegaards Navn kendt over hele den danske Gymnastikverden. Senere leder Brydegaard Amtsholdene fra Holbæk Amt ved Landsfesten i København i 1901 og Silkeborg 1908 uden dog at blive Nr. 1.

Der er mange dygtige Ledere, som gerne vil høste Æren af at lede Amts- eller Landshold, eller som gerne optræder med Taler og store Gebærder ved festlige Lejligheder, men som har en forbausende Evne til at forsvinde, naar det daglige Arbejde i Kredsen melder sig.

Brydegaard var først og fremmest den trofaste Slider, som ikke ikke veg udenom, naar det gjaldt Dagligdagens Slid og Byrder.

Den hjemlige Kreds kunde altid regne med ham som Leder af de hjemlige Gymnastikaftener, og det endda uden Vederlag af nogen Art, til trods for at det var en velkendt Sag, at ingen havde saa mange Timer paa Skolen som han. Om Sommeren holdt han Skydebanerne og Skydeskiverne klar for de unge, saaledes at de kun behøvede at tage Bøssen paa Nakken og samles paa Skydebanen, naar Søndag Morgen kom.

Kredsens Regnskab blev punktligt ført af ham selv, saaledes at han baade var Formand, Leder og Regnskabsfører for Kredsen. For ham var det ikke personlig Ære og langt mindre økonomisk Fordel det gjaldt, men den Sag, som han havde viet sit Liv og sin Kærlighed: Skytte- og Gymnastiksagen. Han følte sig rigeligt belønnet, naar bare de unge vilde møde op til det, han tilrettelagde for dem. Efterhaanden overtog han da ogsaa Ledelsen af det meste af, hvad der foregik af den Slags indenfor Amtet, idet han blev Formand for Amtets Delingsførerforening og senere for Amts Skytte- og Gymnastikforeningen.

Brydegaard som Lærer.

Over Brydegaards Arbejde som Banebryder for den lingske Gymnastik maa man ikke glemme hans Indsats som Lærer. En mere trofast og opofrende Timelærer end Brydegaard har Vallekilde Højskole aldrig haft.

Han ejede et Jærnhelbred, et uopslideligt Nervesystem og en utrolig Arbejdsevne. Foruden sine 5 faste Timer hver Dag i Vinterskoletiden havde han om Aftenen Særfagskole i Fysik, Matematik, Fægtning og Elitegymnastik m. m., alt blev passet punktligt, og saa havde han dog tilsyneladende aldrig travlt, og naar det saa kneb, og der paa Skolen kom smitsomme Sygdomme, som rasede blandt Lærere og Elever, blev der tit læsset yderligere Arbejde over paa Johan, som aldrig sagde nej, og som aldrig blev syg.

Som Faglærer var Brydegaard vel betydeligst i Gymnastiksalen. Skønt rolig havde han en egen æggende Maade at sætte sine Gymnaster i Sving, saa der kom Form og Fart over Øvelserne. Han krævede meget af sine Gymnaster, men altid i Forhold til den enkeltes Evner. Overfor Nybegyndere var han altid rede til Hjælp med Raad og Opmuntring, men de viderekommende Gymnaster fik ikke Lov til at hvile paa Laurbærrene, der blev stadig stillet dem nye og vanskelige Opgaver at løse.

Til Spring blev Eleverne altid inddelt i Hold efter Dygtighed, saaledes at Opgaverne kunde passe til Elevernes Evner. Kappelysten indenfor det enkelte Hold blev taget i Brug, saaledes at den ene prøvede at overgaa den anden, men netop derved opnaaedes de store og gode Resultater, som kunde opvises ved Vinterskolens Slutning.

Som Regne- og Dansk lærer har Brydegaard ogsaa haft Betydning for mange af de Elever, som søgte Vallekilde Højskole.

Maaske var Flugten mod de høje og ukendte Vidder ikke saa brusende i hans Dansk timer som i *visse andre*.

Man kaldte jo dengang disse Timer for Retskrivnings-timer, og dette er egentlig ret karakteristisk for Undervisningen.

Der blev arbejdet stærkt med selve Sproget: rigtig Stavning og Tegnsætning, klar Mening og ordentlig Opstilling var det vigtigste ved Undervisningen i disse Timer, og Brydegaard, som selv var en Ordensmand, vilde gerne lære sine Elever den samme Punktlighed og Orden baade i Skrivning og Regning.

I Foredragssalen var det Sundhedslære og Fysik, som var Brydegaards Fag. Han var vel ikke nogen stor Taler, men forstod alligevel ved sine Ord at fange Elevernes Interesse for Menneskelegemets vidunderlige Bygning og Naturens mærkelige Sammenspil.

Det kunde dog ske, at han blev saa optaget af et fysisk Forsøg, som ikke rigtig vilde lykkes, at han glemte alt andet omkring sig og bixtede løs med sit Apparat, mens Eleverne — overgivet til sig selv — lavede Ballade. — Dog kun saa længe til Johan atter vendte tilbage til Virkeligheden, saa var den gode Ro og Orden oprettet, og man kunde gaa videre. Eleverne holdt af ham og vilde nødigt gøre ham imod.

Brydegaard som Menneske.

Johan, som vi Børn kaldte ham, var ikke alene Lærer ved Skolen, men han var Husven og hørte med til Familien. En Julefest, en Fødselsdag eller en Barnedaab, hvor Johan ikke var med, var ikke helt rigtig, syntes vi.

Johan var Børneven, og det kom os Børn tilgode, helt fra vi var smaa. Naar Johan om Morgenens kom ind til Frokostbordet — gerne en lille Smule forsinket paa Grund af sine mange Pligter — og han fik Øje paa Familiens yngste Medlem, som stolprede om paa Gulvet eller sad hos Mor, kunde det ikke undgaas, at Johan

skulde hen og i Lag med den lille. Hvor stolt kunde han ikke være, naar han kunde faa den lille til at hage sig fast med de smaa Hænder om hans Pegefinger og hænge i Armene. Efterhaanden som Alderen steg, blev Øvelserne sværere og sværere: Nakkehæng og Frembøjning blev brugt som Holdningsøvelse, og for at give Mod og Dristighed blev Forsøget gjort med at løfte den lille »helt« op til Loftet.

I gamle Dage var det Skik og Brug her i Danmark, at Landets Sønner i Opvæksten fik sig en Vaabenmester til at lære sig Vaabenbrug og Idræt og høviske Lader.

En saadan Vaabenmester fik vi Børn i Brydegaard. Han ofrede sin Tid for at øve os i Gymnastik og Boldspil, Skydning og Idræt, eller vi granskede Matematik, Fysik og Grammatik under hans Vejledning. Ogsaa mange praktiske Ting kunde vi lære hos ham. Fra sin Sømandstid havde han lært Tovsplejsning og Sejldugsyning, og dette kom os Børn — men ogsaa Skolen — tilgode. Johan reparerede selv alle Skader paa Redskaber og Tovværker i Gymnastiksalen, han kunde selv stoppe og lappe Rulleadrasserne eller splejse Klatretovene. Redskaberne var derfor gerne i en mønsterværdig Orden. Om Sommeren, naar Johan ikke var paa Tilsynsrejser (han var om Sommeren ansat af Staten som Tilsynsførende med Gymnastikken i Landsbyskolerne paa Landet) hjalp han til med Have- og Markarbejde, og da blev vi Børn gerne overdraget i Johans Varetægt, for at han kunde lære os det rigtige Greb paa Redskaberne, og om Aftnerne spillede vi Bold eller lavede Gymnastik under hans Kommando. Selv om han stillede store Krav til os Børn, og gerne ønskede, at vi skulde naa saa langt som muligt, har jeg dog aldrig set Johan blive irriteret eller hidsig, naar det ikke gik, som det skulde. Bag hans bestemte og rolige Ydre bankede et varmt og kærligt Hjerte, han var os Børn en god Vaabenmester og min

Far og Mor en uforlignelig Husven. De Vennetjenester og uegennyttige Handlinger, som Far og Skolen skylder Johan Tak for, er utallige. Skønt bundforskellige i Temperement og Væremaade var Far og Johan Brydegaard dog Hjertensvenner.

Det kom som en Bombe for Johan Brydegaards store Venneskres, da han i 1921 lod Far vide, at han ønskede at forlade Skolen for selv at overtage sin egen Højskole i Aabybro i Vendsyssel. Vi syntes, at Brydegaards Navn var uløseligt knyttet til Vallekilde, og Sorgen over at skulle skilles fra ham var stor.

Forbindelsen mellem Aabybro og Vallekilde var dog levende i de 7 Aar, Brydegaard havde sin Skole der, og da hans Syn efterhaanden blev saa svækket, at han i 1928 maatte opgive sin Forstandervirksomhed i Aabybro for at flytte til Ollerup, hvor han levede sine sidste Aar, blev Besøgene i Vallekilde endda hyppigere.

Helt til sin Død — den 30. Juni 1943 — bevarede Johan Brydegaard en levende Interesse for den Sag, han fra Ungdommen af var bleven begejstret for.

Der holdtes ikke et Gymnastikmøde eller Opvisning af Betydning i Svendborg Amt, uden at han mødte op og var med. Han deltog med Liv og Varme og baade med Mund og Pen i Debatten om Dagens brændende Spørgsmaal angaaende Skydning og Gymnastik. Man kan i Sandhed sige om ham, at han til det sidste var tro imod sin Ungdoms Idealer.

En dygtig og brændende Forkæmper for den lingske Gymnastik, en dygtig Lærer og en trofast og opofrende Ven er gaaet bort, og vi vil ære hans Minde.

Øyaas i September 1943.

Hans Trier Hansen.

Ivar Bentsen.

De Mennesker, Ivar Bentsen voksede op imellem, havde fordomsfrit sluttet sig til dette nye, som Højskolen dengang var, og de var optaget af Grundtvig og Kolds Tanker om Børneopdragelse; den begavede og vaagne Dreng, Ivar var, fik her de bedste Vækstbetingelser. Her fik han at vide, at man skulde finde sin Plads, dør hvor ens Evner og Lyst var, og sin fremtidige Gerning fandt han tidlig og uden Søgen.

Hans Fader, Andreas Bentsen, Forstander for Haandværkerafdelingen ved Vallekilde Højskole, var en begejstret Lærer for unge Haandværkere, der ønskede at dygtiggøre sig, han var en praktisk Mand, naar det gjaldt om at indrette et Hus, han fulgte levende med i alt, hvad der skete, og optaget af alt aandeligt Liv; det egentlige i Ivar Bentsens Liv, den lige Linie, han fulgte, var han kommet ind paa allerede fra Hjemmet. En fremmed Iagttaget vilde maaske nok, naar han saa Ivar Bentsens Færden i Ungdomsaarene, snarere finde, at hans Vej var som en bugtet Aa, snart gik den i en Retning, snart i en anden; saa var han Tilhænger af eet og saa af noget andet, og uforfærdet og modig var han sin Sag og sig selv bekendt; men de, der levede sammen med ham, vidste, at han lige fra Dreng var optaget af dette, hvordan man bygger bedst og smukkest — »simpelt«, som han selv kaldte det. Han talte om, at Huset var noget organisk, noget, der nødvendigt voksede indefra, han talte om Bygningens Konstruktion. En Bygning var først og fremmest noget logisk, al forløren Paahæng hørte ikke med. Ja, saadan noget var han tidlig i Ungdommen optaget af. Traf man ham, var der altid noget nyt, han havde opdaget, der var en stadig Groning i ham, og naar der var at se ligesom en bugtet Linie sammen med den lige, vidste man dog, at den lige var den egentlige, og naar han søgte ad den bugtede, var det mere for at faa Næring til at gaa lige frem.

Da Ivar Bentsen efter Faderen overtog Ledelsen af Haandværkerskolen ved Vallekilde Højskole, mødte han godt rustet — efter en solid Uddannelse og et vidtspændende Ungdomsliv med Venner indenfor mange Lejre og navnlig indenfor »De frie Arkitekter«. I Vallekilde blev han ikke mange Aar. Den Gang kunde han ikke faa de Vilkaar, han mente skulde til, for at hans Evner helt kunde tages i Brug, og han flyttede til

Holbæk, hvor han byggede sin egen Skole. Denne Skole blev igen kun en Holdeplads paa Ivar Bentsens Vej; efter faa Aars Virksomhed i Holbæk blev han Professor ved Kunstakademiets Arkitektskole. Om den ualmindelige Lærer, han blev for vordende Arkitekter, og hans Virksomhed som Skaber af mange smukke Bygninger Landet over vil en anden her berette.

Troels Trier.

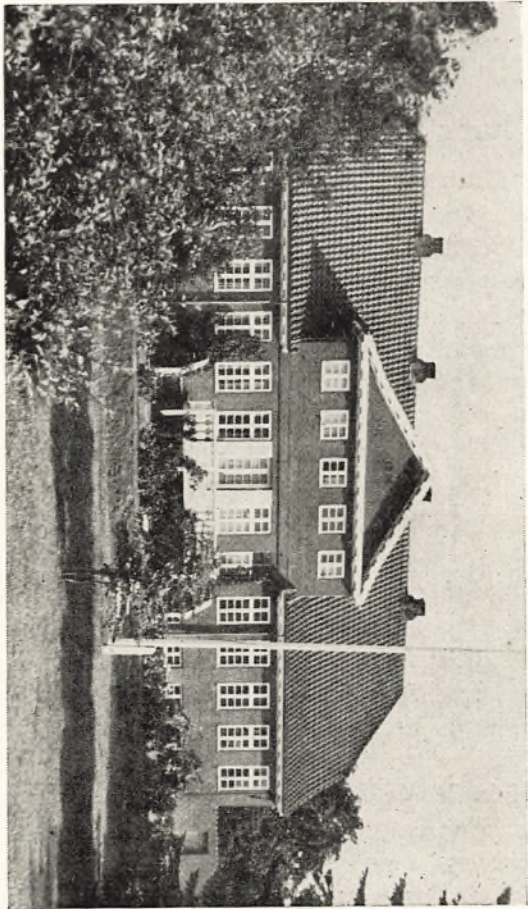
Ivar Bentsen fra Vallekilde og hans Indsats i dansk Byggekunst.*)

I var Bentsen er født i Vallekilde den 13. Novbr. 1876; hans Fader var Lederen af Vallekilde Folkehøjskoles Haandværkerafdeling, Bygmester Andreas Bentsen, hans Moder var født Lavigne. Ivar Bentsen blev Tømrersvend 1896; fik Eksamen fra Teknologisk Skole i København 1899; var Elev paa Kunstakademiet 1900—1902; fra 1903, som gift og bosat i Hellerup, Elev og Medhjælper hos Arkitekterne Carl Brummer, Ulrik Plesner og P. V. Jensen-Klint. Forstander for Haandværkerskolen i Vallekilde 1908—11. Forstander for Bygmester-, Snedker- og Malerskolen ved Holbæk 1913—20. Professor ved Kunstakademiet 1923—40.

Til Slægtens mange gode Egenskaber havde Ivar Bentsen faaet usædvanlige kunstneriske Evner, der kom til at bestemme hans Personlighed og Virksomhed; hans Indsats som Arkitekt og Lærer har især tjent til Op-hjælpning af det almindelige jævne Byggeri, hvilket laa særligt for ham, idet han holdt af det naturligt simple, men ikke havde Interesse for Petitesser. De sidste 40 Aar har for Byggeriet været en skiftende og rig Udviklingstid, og i denne Udvikling fandtes Ivar Bentsen altid mellem de forreste; hans synlige Resultater er derfor ikke en sammenhørende enspræget Helhed, men hans Betydning er især indirekte, gennem andre, der lærte og paavirkedes af ham.

*) Uddrag af en Artikel i »Højskolebladet«.

I Studietiden kom han i Berøring med mange Arkitekter og Kunstnere, de ældre gjerne grundtvigsk orienterede, for Plesner var han Konduktør paa Roskilde Høj-

Skolehus ved A. Holmegård Andersen's Gaard i Gisløng.

skoles Bygninger; de yngre især Studiefæller, Malere og Billedhuggere saavel som Arkitekter; hvem han syntes om, knyttede han til sig i varigt Venskab, idet han samtidig ødselt gav dem af sin rige Intuition, der omfattede

Malerens og Billedhuggerens Problemer saavel som Arkitekternes. Det var, ikke blot for ham, en grødefuld og rig Tid, hvor Maalene blev sat langt fremme.

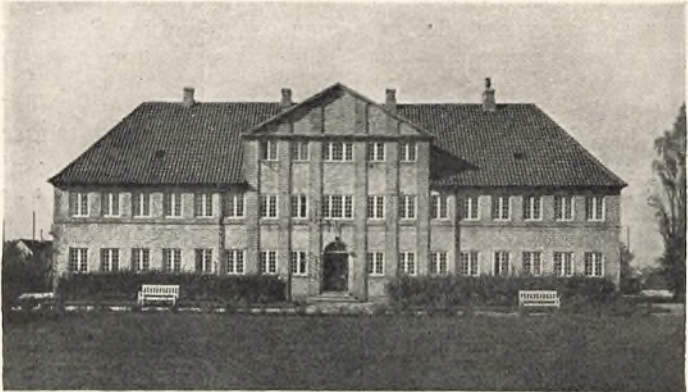
Blandt disse Maal var Forbedring af det almindelige Landbyggeri, der, ikke mindst for æstetisk Vurdering, stod slet, og hvor man, som Modstykke til det banalt grimme, søgte at vække Sansen for det smukkeste og bedste af det ældre Byggeri, hvørved der ikke blot taltes for Forbedring af det nye, men ogsaa vaktes Sans for Skønheden i det bestaaende.

Det var da vel forberedt og med store Forhaabninger, at Bentsen flyttede til Vallekilde for at afløse sin Fader paa Haandværkerskolen. Bedre Oplæring af Haandværkerne var den naturlige Vej til Forbedring af det Byggeri, der hovedsageligt projekteredes af dem. Flytningen betød ikke noget Brud med de tidligere Fæller, og Afstanden blev ingen Hindring for Venskab og Samarbejde, men Sammenknytningen fæstnedes ved, at Kredsen i 1909 stiftede »Den fri Arkitektforening«.

De faa Eftermiddagstimer, Højskolens unge Elever tilbragte ved Haandværkerskolens Tegnebrætter, gav dog liden Mulighed for at opøve dem udover det aller-mest elementære. Bentsen fik indrettet en Fortsættelsesklasse, hvis Elever i Hovedsagen kun fortsatte Fagundervisningen, men det gik dog ikke tilfredsstillende. Bentsen fandtes ligesom for stor i den hjemlige Rede; han var opvokset i den, havde gaaet i Friskolen som paa Højskolen, var Medlem af Valgmenigheden og bevarede Tilknytningen hele Livet, men kunde ikke nøjes med de snævre Grænser. »Vi er en Slags Grundtvigianerbørn,« kunde han, vemodigt spøgende, sige om sig og sine. Paa Højskolen talte han for Eleverne om Kunst, han talte noget tungt, maatte ligesom synligt anstrenge sig for at finde Ordene. Heller ikke senere faldt det ham helt let at tale eller skrive, men siden var hans Tilhørere ikke støj-

ende, men faa Talere eller Skribenter har kunnet fange mere Opmærksomhed end han.

I Holbæk strømmede Arkitektarbejdet ind, fra Byen som fra Landet, forud havde Andreas Bentsen bygget i hele Egnen, og Ivar Bentsen havde herfra en stor Klientkreds, som han selv kunde udvide efter Ønske. Bygningerne til Højspændingsværket i Svinninge er af de stør-

Højspændingsværket i Svinninge.

ste fra disse Aar. Efterhaanden byggede han over hele Landet, hvor han kom frem under Arbejdet for Reformering af Landbyggeriet, hvilket Arbejde resulterede i Oprettelse af Landsforeningen »Bedre Byggeskik«, der i den kommende Periode fik gennemgribende Indflydelse paa det almindelige Landbyggeri.

Krigsudbruddet i 1914 satte midlertidigt Byggeriet i Staa og gav hervcd Tid til andre Overvejelser, hvorefter Bentsen i 1915 oprettede Bygmester-, Snedker- og Malerskolen ved Holbæk. Maleren Harald Munk, der under Ivar Bentsen havde ledet Malerskolen i Vallekilde, var Medskifter, og den nye Skole kunde tilrettelægges efter Formaalet, at oplære Haandværkerne til, som Mestre, at bygge bedre og smukkere Huse. Her som i Vallekilde var

der stadig Vekselvirkning mellem Skolestue og Tegnestue, de flinkeste Elever fortsatte paa Tegnestuen, og en uforholdsmæssig stor Part af Skolens Elever fra de første Aar er siden blevet Arkitekter, bestemt for Livet af Bentsens Ildhu.

Den fri Arkitektforening gik nu ind i den ældre »Akademisk Arkitektforening«, den mindre Forenings Medlemmer var efterhaanden naaet frem i ledende Positioner og lagde mere og mere Beslag paa Vennen i Holbæk, idet de søgte at drage ham ind i Hovedstadens større Opgaver; det maatte igen blive til Flytning, ændrede Familieforhold bestemte Tidspunktet, og i 1920 indrettede Bentsen sig nyt Hjem i København, hvor et saa betydende Arbejde som Indretning af Kunstindustrimuseum i det gamle Frederiks Hospitals Bygninger blev overdraget ham i Samarbejde med Arkitekt Kaare Klint; af senere Arbejder kan bl. a. nævnes: store Boligkareer, Niels Steensens Hospital og Nordisk Insulinlaboratorium.

Paa Kunstakademiet begyndte Bentsen i 1920 med at undervise i Vennen, Professor Carl Petersens Klasse og fortsatte som Professor efter Carl Petersens Død. Her søgte han at samle Undervisningen om Dagliglivets Opgaver, søgte at frigøre Eleverne for Tradition og Formalisme, men uhæmmet bearbejdede Opgaverne, store som smaa, fra Bunden, ogsaa uden Hensyn til, at Tradition ofte bærer, hvor artistisk Evne fattes. Naar Akademiet i Perioden mellem de to Krige fra at være et noget støvet Kunstens Tempel er blevet en Skole, der, sprængfyldt med Elever, er ledende i Udviklingen af stort som smaat Byggeri, har Ivar Bentsen sin Andel heri.

Bentsen naaede, hvad han vilde, lettere end andre, fordi hans Væsen charmerede andre, alle holdt af ham, vilde gjerne føje ham og vilde gjerne bære over med ham. Uvenner kendte han næppe. Han blev ikke vred,

men søgte at udligne Uenighed og Strid, som han daarligt taalte; han brugte ikke stærke Ord; det kraftigste Udtryk, jeg har hørt ham bruge, var, at han kaldte en stædig Medarbejder for »Gennemsnitsjyde«, hvilket ikke forekom Offeret at være saa slemt som det var ment.

Militær var ham dog imod; han sagde selv at have været en daarlig Soldat, der hæmningsløst kom til at le under Sergentens Hersen med Rekrutterne.

Politisk var han i sin Ungdom ret optaget af Grundskylds- og Retsstatsideer, dog mere teoretisk og inden Retsstatspartiet blev repræsenteret paa Tinge. Siden gled han vistnok mere til Venstre, som det for hans Naturel maatte være naturligt.

Bentsen havde særligt Overblik og Sans for Væsentligheder, han overraskede altid ved at kunne paavise et Værks særlige Egenskaber og Værdi, andre spurgte ham derfor gjerne til Raads, han forstod som faa at retlede og opmuntre; med Billedhuggere var han ofte i Samarbejde, som ved Udsmykningen af Blaagaardsplads og Opførelsen af Søfartsmonumentet paa Langelinie.

Han var ubundet af Sædvaner og vedtagne Meninger. Arkitekturopfattelse og Haandværkerundervisning er ellers ofte bundet af Formler og Vaner, der paa mange Maader gør Stoffet dødt. Bentsen brød sig ikke om Formlen, men vilde bag den finde Nødvendigheden som Aarsag og Helheden som Maal. Til Tider kunde han samle Interessen saa stærkt om en enkelt Idé, saa andet i Bygningen forsømtes eller underordnedes til Skade for det endelige Resultat; dette berørte ham dog ikke stort, idet det færdige Hus ikke for ham blev et stivnet Resultat, men et levende Arbejde, der gjerne maatte have Brist, som anden Stræben.

Hans følsomme Hænder fører ikke mere Blyanten, men hans Væsens Varme vil vare med Mindet om ham.

Marius Pedersen.

Fra Vallekilde Folkehøjskole.

Kære gamle elever! Undtagelsestilstandens indtræden den 29. august medførte bl. a. mødeforbud. Da dette 2—3 uger senere i nogen grad blev hævet, søgte vi om tilladelse til at holde efterårsmøde på sædvanlig viis. I sidste øjeblik opnåede vi denne tilladelse, og skønt averteringen herom var meget mangelfuld, strømmede omkring 1100 mennesker til Vallekilde den 19. sept. til efterårsmødets åbning. Til indledning holdt jeg en kort tale, som jeg her i det væsentlige gengiver — dog med et par tilføjelser, da den er udtryk for mine tanker i efteråret 1943.

. . . For få dage siden så det ud til, at alle efterårsmøder måtte aflyses. Vi fik også på den måde et tydeligt udtryk for de ændrede kår, krigen har stedt vort folk i. Mange vil nu klarere forstå, hvad det har betydet, at vi i 3¹/₂ år i vid udstrækning kunde leve vort folkelige liv. I hjem og kirke, i skole og forening kunde vi stort set leve vort eget liv. Vi fik for nylig erfaring for, at alt dette kunde blive helt anderledes i et nu.

De forholdsvis milde kår, Danmark har haft, har givet en del mennesker ængstelige tanker. Kom vi ikke for nemt fra det? Mærkede vi nok til de dybe trængsler og tunge sorger, som andre er stedt i? Havde vi ikke valgt nemhedens og bekvemmelighedens udveje alle vegne? Vi kender alle til disse urolige tanker. Men det er for den enkelte som for folket meget vigtigt, at vi ikke forvirres her. Jeg er naturligvis enig med Knud Kristensen, når han gentagne gange har sagt, at det gælder ikke om at komme *let*, men *godt* igennem krigens farer. Men dernæst vil jeg sige indtrængende: vi skal aldrig *opsøge* sorgerne og trængslerne, og vi skal heller aldrig *tilstræbe* det heroiske. Jeg har stundom, også i fredens dage, mødt mennesker, som i deres tanker kredse om sorgens og trængselens rejsende og styrkende betydning. De følte måske, at deres liv var for overfladisk, for tomt. Men, har de tænkt, hvis vi oplevede en tung sorg, vilde det så ikke blive anderledes. Vilde vort liv så ikke blive meget mere værd? Dertil er først at sige, at vel kan sorgen, lidelsen, forfølgelsen af nogen bæres på en sådan måde, at de bliver rigere og større mennesker derigennem. Men man ser også det modsatte. Man ser mennesker, som under sorg og trængsel bliver mindre; de bliver kolde, tillukkede, undertiden endda hadefulde. Men dernæst vil jeg minde os alle om, at vi behøver aldrig at fantasere os til mere sorg. Der er nok at sørge over. Enhver voksen har nok at sørge over i sit liv. Og som folk har vi meget at sørge over. Danmark har så tit været i stor fare. Men vort fædreland har aldrig været i så stor fare som nu. Det er ikke alene en dødelig fare, som har ramt vort land, men også en stor sorg. Vi har ikke opsøgt den. Det vilde være usundt og letsindigt, om vi havde gjort det. Men da sorgen kom som noget uundgåeligt, så kom vi på prøve. Og da må vi vel med blusel sige, at vi

bestod ikke alle vegne prøven. Men det tør siges, at konge og rigsdag forstod sorgen og ansvaret og bar det på værdig måde. Og titusinder af ældre og yngre har i disse år levet sådan, at det gav Danmarks navn et rigere indhold for os. Jeg tror, det skal blive historiens dom over disse års Danmark: det danske folk søgte ikke i letsindighed ulykken; men det bar på værdig måde ulykken, da den brød ind over det. Og vi tilføjer som noget meget vigtigt i dag: det ligger ikke for det danske folk at *opsøge* det heroiske, men mange danske har vist, at de kunde leve og dø heroisk, da forholdene nødte dem dertil.

Grundtvig siger: »De Danske er det fredeligste af alle folk og lader sig hellere forkue, end de daglig vil stimes med nogen; derfor er det meget muligt, at selv når hele Europa kom i oprør, vilde Danmark sidde stille, men var det ikke i forvejen *livet op* ved at løses af båndene, hvori det tabte både mod og kraft, da vilde det opsluges af naboerne, og dronningen i Norden ende med at trælle . . .« Sådan vilde det gå, *hvis ikke* det danske folk i forvejen havde fået midler og kræfter til at råde i dets egne indre forhold og mund og mæle til at forstå sig selv.

Disse ord vidner om en dyb forståelse af vort folk. Nu er uvejret over os. Men Danskerne er ikke en flok skræmte får, der farer hid og did. Vi har vist, at vi kunde ordne vore egne indre forhold, og det ligger ikke for os at ville ordne andres. Og vi har i hjem og kirke, i skole og forening hentet kræfter til at se vor fremtid fast imod,

om også den er grå,
med trøst, fordi vor sag er god,
men tyst, for vi er små.

Ja, nu gælder ikke alene disse Niels Møllers ord, men især Grundtvigs:

Dansker! dit folk er af de små,
 det må du altid huske på,
 ikke en sjæl det kan undvære;
 højt det trænger til al din flid,
 al din styrke og alt dit vid,
 til sin adel og til sin ære.

Dansker! dit folk er af de små,
 derfor vi grænsen værge må,
 både i skole og kirke;
 både mod syden og mod nord:
 både med Guds og folkets ord
 rejse et danevirke.

Nej, vi har ikke opsøgt modgangen, og vi har ikke eftertragtet den heroiske indstilling, og vi skal ikke gøre det. Men måtte vi have mod og bestandighed til at bære det, der skal bæres. Dette mod havde nogle Danske, da de for 3 uger siden pludseligt blev sat på farefulde poster: vor konge, vor regering og de unge mænd, som satte livet til hin dag. Første gang vi på denne egn samles efter den 29. august, tænker vi på de hjem, som fik sorg til huse, og på de unge, som faldt. Vi mindes dem med Grundtvigs ord herude på Odden kirkegård:

Danske af tunge, af æt og af id,
 ti skal de nævnes i løbende tid
 fædrenes værdige sønner.

*

I mit sidste brev til jer udtrykte jeg håbet om, at det måtte være det sidste, inden freden vilde komme.

Det blev ikke sådan. Det er femte gang under stor-krigen og fjerde gang under Danmarks besættelse af tysk militærmagt, at vi udsender vort årsskrift, og endnu øjner vi ikke afslutningen. Men troen på Danmarks fremtid er så stærk som nogen sinde. Vi har en fast tillid til, at vort folk igen bliver et frit, selvstæn-

digt folk. — Da jeg sidst skrev, var det under indtrykket af ministerkrisen omkring den 9. november med alle de farlige muligheder, som denne krise tydeligt viste. Nogle af os så allerede den mulighed, som blev dyster virkelighed den 29. august 1943. I år skriver jeg til jer, mens de hårde virkninger af denne dag og især af den første oktobernats sørgelige tildragelser fornemmes i hele deres alvor. I denne stund lever de voldsomste følelser i danske menneskers sind, stærke og rige

følelser, desværre vel også mindre skønne følelser. Måtte den indestængte kraft snart finde udtryk på en gavnlig måde.

*

Mens Brorsons salme om de trange tider, der langsomt skrider, er blevet vor tids salme, må vi passe dagliglivets gerning. Og mine tanker går til de små og store begivenheder, som fulgte på hinanden i dette skoleår, og som bidrog til at give dagen dens indhold for alle, som levede her på Vallekilde højskole. Som sædvanlig bliver det kun lidt af det, som blev levet her, der bliver omtalt i det følgende; dels ses kun lidt af den enkelte, dels egner det bedste i livet og i vor skole sig dårligt til omtale. Nej, den enkelte ser ikke meget af alt det, som leves på en skole; det gør jeg heller ikke, selv om jeg dog nok ser meget mere, end mange tror. Under samlivet med mange mennesker år efter år får man jo en erfaring, som sætter en i stand til at forstå utallige småting og se dem i en større sammenhæng.

Men lad mig nu omtale for jer en række forhold og begivenheder fra årets løb.

Vi fik heldigvis en mild vinter, hvad man på baggrund af de foregående tre strenge vintre var dobbelt taknemmelig for. Her på stedet var der ingen, der frøs. I skolestuerne havde vi det endda for varmt, for det er jo noget af det tossede ved disse års dårlige brændsel: man er nødt til at knaldfyre for overhovedet at holde gang i foretagendet og for så nogenlunde at undgå løbesod; dette sidste lykkedes ikke endda, og hvor dette skidt tager magten, volder det en væmmelig ravage.

*

I lærerkredsen har der været en del forandringer; sådanne er ganske vist naturlige og uundgåelige, men sjældent ønskelige. Og det har de heller ikke været her i år. Som meddelt i sidste brev var *Thomas Bolvig* igen knyttet til sidste vinters skole, hvor han atter gjorde udmærket fyldest. Thomas Bolvig har nu sin gerning ved Hjørring private realskole; han og hans unge kone (Karen Iversen) er glade for deres hjem og gerning deroppe; der vil sikkert også i Vendsyssel blive god lejlighed for Bolvig til at tage virksom del i det ungdomsarbejde, som han har stor kærlighed til og så gode anlæg for. På vinterskolen havde vi også hjælp af *Kaj Pedersen*. Kaj Pedersen er lærersøn fra Radsted på Lolland; han tog studentereksamen fra Nykøbing F. og lærereksamen 1942 fra Skårup. Kaj Pedersen deltog på bedste måde i vinterens arbejde og ydede navnlig på sangens og musikkens område en fortrinlig indsats; han ønskede imidlertid at få sit faste arbejde i folkeskolen, som han under hele sin uddannelse havde haft for øje. Kaj Pedersen virker nu ved den kommunale skole i Hillerød.

Til sommerskolen fik vi brug for en ny lærer, og vi søgte især efter en mand, som på virkelig god viis kunde lede sangundervisningen. Sangen betyder så overordentlig meget på højskolen. Grundtvig sagde jo endda, at folkesangen har været »fra arildstid det frugtbareste dannelsesmiddel og må spille en hovedrolle, hvor ungdommen skal være og lære med lyst.« Vi har derfor stedse bestræbt os efter at bringe et møde i stand mellem ungdommen og den bedste folkesang, salmer og sange. Men her er en kyndig vejleder tiltrængt. Af flere grunde ønskede vi en ung lærer. Men ingen af ansøgerne forekom mig opgaven voksen. Det var mig derfor en glæde, at *Sigfred Neermann Jensen* meldte sig. Neermann er helbefaren højskolelærer; han har tidligere været knyttet til Ryslinge, Krabbesholm og Ubberup højskoler; sidst var han knyttet til Dansk-nordisk ungdomsforbund som rejsesekretær. Neermann tænker sig nok en varigere og mere selvstændig gerning i højskolens tjeneste; men i mellemtiden er vi glade for at

Høve Stræde.

have ham som medarbejder her. Neermann er naturligvis med fuldt timetal med i arbejdet her.

På sommerskolen havde vi endelig også fortrinlig hjælp af *Åse Petersen*, der som assistent hjalp til med håndarbejdsundervisningen, og som selvstændigt ledede et par særhold.

Jeg har nu fortalt, hvem der gik, og hvem der kom i det svundne skoleår. Men jeg må helst i den sammenhæng fortælle om den største forandring i lærerkredsen, skønt denne ændring først berører det skoleår, vi nu skal begynde på. I efteråret bryder *Adia Frost* op fra Vallekilde. Det er dog muligt, at hun om kortere eller længere tid atter vender tilbage; men intet kan siges med bestemthed derom på dette tidspunkt. Det vil da være rigtigt at sige nogle få ord nu. Som en del af jer ved, blev Frost ved folketingsvalget sidste forår opstillet som kandidat i Frederiksværkkredsen; hun opnåede et meget højt stemmetal. Men en partifælle, som i forvejen havde partiets amtsmandat, beholdt fremdeles dette. Frost har jo tidligt rakt lillefingeren ud til det

politiske, og dette har nu taget i alt fald en hel del af hånden; hendes sind har en tid været delt mellem højskolearbejdet og den politiske gerning. På skolen véd hendes elever, at hun selvsagt viste stærk social interesse; men hun plejede aldrig sit partis interesser. Hun var lærerinde for alle, og alle havde samme tillid til hende. Men dels hendes politiske interesse, dels et stærkt ønske om i nogen tid at samle kræfterne om frit studium har bevæget hende til at bryde op herfra; hun bosætter sig indtil videre i København. Frosts elever og medlærere ved, at hun med sin bortrejse volder os et betydeligt tab; hun vilde utvivlsomt tage mig det ret unådigt op, om jeg nu skrev meget i den anledning, og

da jeg selv heller ikke har lyst til det, vil jeg nøjes med kort at sige, hvad jeg føler en stærk tilskyndelse til: en hjertelig tak for mange års samarbejde. Vi fornemmer alle, at hendes arbejde i Vallekilde har været af stor betydning og af vidtrækkende virkning.

*

Den 3. november mødte eleverne, lidt færre end den foregående vinter; men vi havde dog alle pladser optaget på selve skolen. Der mødte omtrent lige mange fra Jylland og fra øerne. Den 4. november holdt vi åbningsmøde, og snart var vi i travl virksomhed fra morgen

til aften silde. De første dage med en ny flok elever er meget krævende og meget afgørende. Det gælder om at få alle i sving og at give den enkelte forståelse af, at han betyder meget for samarbejdet. Lykkes det hurtigt at vinde denne forståelse, så føler hver enkelt ansvaret og er levende med i det heles vel. Det er jo så lykkeligt, at praktisk talt alle eleverne kommer fra forhold, hvor de i arbejde og samliv har fået udviklet en ansvarsfølelse, som er en hovedvigtig ting på en højskole, som den er det f. eks. på en bondegård.

*

Ved månedsmødet i november talte Jørgen Bukdahl. I november havde vi også besøg af redaktør Frede Nielsen, Sønderborg, som fortalte om nationale forhold i Sønderjylland. Det er meget opmuntrende at erfare, hvor den folkelige forståelse i stigende grad giver sig udtryk også i socialdemokratiet.

I december var den fremmede taler den islandske forfatter Bjarni Gislason, som talte om sin fødeø og viste skønne lysbilleder fra Island.

I januar holdtes det sædvanlige delingsføreremøde her. Rigmor Hansen, Frederiksborg, og lærer Larsen, Statens Lærerhøjskole, var ledere af henholdsvis de kvindelige og mandlige deltagere. Afdelingschef J. Rosenkjær talte sidst på eftermiddagen om tiden og ungdommen. Om aftenen dansedes folkedans med liv og lyst under Killemoses sagkyndige ledelse!

Ved februar-mødet talte forstander Siliam Bjerre, Høng.

Jeg kan med det samme nævne, at den norskfødte frue, Borghild Alveness-Jacobsen, den 17. maj talte om norsk folkeliv, og at pastor Henneke, St. Heddinge, holdt foredrag grundlovsdagen. Ved samme lejlighed sang

sommerskolens sangkor første gang, og Neermann sang solo for os.

Det kirkelige møde, som valgmenigheden plejer at indbyde til i februar, udsattes i år til 23. og 24. maj. Den første dag samledes vi i Korskirken til gudstjeneste og senere til kirkemusik, hvor både fremmede og lokale kræfter deltog. Den anden dag talte pastor Einar Balling og pastor Knud Hansen.

Men tilbage til vinterskolen. Den gik sin gode gang med arbejdsfyldte dage. Trods den strenge alvor hjemme i vort eget land og ude i den store verden, så former det daglige liv sig på en højskole lyst, i hurtig skiften fra alvor til munterhed. Det kan og bør ikke være anderledes. Hvor ungdom kommer til huse, er det naturligt, at munterhed bliver den daglige melodi. Men det er også min erfaring, at den munterhed altid havde plads til virkelig alvor, når der ude- eller indefra blev kaldt på den på naturlig måde. Jeg elsker den rolige vinterdag — med morgensangen, med dagens vekslen fra foredragssal til skolestue, fra gymnastiksal til hyggeligt samvær om kaffen og højskolesangbogen, — og ind imellem stille arbejdstimer i mine stue, mens jeg i passende fjernhed hører karlenes færden på trapper og i stuer. Vinteren kan være barsk nok og være deprimerende nok; men der kan også over vinterskolen være en egen sluttethed og stemning, som er noget meget godt for sindet. Og skulde der blive fare for hverdagens enstonighed, så kommer jo en fornøjelig lørdag aften eller en skøn søndag aften eller måske endda en omgang susende folkedans som et brud på »det ligedanne«; der blev en lejlighed, hvor sindet sattes i forventningens lyse tegn, og hvor der bagefter blev noget at mindes og noget at samtale om og skæmte om. Og hverdagen blev igen den bedste.

I løbet af vinteren foretog eleverne flere småture i egnen, bl. a. til højspændingsværket i Svinninge. I faste-

lavn drog en større flok til København. Killemosen og Vald. Nielsen var som sædvanlig ledere. Fastelavnen sluttede med den traditionelle skolefest; denne bliver jo altid grundig forberedt. Erik Baks og Krebs Langes tegninger prydede spisesal og gymnastiksal, så det var en lyst at se. Og da så et hundrede unge piger også forbarmede sig over os, så kunde vi sagtens holde en glædelig og smuk fest, og det gjorde vi da også så godt som nogen sinde.

Den sidste søndag i marts samledes mange forældre og mange af egnens folk her med os til vinterskolens sidste fest. Alfred Olsen og Killemosen førte an i gymnastiksalen; i foredragssalen samledes vi om foredrag og elevsangkorets sang, i skolestuerne studeredes tegninger, og til sidst samledes elever, forældre og lærere til en god afslutning på dagen. Få dage efter drog karlene ud af vore døre; arbejdet hjemme eller hos en ny husbond kaldte på dem. Der bliver meget arbejde i Danmark i kommende år; meget, der skal gøres. Vi tør vist stole

på, at fra højskolerne som fra andre steder drager der en flok unge ud, som kan og vil tage deres tårn.

*

April er en travl måned. Fem måneders karleskole sætter mærke på tingene. Der er meget at istandsætte og ordne. Og der er stadigvæk noget, man gerne vil gøre bedre. Desuden er der den omfattende hovedrensning. Jo, april er såmænd en drøj måned for pigerne; men de kommer igennem den med humøret i behold.

Den milde vinter var god for haven. Men det viste sig, at meget måtte ryddes og mange træer renses for

Høvefesten.

beskadigede grene. Det var de foregående hårde vintres resultat. Vi plantede igen i år et stort antal frugtræer; vi har nu ca. 5 tdr. land med tilplantet frugthave. Allerede nu er det en dejlig frugtplantage, og den vil med årene blive meget værdifuld.

Landbrugets areal blev forøget med en eng på 5—6 tdr. land, hvad der også er af megen værdi. Det har altid været af vigtighed, at der til skolen er knyttet et landbrug; men det er da især i disse krigsår af overmåde stor betydning.

*

Den 3. maj fyldte sommerpigerne vor skole. Dagen efter holdtes åbningsmøde, hvor Adia Frost og jeg talte. Maj måneds klare luft og lyse solskinsdage kastede fra begyndelsen glans over sommerskolen. Her blev levet et »muntert, virksomt liv«, hvor hver dag var en glædelig oplevelse. De tre sommermåneder henrandt alt for hurtigt med indholdsrige hverdage og ikke så få festlige stunder. Der var udflugterne til Eskebjerg lyng, til

Ved Orehøje.

Nekselø og til den store ungdomsfest ved Høve. Her viste Ingeborg Søgårds piger gymnastik, hvad de høstede megen anerkendelse for. Da jeg var i Sydsjælland til møde, kunde jeg desværre ikke deltage i Høvefesten. Men følgende godmodigt-spydige replikskifte fra tilskuerskaren ved Høve blev mig siden refereret. A: »Har du set Grosen?« B: »Nej, men han skal såmænd nok stå et eller andet sted og prale af sine piger!« Jeg var altså også forhindret i ved det hyggelige samvær om frugtgrøden at give den traditionelle og så højt værdsatte kritik over dagens gymnastiske præstationer.

Foruden de allerede nævnte møder skal jeg kun nævne elevmødet 17. og 18. juli. Alle »gamle« sommerpiger kender forberedelserne til årets store dag. Det er ingen sag, når vejret er fint. Men når man, som i år, skal arbejde i gård og have under øsende regn, kan det jo knibe med feststemningen. Så meget ved elevmødet står og falder med det gode vejr. Men vore sommerpiger bed tænderne sammen og gjorde, hvad de kunde. Lørdag henimod aften klarede det op, og vi fik en meget smuk aften.

Kaffepause.

Trods elendige trafikforhold strømmede gamle elever alligevel til. Vil trofastheden mod skolen være lige stærk, og vil lysten til at komme til elevmøde være lige levende, når færdselsforholdene atter bliver gode, så vil elevmødet nok sprænge alle rammer.

Lørdag aften talte Neermann i foredragssalen om den nordiske sang; siden var der årsmøde i elevforeningen, og Neermann sang for os. Sent, meget sent gik de mange »gamle« til ro. Søndag morgen var flokken betydeligt øget og voksede for resten stadig i løbet af søndagen. Der var gudstjeneste i Korskirken søndag formiddag. Ved middagsbordet i gymnastiksalen blev der holdt mange småtaler og sunget en del sange. En særlig begivenhed i forbindelse med elevmødet skal nævnes her. Elevforeningens styrelse havde nogen tid i forvejen opfordret maler Viggo Kragh Hansen til at male fru Sigrig Trier Hansen. Fru Sigrig havde i nogen tid opholdt sig i kunstnerens hjem (Viggo Kragh Hansen er gift med Sigrig og Povl Hansens yngste datter, Asta) ved Rønshoved højskole. Den unge kunstner havde påtaget sig opgaven og havde løst den på fortrinlig måde. Elevforeningen

Ved Eskebjerg Lyng.

overrakte nu ved sin formand, gårdejer Troels Sams, billedet til skolen. Det var til elevmødet blevet ophængt i hjørneskolestuen ved siden af Povl Hansens billede. Da fru Sigrid selv deltog i elevmødet, kunde man let få bekræftet, hvor godt og træffende billedet er. På skolens vegne vil jeg gerne takke Viggo Kragh Hansen for billedet og elevforeningen for gaven.

Ved eftermiddagsmødet i haven talte Vald. Nielsen og jeg. Desværre kom der nu nogen forstyrrende regn; men sangkoret sang, og det store gymnastikhold gennemførte med glans og skønhed øvelserne på den store plæne. — Trods varemangel var det lykkedes Frost — jeg forstår ikke hvordan — at skaffe materiale til håndarbejdet sommeren igennem. Udstillingen nu ved elevmødet var lige så fyldig og også lige så smuk som nogen sinde. Men materialemangel vil jo også på det område stille skolerne overfor store vanskeligheder i den kommende tid.

Søndag aften opførte lærere og elever plus de sædvanlige gode hjælpere Øhlenschlägers »Sanct Hansaften

Spil«. Det var en dristig opgave. Men jeg tror, man skilte sig fra opgaven på forsvarlig måde. Skuespillet forudsætter en god scene, megen instruktion og et stort udstyr. Den gode Scene kunde vi jo let finde i haven. Hans Trier instruerede længe og omhyggeligt og fik da også hver enkelt til at forstå sin opgave. Det flotte udstyr blev skaffet til veje, dels fra København, dels fra elevernes hjem og dels ved flittige og snilde hænder på stedet. Da min egen andel i hele fremførelsen var lig nul, kan jeg godt rose udførelsen; jeg er i alt fald tilbøjelig til at mene, at det er den bedste præstation, vore skuespillere endnu har ydet.

Søndag aften var det anstrengende, men alt for korte elevmøde til ende. Samme aften og næste morgen fandt det store opbrud sted.

Den sidste kostbare tid på sommerskolen havde vi nogenlunde i ro, den sidste søndag var dog forældredag, og det blev en god dag.

Først i august havde vi »Otte dage på højskole«. Tilstrømningen til dette møde var så stor, så alle pladser var optaget allerede i foråret. Samtidig med dette større

Fra elevmødet.

møde lånte vi hus til en lille gruppe historikere: universitetsfolk, lærere, bibliotekarer, som gennem grundige foredrag og påfølgende lange drøftelser søgte at trænge ind til forståelse af vigtige spørgsmål.

*

Jeg vil gerne på dette sted nævne en værdifuld boggave, som foreningen »Norden« har skænket skolen. Sidste vinter ordnede »Norden« en svensk bogudstilling i en række danske byer. Ved udstillingernes slutning skænkede foreningen Vallekilde folkehøjskole ca. 130 værdifulde svenske bøger. Gaven blev naturligvis modtaget med stor glæde; vi har jo i mange år haft et eller to særhold i Svensk; både for lærere og elever er gaven en stor hjælp i deres arbejde med svensk sprog og åndsliv.

*

I disse sidste oktoberdage lever vi i forberedelse og forventning til den kommende vinterskole. Tilstrømmningen til den har været usædvanlig stor; allerede tidlig i august var alle pladser optaget, og siden har vi her, som ved mange andre skoler, måttet afslå et stort antal anmodninger om optagelse.

Vi tænker med vemod på, at så mange af vore venner og kaldsfæller forhindres i at holde skole til vinter. Måtte nu de, der forskånes for det store indgreb i deres daglige gerning, få kræfter til at holde højskole i ånd og sandhed.

*

Den 29. december i år er det 50 år siden Ernst Trier døde. Povl Hansen, som derefter blev skolens leder, udsendte allerede 1894 første årgang af »Fra Vallekilde Folkehøjskole«. Dette skrift, som vistnok er det første højskoleårsskrift, var kun på 16 sider; det indeholdt et

Sct. Hansaften Spil. Tilskuerne.

forord af Povl Hansen, et brev af Ernst Trier til en udlænding, hr. Bezdek fra Mähren, der har sendt Trier en forespørgsel om folkehøjskolen; endvidere nogle minderord om højskolens gymnastikleder, Hans Jørgen Rasmussen, som brat døde den 8. november 1894 og endelig et digt af Povl Hansen.

Det næste årsskrift fra 1895 er på 32 sider. Til dette har Joakim Skovgård tegnet omslagsbilledet, som siden er brugt. I de følgende år udvides årsskriftet og bliver efterhånden til 7, 8 eller 9 ark. Nærværende årsskrift er da det 50. i rækken. Povl Hansen redigerede de første 30 årgange, indeholdende ialt 2580 sider, mens Uffe Grosen har redigeret de følgende 20 årgange med ialt 2740 sider.

*

Inden jeg slutter mit brev, vil jeg nævne 5 dødsfald; det gælder 5 mænd, som i kortere eller længere tid stod Vallekilde nær.

Til Dyrehaven.

Ludvig og Marie.

I Dyrehaven.

I Dyrehaven.

Prologus i »Sct. Hansaften Spil«.

Den 27. april døde gårdejer *Kristian Jacobsen*, Han-ning i Vestjylland. Kristian Jacobsen var elev her vinteren 1924—25, og han følte sig fra denne tid nær knyttet til Vallekilde; han kom ofte hertil, og han ordnede i mange år Vallekilde-elevmøderne i Skjern. Han betød meget i sin egn og for sine venner; han var en dygtig landmand og et åndeligt levende menneske, som det var en be-rigelse at være sammen med. Midt i sin travle gerning blev den tilsyneladende stærke og kærnesunde mand ramt af en uhelbredelig sygdom. Der fulgte en lang og streng sygdomstid; han bar sine prøvelser med tapper-hed. Eftersom det blev ham klart, at han skulde dø, blev hans sind meget mildt, og han vilde gerne sige tak til sit

En borgermand.

barndomshjem, til sin ungdoms højskole og til sine trofaste venner; han vidste sig i Guds hånd og var ydmyg og taknemmelig. Ved han jordefærd sagde en mand, som havde ligget på sygestue med ham: Jeg har aldrig set Guds sæd vokse i et menneske som i Kristian Jacobsen.

Kristian Jacobsen blev stedt til hvile på Hanning kirkegård den 1. maj.

Den 21. maj døde professor *Ivar Bentsen*. Han udgik fra Vallekilde, hvor han havde sin barndom og opvækst; siden fandt han sin gerning i Holbæk og København; men han vendte utallige gange tilbage til sin fødeegn. Og når han kom, mærkede man, hvor landskabet, bygningerne, barndoms- og ungdomsvennerne bandt ham. Det var ofte

en mærkelig oplevelse at være sammen med ham; han så og lyttede sig til så meget og gav overraskende og rammende udtryk for, hvad han mødte. Andetsteds i denne bog har Troels Trier og arkitekt Marius Pedersen, som begge stod Ivar Bentsen nær, skrevet om ham.

Den 30. juni døde i Ollerup *Johan Brydegård*. I omkring 30 år var Johan Brydegård lærer ved vinterskolen i Vallekilde; han er vistnok den af alle lærere og lærerinder, der i tidens løb har virket ved denne skole, som har haft det største antal undervisningstimer; han betød meget i skolens liv og i egnens folkelige liv. Johan Brydegård var uselvsk, hjælpsom og trofast.

Hans Trier Hansen, som kendte Johan Brydegård nøje fra hele sin opvækst, skriver om ham i denne bog.

Endvidere skal det nævnes, at mangeårig leder af brevsamlingsstedet i Vallekilde, *Hilmar Hentze*, døde den 30. august. Hilmar Hentze fødtes på Sandø, Færøerne, 1874 som søn af kongsbonde Joen Peter Hentze. Som de fleste færingar var han i sin ungdom sømand; men han forliste oppe under Island og pådrog sig herved en lungesvaghed, som han måtte trækkes med resten af sit liv. Efter flere års sygeleje, dels på Færøerne, dels i København var han vinteren 1899—1900 elev paa Stevns højskole. Vinteren 1901—02 blev Hilmar Hentze elev på Vallekilde højskole. Hans søster, Mariane Hentze, havde imidlertid købt »Nørrejylland« af højskolelærer Peder Bukh, og her blev broderen nu efter endt højskoleophold leder af brevsamlingsstedet. 1904 holdt Hilmar Hentze bryllup med Anna Nielsen, datter af folketingsmand Rasmus Nielsen, Hammerum. Foruden posten havde de to også en lille købmandshandel og siden, 1927, indrettede de i deres rummelige hus et højskolehjem, hvor der altid var nobelt og godt at komme. Trods Hentzes skrøbelige helbred passede de to den tregrenede virksomhed, til de 1940 afhændede det hele, hvorefter de bosatte sig i Kø-

benhavn, nær sønnen, Håkon Hentze, som har sin gerning og sit hjem derinde. Ofte tog de dog ud til datteren, Tove, som er gift med gårdejer Børge Holm, Årby.

Tusinder af højskolens elever vil huske Hilmar Hentze, og vi, der bor her, mindes ham som en god og retsindig mand i bylaget; han vilde højskolen det bedste, og han var først og sidst besjælet af ønsket om et godt og varigt forhold mellem Danmark og Færøerne.

Endelig må jeg meddele, at højskolens mangeårige læge, *E. Tulinius*, Snertinge, døde pludseligt den 31. august. Dr. Tulinius kom til Snertinge i begyndelsen af dette århundrede, hvor han efterhånden overtog sin svigerfaders, dr. Harpøths store praksis, hvortil også Vallekilde højskole hørte. Dr. Tulinius var en god læge for hjemmet og skolen her, altid hjælpsom og samvittighedsfuld. Som læge sparede han sig ingen møje, og var der virkelig alvorlig sygdom til huse, gav man sig trygt ind under hans råd. I småkårshjem ydede han ikke alene lægens hjælp, men ofte gav han af sit gavmilde sind pengehjælp.

1931 afstod dr. Tulinius sin praksis til dr. Schwarz Nielsen, og han fik nu tid til at dyrke sine arkæologiske interesser, og han fik tid til at rejse; han var gentagne gange med dr. Lauge Koch i Grønland, eller han rejste til Amerika som skibslæge; når dr. Tulinius kom ud, så og oplevede han utrolig meget, og med strålende liv fortalte han derom til os andre.

Dr. Tulinius efterlader sig her i egnen et godt eftermæle; han var dygtig og hjælpsom i sin gerning, og han var en mand med hjerte på rette sted.

Til slut takker jeg jer alle for året, der er gået. Tak for elevmødet, for sammentræf og samtaler her og der i landet, og tak for breve og hilsener til jul og til anden lejlighed.

Lærerkredsen, vore hjælpere ude og inde, min kone og jeg sender jer vore bedste hilsener med ønsket om en velsignet jul og i håbet om et nytår, der må bringe en god og retfærdig fred.

Uffe Grosen.

Bodil Lange.

Når jeg på mine rejser møder gamle elever, hænder det meget ofte, at de spørger om Bodil Lange. Jeg mærker, at Bodil Lange har en kær plads i deres sind. Og det forstår jeg godt. Vi, der i kortere eller længere tid delte dagliglivets oplevelser med Bodil Lange, fornemmer stedse hendes væsens rankhed og mildhed. Livet blev skønnere og rigere i hendes følgeskab; hun var i mange somre med til at give Vallekilde højskole et indhold, som æres og elskes af gamle medarbejdere og elever.

Den 1. april bliver Bodil Lange 70 år. Jeg tænker, at mange vil være glade for at blive mindet derom. Bodil Lange færdes heldigvis frisk og arbejdsdygtig i sit gamle hjem: Havehuset, H. C. Ørstedesvej 20, København.

Uffe Grosen.

En lille bog og dens besværlige udgivelse.

af Povl Hansen.

Under slutningen af sit ophold i hjemmet i København 1863—64 havde cand. theol. Ernst Trier været lærer ved Jeppe Tangs seminarium derinde. Blandt hans kære elever derfra var en ung Østjyde Søren Rasmussen. Ved dennes afgang fra seminariet havde Tang opnået at få denne unge dygtighed til at blive hos sig som lærer ved seminariets børneskole, og her tog han nu sin gerning op med iver og kraft.

Ernst Trier og Søren Rasmussen var bægge varm-hjærtede mænd, der gensidig satte megen pris på hinanden. Det varme blod på begge sider kunde nok undertiden tvinge dem til at tage et rask snuptag med hinanden, men altid fik hjertet overhånd. Det blev et livslangt venskab.

Den 1. novbr. 1865 begyndte Trier sin højskole-virksomhed ude på landet, i Peter Frederiksens gård i Vallekilde.

Med en brændende kærlighed havde han viet sit liv til den frie ungdomsskole (højskolens) tjeneste; men ved siden heraf var han en ikke mindre varm ven af den frie børneskole (friskolen). Og mens han nu tilbragte meget af sin tid med at flakke omkring og virke for sin højskole, kom han også en del ud på halvøen Røsnæs ved Kalundborg, og her fandt han i befolkningen god jordbund for sine frie tanker om en bedre skolegang for børnene. Og dette førte til, at folk ude i Ågerup bestemte

sig til straks at begynde en friskole, om Trier da vilde skaffe dem en god friskolelærer.

Hertil var Trier mer end villig, og hans valg faldt øjeblikkelig på Søren Rasmussen. I et opbevaret brev fra den tid skriver denne:

»Triers skildring af disse folks elskværdighed, som han havde været sammen med derude, er i den grad overbevisende for mig, at jeg synes, jeg straks kan være rede til opbrud . . . I aften kommer Trier igen,« hedder det videre i brevet; »han er kommen herind til København, og så skal det bestemmes; han vil have mig med straks.«

Tang gav — om end med nogen modvillie — slip på sin dygtige lærer, og fire dage senere, den 9. septbr. 1867, begyndte Søren Rasmussen friskolen i Ågerup hos gårdmand Lars Rasmussen. I disse fire dage havde den unge lærer været udsat for megen overtalelse fra medlærere og venner ved seminariet. Ingen kunde forstå, at han således vilde vove sig ud på gyngende grund; men selv var han så opfyldt af tanken, at han syntes, han »kunde gå i ilden for den«.

Som Trier kæmpede sin højskole frem under store økonomiske vanskeligheder, så gjorde Søren Rasmussen det samme med sin friskole. Det gik fra først af »fra hånd og i mund«; mange gange vidste den unge friskolelærer ikke om aftenen, hvor han skulde få det daglige brød fra til den næste dag. Men han arbejdede med en tro og et håb, som heller ikke skuffedes i det lange løb. Efterhånden blev den lille friskole en af landets største og bedst kendte blandt de Koldske eller Grundtvigske friskoler i Danmark. Under de første trange kampår havde Trier ofte sind til at komme dem til hjælp derude i det lille tapre skolehjem; men hans egne meget knappe pengeforhold måtte dog lægge ham hindringer i vejen.

I 1869 var tilgangen til friskolen bleven så stor, at der nu måtte tænkes på at rejse en selvstændig skolebygning. Den skulde opføres i nabobyen Ulstrup; — men hvor skulde pengene komme fra? Da fik Trier en lys tanke: Kunde han mon ikke ved sine mange formående litterære venners hjælp få samlet gratis nogle småstykker til en lille god Bog, som så kunde udgives og sælges til fordel for Ulstrup friskole?

Som tænkt, så gjort. Hos Trier var der sjældent langt fra planen til udførelsen. Sognepræst C. J. Brandt i Rønnebæk, senere — efter Grundtvigs død præst — i Vartov, havde i vinteren 1868—69 en søn på Triers skole — stud. theol. Casper Brandt. Denne unge mand satte Trier straks til at tage sig af det forretningsmæssige ved sagen.

Trier tænkte sig bogen på to ark almindeligt format, måske man da kunde sælge den til to mark (= 66 øre). På forespørgsel hos præsten i Rønnebæk oplyste denne dog, at en bog på denne størrelse kun vilde kunne koste det halve af, hvad Trier havde tænkt sig. Den måtte altså være på 4 ark for at nå den nævnte pris.

Men måske man kunde få bidrag nok til denne større bog. Lad det komme an på en prøve. Begyndelsen tegnede dog ikke lovende: en sognepræst Galschiøt i Magleby på Stevns nægtede straks bidrag. En anden lignende henvendelse til Triers kending, den norske digter Bjørnstjerne Bjørnson, førte heller ikke til noget. Men andet steds havde man bedre held. Brandt i Rønnebæk lovede på forespørgsel af sønnen at ville bidrage med tre digte og et foredrag.

Det første digt: »Bryllupssang i Vår«, er senere fra den lille bog gået over i andre, f. eks. »Salmebog — samlet og udgivet af flere Valgmenigheder 1918«. Det næste digt er en tak til Sønderjyderne: »Fædreland med fyldte vange«. Det tredie digt er den senere så ofte

sungne og højt skattede sang: »Vår og høst«, der begynder: »Blomster i vår«. Den var i 1868 skrevet til baronesse Reedtz-Thott for violer, hun havde sendt Brandt som en tak for nogle oplysninger.

Prosa-bidraget kalder Brandt: »Et foredrag om Grundtvigianisme«. I dette endnu særdeles læseværdige foredrag er det, at Brandt prøver at forme sit svar i de tre senere så kendte sætninger:

- 1) Ånd er magt.
- 2) Ånd åbenbarer sig i ordet.
- 3) Ånd virker kun i frihed.

Det af Brandt opstillede spørgsmål har næppe af nogen senere i al korthed fået en bedre besvarelse.

Også til Grundtvig skete der gennem Brandt henvendelse, og han lod Trier få to endnu den gang utrykte digte. Det første digt var salmen: »Lille Guds barn, hvad skader dig«. Grundtvig havde ikke givet digtet nogen overskrift; men Trier og Casper Brandt fandt, at en sådan burde der til. Casper Brandt foreslog: »Gudsbarnet«; men Trier ændrede det til »Guds forsyn«. En lille sproglig vanskelighed voldte dog ordet »boldt« — »yndig er blomsten klædt og boldt«. Det gamle udsagnsord »bolder« var nu gået af brug; men som tillægsord havde man det dog endnu: »En ridder så bold«, »den bolde ridder«; men her bruger Grundtvig det jo som biord, og således fremkommer da i følge »licentia poetica« og for rimets skyld linien »yndig er blomsten klædt og bold«.

Men kan dette gå an? Bliver man ikke nødt til at lave en forklarende fodnote? — Dog nej, Grundtvig kunde man sandelig ikke sådan se på fingrene; ham skulde man ikke lave pegepind til, altså: ingen forklaring.

Der var dog en mangel ved denne forøvrig så herlige salme: der fandtes ingen brugelig melodi til den,

således som den forelå fra Grundtvigs hånd — uden omkvæd.

Men under et besøg, som daværende rigsdagsmand N. J. Termansen aflagde hos Bandt, kom salmen frem. Termansen gennemlæste den, og efter en stunds overvejelse ytrede han: »Dersom man blot her som omkvæd efter versene brugte de fire ord: »O, Gud ske lov«, så kunde salmen jo synges på samme melodi som: »Lovet være du, Jesus Krist«.«

C. J. Brandt lovede at føre sagen frem for Grundtvig og indhente hans tilladelse. Den fik man, og således lykkedes det da at skaffe den skønne salme de vinger, hvorpå den senere fløj sin herlige, stolte flugt ud til den danske menighed. Og endnu bedre blev det naturligvis, da den senere fik egen melodi.

Grundtvigs andet bidrag var »Kirkeskibet«, et længere digt, hvor han i både skønne og kraftige billeder sammenligner Guds kirke og menighed med en snække, der trods storm og uvejr styrer sin dristige færd ud over tidernes vover, frem mod evighedens kyst. Casper Brandt tror, at Grundtvig en gang har skrevet dette digt til sin ven Gunni Busck, hvad dog ikke her kan oplyses noget om.

Den næste, som blev hjemsøgt om bidrag, var præsten Vilhelm Birkedal i Ryslinge. Birkedal var tilfældigvis i København, og Casper Brandt skulde så opsøge ham personligt. Noget lovende udbytte fik han dog ikke af sin sendelse. Han skriver derom til Trier:

»Ja, jeg tog mig så den frihed at »rykke« ham...; men han sagde, at han først skulde hjem og se at finde noget. Jeg fik en anelse om, at han ikke er nogen videre ekspedit mand — anelsen fik jeg ved at se hans klæde- dragt. Det var derfor vist ikke af vejen, om også De minder ham om sagen.«

Imidlertid kom der dog en uges tid efter to digte fra Birkedal. Han skriver i et medsendt brev, at skulde der være et eller andet i digtene som udgiverne fandt helst måtte slettes, så havde de på forhånd hans tilladelse dertil. Ingen af de to digte faldt i Casper Brandts smag; de var alt for overromantiske. Det ene burde slet ikke optages, og det andet kun med sådanne ændringer, som Casper Brandt havde fået sin fader til at foretage. Nu sender han den rettede tekst til Trier og beder ham læse det igennem. Naturligvis kan rettelserne ikke foretages, uden at det således ændrede digt får Birkedals godkendelse. Casper Brandt råder Trier til at lade foretage en rigtig pæn afskrivning af digtet, således som det nu efter pastor Brandts indgriben er kommen til at tage sig ud; »thi ingen forfatter kan lide at se sit værk både rettet og streget over hist og her.«

Desværre er det ikke nu muligt at påvise, hvori disse rettelser bestod, eller hvorledes indgrebene har været, da manuskripterne ikke er bevarede.

Trier stod et øjeblik tvivlrådig. Han forstod godt, at der var en del berettiget i den kritik af digtet, som Brandt havde gjort gældende. Han spurgte sin hustru Marie, f. Abel, om hendes mening; men hun rådede bestemt til digtets optagelse. Hun følte sig helt revet med af dets flammende glød og fantastiske syner. Dette afgjorde sagen. Digtet skulde med i den afpudsning, som pastor Brandt havde givet det.

Trier stod nu over for den dobbelte ubehagelighed at tilbagesende til forfatteren de to bidrag. Det ene som kasseret, det andet som ændret.

Hvad Birkedal har svaret, vides ikke, men udfaldet blev da optagelse af digtet: »Ved kong Frederiks bisættelse« (skrevet umiddelbart efter samme). Casper Brandt har ret i, at Birkedals digt hører til de stærkt roman-

tiske, men det vilde dog ikke kunne nægtes, at der er både form og farve i dette bevægede digtersyn.

Digteren har set kongeligt nedsat i gravkælderen i Roskilde domkirke. Han har set det »hav af gråd«, der fra det danske folkehjerte er »skyllet ind over gravklædets flig«. Men han har med sit digterøje set mere, set kongen, Frederik VII, igen rejse sig fra båren, da midnatsklokkerne slog. Han kan ikke blive i stilhed dør, hvor de har lagt ham. Han griber hjelm og skjold og sværd, og med dem skrider han nu gennem gravkæpellerne og kalder de henfarne konger op til kamp for det sønderlemmede Danmark. — Han taler stærkt bebrejgende ord til sine ætmænd, »Oldenborgerne«, at de så usselt vogtede vort søndre grænseland; men nu må de afbryde den lange søvn og følge hans banner, og han griber det Dannebrog, der lå svøbt om hans kiste; da vågner han »med det ene øje«, den gamle Kristian; da rejser sig Margrethe »med blus på den hvide marmor-kind«, hun spørger hviskende, om Nordens sidste time er kommen.

Ved domkirkedøren står de hvide gangere, og lydløst går riddet til Ringsted. Ved kirkedøren kalder kongen også her, og Valdemarerne rejser sig af de gamle grave. Dronning Dagmar skynder på dem, de må ile, at de ikke kommer for sent.

Fra Sorø klosterkirke kommer Absalon og Valdemar Atterdag, og mens toget går videre, åbner sig hver en gravhøj, de kommer forbi, og på Storebælt skyder Asbjørn Snares snekker frem, og bestandig vokser åndehæren.

Da de omsider glider ind ad Sliens vande og lander ved Dannevirkes fod, da finder de den tusindårige vold besat af »Ryes brigade«. »Kender du os igen, kong Frederik?« spørger de. Men fra voldens tinder råber

kong Frederik med mægtig røst sit flammende ord til de levendes konge, Christian IX: »Sæt nu Hejmdals lur for din mund og blæs, så går der storm over det danske blod. Her nede skal du, kong Christian, og kun her, krones til det igen samlede Danmarks lykkelige konge. Når *du* med de levende, og *jeg* med de døde forsværer den gamle grænse, da må den endelige sejr blive vor!«

Ja, digtet er — som Birkedal selv — luende romantisk; men det er også til randen fyldt af et dybt bevæget sinds varme.

Den næste bidragsyder bliver forstander Schrøder i Askov. Han skænkede opskriften til et foredrag, han den 5. juni 1868 havde holdt ved en folkefest i Skibelund krat. Titelen er: »Det gælder om at være sig selv, men tillige om ikke at være sig selv nok«. Han bruger som udgangspunkt, hvad den gamle folkevise fortæller om »Hr. Vismer«, der uimodståelig følte sig draget bort fra sit hjem og ned til elverhjem, hvor han snart glemte alt og gik op i, hvad elverkvindens var. Han blev elleveld; sådan kan et menneske blive slugt af det fremmede og tabe sig selv.

Men for det store samlede, menige folk kommer fristelsen i anden form. Her kan man tænke på Ibsens »Per Gynt«. Også han bliver lokket bort fra hjemmet, ind i bjærget til troldene og kongen derinde. Dovregubben kårer ham til svigersøn og tronarving, hvis han vil gå ind på at leve efter troldeskik. Mellem mennesker hedder det: »Mand, vær dig selv«; men inde mellem troldenes flok, der hedder det: »Trold, vær dig selv nok«.

Schrøder viser forskellen mellem de to forgørelser, — den første består i, at man bliver fremmed for sit eget og tilegner sig, hvad der er ens natur imod. Den anden går ud på, at man som en muldvarp kryber i jorden, egenkærlig fordyber sig i sig selv og udelukker

al påvirkning ude fra. På bægge måder kan menneskelig ødelægges.*)

Casper Brandt følte sig da også noget skuffet ved Schrøders stykke; det er alt for meget kun skitseret; og som Trier for ham havde skildret ungdomsvennen, forstander L. Schrøder, mente han sig berettiget til at vente et langt herligere stykke end det, de havde modtaget.

Triers svar derpå kendes ikke. — Men stykket blev optaget.

Også digterpræsten C. Hostrup havde man pirret ved, og han havde med stor beredvillighed sendt et foredrag med den noget mærkelige titel: »Et foredrag om spøgelse«. Det havde han holdt et par år tidligere i »Dansk samfund« i København.

Casper Brandt erklærede det straks for særdeles godt. Hostrup havde ganske anderledes udført sin opgave i enkeltheder end Schrøder sin, og foredraget blev desuden derved så dejlig langt og kan fylde godt op i den lille bog. Trier var fuldt ud enig med ham.

»Spøgelse«, som Hostrup på sin friske, spøgefulde måde taler om, det er altså noget, der før har været levende og har haft livets ret til at bestå, men nu forlængst er afgået ved døden og derved tabt retten til at leve.

Han nævner som sådanne ting, der plager vor tid, hjemmetyskeriet og standsforskellen. Men — efter 64 må hjemmetyskeriet ophøre, og efter grundloven af 1849 findes der egentlig ingen levende eller virkelig standsforskel; vi har almindelig lighed for loven. Også det

*) I et brev, der ledsagede hans manuskript, bemærker Schrøder: »Ja, dette er ikke just det samme, som jeg sagde ved skyttefesten. . . . Man skal være digter for *på papiret* at kunne skille sig ordentlig fra sådan noget«. — Han har ikke noget imod, om Trier undlader at benytte opskriften.

latinske væsen går igen. Disse spøgelser må nu manes ned.

Kaptajn Jørgen la Cour, forstander for landboskolen i Lyngby, måtte også yde sit tilskud. Det blev en lille mindeartikkel om en menig mand ved la Cours deling under belejringen af Dybbøl. En god og modig dansk soldat, hvis minde la Cour på denne måde vilde redde for forglemmelse. »En dansk soldat og hans hustru«, lød titlen.

Stykket blev anset for godt; men det havde dog en lille svaghed. Der var, syntes man, rigeligt med fremmedord deri; blot man kunde ombytte dem med ægte danske, således ordet »soldat« med kriger og »kammerat« med staldbroder; men med et suk lod man det fare. Det vilde måske virke lidt søgt.

Artiklen sluttes i næste årsskrift.

Sidste skoleårs elever.

Vinterholdet 1942—43.

Aarup, Tage, Digegaard, Errindlev.
 Albrechtsen, Poul, Ormslev, Torlev St.
 Andersen, Gunnar, Plejerup, Grevinge.
 Andersen, Henning, Ubby.
 Andersen, Thorvald Nørgaard, Hadbjerg, Hadsten.
 Augustinus, Povl Anton, Dons, Alminde.

Bak, Erik, Rodskov, Løgten.
 Bay, Henry, Hodsager, Holstebro.
 Bech, Niels, Jensen, Rousthøje, Varde.
 Beierholm, Carl, Ørlev, Slagelse.
 Berg, Vagn, Haurum, Flemming.
 Binderup, Niels, Ebdrup, Farsø.
 Bondegaard, Johannes, Jelling.
 Brogaard, Ole, Borrit.
 Broholm, Jakob Frandsen, Kirke Helsing, Gørlev.
 Buddig, Hans, Skjalm Hvidegade 3^a, Kbhvn. V.

Carstensen, J. Bernhard, Junkerholm, Askeby, Møen.
 Christensen, Bertel, Velling, Ringkøbing.
 Christensen, Folke, Langholtegaard, Svinninge.
 Clausen, Ejnar, Nørrevold 3, Varde.
 Clausen, Jørgen, Klinting, Vollerup, Als.
 Clausen, Peter, Ulkebøl, Sønderborg, Als.

Dal, Jørgen, Løvegade 40, Slagelse.
 Daby, Arne, »Rolighed«, Systofte, Nykøbing F.
 Dalgas, Laurids, »Østengaard«, Bjerlev, Jelling.
 Danielsen, Erik Kristoffer, Løgumgaard, Løgumkloster.
 Dissing, Frode, Bjørnsbo, Taars.

Egdal, Poul Ejner, Gyrum Møllegaard, Kappendrup St.
 Eising, Johannes, Næstild »Højgaard«, Jebjerg.
 Eriksen, Jens Erik, Grevinge.

Gyldenkærne, Knud, Svogerslev, Roskilde.
 Gyldenkærne, Troels, Svogerslev, Roskilde.
 Glud, Søren, Heslegaardsvej 23, Hellerup.

Hansen, Kjeld Villy, »Mardigg«, Bjælkerup, St. Hedinge.
 Hansen, Knud Aage, Hvidlykke, Ledstrup, Vig.
 Hansen, Leo Mørk, Thorsager.
 Hansen, Sigurd, »Kærsgaard«, Jordløse, Svebølle.
 Hansen, Verner, Foderstofforretningen, Lejre.
 Henle, Ernst, Blytsvej 6, København F.

Ibsen, Frede, Boorup, Kirke Eskildstrup.

Jacobsen, Arner, Henningshøjgaard, Gudmindrup, Højby Sj.
 Jacobsen, Lars Thormod, Gudmindrup, Højby Sj.
 Jakobsen, Jens, Gudmindrup, Højby Sj.
 Jensen, Børge, Nybrogaarden, Karrebæk, Karrebæksminde.
 Jensen, Frede, »Baunegaard«, Hørve.
 Jensen, Hans Helge, »Arnhøj«, Arnøje, Storehedinge.
 Jensen, Jens Andersen, Stubberupgaard, Skørping.
 Jensen, Jens Østergaard, Ersted, Skørping.
 Jensen, Kristian Touborg, Gudum, Lemvig.
 Jensen, Knud Erling, »Lindevang«, Borup, Karise.
 Jensen, Mogens, Vibede, Fakse.
 Jensen, Niels Bøgelund, »Bøgelund«, Varpelev, Klippinge.
 Jensen, Ole, »Vindegaard«, Bjæverskov.
 Jensen, Preben Dahlin, Skov Vallindrød, Tølløse St.
 Jensen, Uffe Michael, Vaalse, Nr. Alslev.
 Jensen, Vermund, Eskebjerg St.
 Jepsen, Harald, Rousthøje, Varde.
 Jessen, Niels Peter Holsteen, »Thorsmark«, Branderup J.
 Juul, Johannes, »Nybjerg«, Rask Mølle St.
 Jørgensen, Bernhard Søeborg, Odden, Nykøbing Sj.
 Jørgensen, Erik, Skamstrup, Mørkøv St.
 Jørgensen, Folke, Bispegaarden, Lejre.
 Jørgensen, Johannes, Varpelev, Klippinge.
 Jørgensen, Johannes Frede, »Teglgaarden«, Vibede, Fakse.

Jørgensen, Jørgen, Balle, Bredsten.
Jørgensen, Sigurd, Søby, Hornslet.

Kirk, Olav, Brogaardsvej 27, Gentofte.
Kristiansen, Ejner, Kyndeløse, Kirkehyllinge.
Kristensen, Hans, »Biviumgaard«, Humlebæk.
Krogh, Gunnar, »Almarkgaard«, Bøjden, Faaborg.
Krogholm, Markus, Gøttrup, Farsø.

Larsen, Erik, Egense, Otterup.
Larsen, Niels, Bynkel, Lamdrup.
Lavrsen, Folke, Roslev.
Lauridsen, Anders Krogh, Højvang, No St.
Lindegaard, Poul Verner, Sandager, Fjellerup St.

Madsen, Emil, »Møllevang«, Strøby.
Magnussen, Arne Birk, Funder St.
Mortensen, Niels Erik, Ørsted.
Mortensen, Povl, Sædinge, Rødby.

Nielsen, Jens Kristensen, »Nørmarkgaard«, Birkelse.
Nielsen, Povl, Nyledsbakken, Nykøbing Sj.
Nielsen, Rasmus, Hønkys, Rødekro.
Nielsen, Sigfred, Birkedal, Slagslunde.
Nielsen, Uffe, »Ledstrupgaard«, Braade.
Nielsen, Verner, Karoline Nielsen, Tanderupkær, Studsgaard St.

Nicolajsen, Holger, Kølkjær.
Nørgaard, Kristen, »Vestergaard«, Tim.
Nørhave, Johannes, Aardestrup, Skørping.

Olsen, Arne, Kildevang, Hørve.
Olsen, Peder, Ringe.

Pagaard, Jørgen Markussen, »Bøgely«, Bjalderup,
Gaarde St.

Pallesen, Vagn, Mejls, Varde.
Pedersen, Ejner, Rousthøje, Varde.
Pedersen, Erik, Valdemarsvej 1, St., Roskilde.
Pedersen, Folmer, Hallenslev, Gørlev.
Pedersen, Hans Oluf, Stestrup, Kirke Eskildstrup.
Pedersen, Jørgen, »Lillebæk«, Haarby.

Pedersen, Kaj, »Langkjær«, Storehedinge.
 Petersen, Georg, Tuesbøl, Brørup.
 Petersen, Hans, »Stensgaard«, Skodsborg.
 Petersen, Svend Aage, »Stensgaard«, Skodsborg.
 Pihl, Henning, Lyregaarden, Osted, Roskilde.
 Poulsen, Johannes Thing, »Hvidbjerggaard«, Gammelby,
 Vejen St.

Qwist, Mogens, »Hørbygaard«, Holbæk.

Rasmussen, Evald Egesborg, Spjellerup, Karise.
 Rasmussen, Holger Kejlstrup, »Drammelsbæk«, Boul-
 strup St.

Rasmussen, Mogens, Maglegaard, Mern.
 Rasmussen, Torkil Schmidt, Taastrup, Haslev.
 Rasmussen, Torvald, Butterup, Regstrup.
 Rasmussen, Vagn Erik, »Strandgaard«, Bjernæs, Rødby.
 Rindom, Vagn, Granly, Lem St.

Schou, Jørgen Edvard, Joh. Kellersvej 49 sh., Kbhvn. V.
 Schønberg, Sven, Borupsallé 176¹, Kbhvn. NV.
 Sørensen, Johannes Sønderstgaard, Haraldsted, Ringsted.
 Sørensen, Thorvald, Kølkjær.
 Sværke, Jørgen Lind, Godthaab, Væggerløse, Falster.

Tange, Verner, Gestelov, Ringe.
 Thomsen, Kristian, Grydsted, Nibe.
 Toftkær, Tormod, »Toftkær«, Sigerslev, St. Hedinge.

Vangsted, Jens Kristian, Store Harpsø, Taars St.
 Vedsted, Otto Miller, »Skovly«, Birkelse St.

Sommerholdet 1943.

Andersen, Ellen Margrethe, »Bakkely«, Nr. Nissum Sem,
 Lemvig, Jylland.
 Andersen, Else Stampe, »Havsbjerggaard«, Stenstrup,
 Højby Sj.
 Andersen, Gerda, Gudmindrup, Højby Sj.
 Andersen, Maja, Plejerup, Grevinge.

Bak, Sigrid, Rodskov, Løgten, Jylland.
 Bentsen, Kirsten Øyaas. »Egager«, Sødinge, Ringe.
 Broegaard, Minna, Søndebro, Langeland.

Christensen, Ester Elisabeth, Hygum, Esbjerg.
 Christensen, Maja, »Nørgaardhus«, Staby, Ulfborg.
 Christensen, Ruth, Vandløse, St. Merløse.
 Christoffersen, Else, Kohavevej 24, Trørød, Vedbæk.
 Colind, Anna Grethe, »Colindseje«, Mørke St.

Dahl, Elisabeth, »Stensbogaard«, Pederstrup St.
 Daugaard, Ingeborg, Egtved.
 Duus, Eline, Arrild, Sønderjylland.

Eskesen, Inger Margrethe, »Midtg.«, Stenderup, Holsted St.

Falk, Inger, Murergade 4, Klemensker St., Bornholm.
 Fjordside, Helga, Vandborg, Bonnet St.
 Fjordside, Lilly, Vandborg, Bonnet St.
 Friedmann, Ilse Ruth, Møller Rasmussen, Jordløse Mølle,
 Jordløse, Fyn.

Grosen, Ellen, Kolby, Samsø.
 Grøndahl, Kirsten, Hygum, Jelling.
 Gyldenkærne, Thora, Osager, Lejre.

Hansen, Dora, Gaabensevej 15, Kraghave, Nykøbing F.
 Hansen, Else, Rødtjørnevej 39, Kbhvn., Vanløse.
 Hansen, Gudrun Hedegaard, V. Saaby, Hvalsø.
 Hansen, Gudrun Tove, »Thornfjeld«, Fakse.
 Hansen, Rigmor Solveig, »Thornfjeld«, Fakse.
 Hansen, Inga, Allindelille, St. Merløse St.
 Hansen, Jensine, Grættstrup, Roslev.
 Hansen, Elisabeth Westh, »Venskabsminde«, Korinth.
 Haurum, Ellen, Mjesing Østergaard, Skanderborg.
 Henriksen, Magda, Nyborg, Ølholm, Jylland.
 Hoffmann, Inger, Jernbanegade 10, Roskilde.
 Hust, Signe Ejlskov, Baaring, Asperup.

Jacobsen, Edith, »Damgaard«, Ll. Hjeds, Støvring.
 Jacobsen, Lis Løkke, Troelstrup Østergaard, Tønning.
 Jacobsen, Maren Borup, »Godthaab«, Vandborg, Bonnet.

- Jakobsen, Inger, Jerlev, Vejle.
 Jensen, Eva, Lisbjerg, Borre, Møen.
 Jensen, Grethe, »Skovlund«, Mjesing, Skanderborg.
 Jensen, Grethe, Eggeslevmagle, Skælskør.
 Jensen, Gudrun Elisabeth, Lunde St., Jylland.
 Jensen, Johanne, »Nørregaard«, Magleby, Klippinge.
 Jensen, Maren Haahr, Guldager St.
 Jensen, Marna, Asperup Mark, Nr. Aaby.
 Jensen, Mille Møller, Vester Balleby, Lemvig.
 Jensen, Nancy, Ahornsgade 14³, Kbhvn. N.
 Jensen, Ruth, Lindet, Vesterborg, Lolland.
 Jeppesen, Maren, Lilkjær, Hee.
 Jørgensen, Bodil, Lundtofte Skole, Kgs. Lyngby.
 Jørgensen, Inger Gudrun, Bjernede, Sorø.
 Jørgensen, Monna, »Elieser«, Klippinge St.
- Kirkeløkke, Karen, Havndrup, Pederstrup St.
 Kjær, Lissia, Darum Møllegaard, Bramminge.
 Kristensen, Anna, »Gammelbygaard«, Sdr. Andrup,
 Ramsing.
- Kristensen, Asta, Løve Mark, Høng St.
 Kristensen, Kirstine, Gammelstrup, Stoholm.
 Kristiansen, Meta Elisabeth, »Kildegaarden«, Aagerup,
 Vipperød St.
- Korsholm, Birgitte Kirstine, Kjeldgaard, Herborg St., Jyll.
 Knudsen, Karen, Thorum, Roslev, Salling.
- Larsen, Agnete, Gydevej, Sierslev, St. Heddinge.
 Larsen, Doris, Undløse Teglværk, Tølløse.
 Larsen, Else, Kobækgaard, Skælskør.
 Larsen, Herdis, Magleby, Borre, Møen.
 Laursen, Edith Terp, Egaa, Lystrup St.
- Madsen, Helga Thalund, »Sdr. Bassumgaard«, Snejbjerg,
 Herning.
- Markussen, Gerda, Haubro St.
 Meltorn, Eva, Skovby, Snogebæk, Neksø, Bornholm.
 Mikkelsen, Edith, »Højris«, Tranget.
 Mikkelsen, Herdis, Grejs, Grejsdal.
 Munk, Karen, Charlottenlund, Nyker, Bornholm.
 Mortensen, Else Hjorth, Halgagermagle, Fuglebjerg.

Mortensen, Rigmor, Grætttrup, Roslev.
Møldrup, Ingrid, Dalby, Gørlev Sj.

Nielsen, Christine, Hønkys, Rødekro.
Nielsen, Margrethe, Hønkys, Rødekro.
Nielsen, Ellen Skydsgaard, Vemb St.
Nielsen, Else, Odstrup, Grevinge.
Nielsen, Helga, Støttrup, Farsø St.
Nielsen, Nanna, »Bundgaard«, Hem.
Nielsen, Petra, Avnbøl.
Norup, Herdis, Neder Randlev St.
Nygaard, Ellen Marie, »Pilgaard«, Nr. Nissum, Lemvig.

Pallesen, Ingrid, Balle St.
Pjedsted, Karen Margrethe, Ordrupvej 114², Charlottenlund.
Pedersen, Dagmar, Gartneriet Gedeholm, Bellinge.
Pedersen, Ellen, Bellinge, Fruens Bøge.
Pedersen, Krista Basballe, Hvorslev Mark, Ulstrup St.
Pedersen, Laura Kvistgaard, »Sivholm«, Ryslinge.
Pedersen, Maren Margrethe, »Dysagergaard«, Fulby,
Sorø.

Pedersen, Maren Kjær, Brejning, Spjald.
Pedersen, Margot, Dukkerup, Stubbekøbing.
Pedersen, Nanna, »Damgaard«, Nim.
Pedersen, Ruth, Forum, Guldager St.
Petersen, Agnete Østergaard, Lyhne, Ølgod.
Petersen, Inger Søegaard, »Nællekær«, Vesterby, Fejø.
Petersen, Rigmor, Bjergby, Hjørring.
Plougsgaard, Ellen, »Gl. Præstegaard«, Ølstrup, Lervang St.

Rindom, Johanne Marie, »Vendelbogaard«, Borris St.
Rasmussen, Aase, Butterup Møllegaard, Regstrup.
Rasmussen, Gurli Elna, Ll. Karleby, Kirkehyllinge.
Rasmussen, Marion, Nim pr. Nim.
Rasmussen, Marie Led, Kragelund, Ørbæk.
Rasmussen, Marie, »Holtgaard«, Ersted, Skørping.
Rasmussen, Nanna, »Marienlund«, Falling.
Rasmussen, Rigmor Søndergaard, Karlby, Hornslet St.

Sams, Ruth, »Svendsbjerg«, Hørve.
Schmidt, Elise, Kr. Helsing, Gørlev St.
Sig, Margrethe, »Svensgaard«, Staby, Ulfborg St.

Simonsen, Emmy Storm, Lundtoftevej 17, Kgs. Lyngby.
Skorstengaard, Grethe, Mejeriet »Sønderland«, Holstebro.

Sommer, Elna Roed, Blære St.

Stisen, Jenny, Ulbjerg, Viborg.

Svennesen, Christine, Barsø, Løjt-Kirkeby.

Sørensen, Esta, Cigarforretningen, Storvorde.

Sørensen, Maja, Kolby, Samsø.

Sørensen, Kirstine, »Baunemosegaard«, Tokkerup, Lejre.

Wendelboe, Sigrid, Egenappevej 53, Svendborg.

Wittrock-Hansen, Inge, Rye, Gørlev Sj.

Østergaard, Margrethe, Aadum, Tarm.

Lærlingebesøget på Vallekilde Folkehøjskole 1942—43.

	Vinter	Sommer	Ialt
Fra København	3	2	5
— Københavns amt	2	5	7
— Roskilde amt	8	5	13
— Frederiksborg amt	1	0	1
— Holbæk amt	24	14	38
— Sorø amt	4	7	11
— Præstø amt	14	7	21
— Odense-Assens amt	3	4	7
— Svendborg amt	5	8	13
— Maribo amt	6	4	10
— Ålborg amt	6	6	12
— Hjørring amt	4	2	6
— Viborg amt	3	8	11
— Thisted amt	0	0	0
— Århus amt	2	3	5
— Skanderborg amt	2	4	6
— Randers amt	5	5	10
— Ribe amt	7	6	13
— Ringkøbing amt	10	18	28
— Vejle amt	5	6	11
— Haderslev amt	3	0	3
— Åbenrå amt	1	3	4
— Tønder amt	1	1	2
— Sønderborg amt	2	1	3
— Bornholms amt	0	2	2
— Færø amt	0	0	0
— Andre Lande	1	1	2
Ialt.....	122	122	244

Blandede meddelelser.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 4000 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som normalt i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kr. indtegnet årsbidrag tilsendes et eksemplar af årsskriftet). *På grund af den overordentligt store prisstigning på papir og trykningsomkostninger er det desværre i år og indtil videre nødvendigt at forhøje foreningsbidraget til 2,50 kr.;* så snart det igen bliver muligt at nøjes med det lave bidrag, vil det ske; men det må huskes, at årsskriftet i en lang årrække er blevet betalt med mindre penge end tilsvarende årsskrifter fra andre skoler. Vi venter, at gamle elever vil forstå dette; for øvrigt håber vi, at vi meget snart kan vende tilbage til den gamle pris.

Medlemmer af lærlingeforeningen vil først i december få årsskriftet tilsendt på postoprævning. *Forandring af adresse må meldes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1. sept.*

Mod indsendelse af 1,25 kr. i frimærker kan ældre årgange af årsskriftet fås hos kassereren.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (*elevmøde*) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. *Tæpper, lagner og håndklæder må medbringes til mødet.* Nogle kan måske også let medbringe et telt. *Ernæringskort medbringes.*

Efterårs mødet 1944 afholdes i de 3 dage søndag—tirsdag den 24.—26. sept. Alle er velkomne til mødet. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sengeklæder og håndklæder. Ernæringskort medbringes. Der holdes *ikke* lørdag den 23. sept. nogen særlig sammenkomst for gamle elever.

Lokale elevmøder vil i 1944 antagelig blive holdt de sædvanlige steder.

Da så meget er usikkert i vor tid, må vi dog hen-vise til bekendtgørelser i de lokale blade, hvor nøj-agtig tid og sted vil blive opgivet.

Skolen får helt eller delvis frit tilsendt et stort antal dagblade, ugeblade og tidsskrifter. Vi påskønner denne imødekommenhed og takker derfor.

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

15. juli 1942—12. juli 1943.

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 15. juli 1942	7619	01	Trykning af årsskriftet	3196	00
Medlemsbidrag	8457	66	Porto	1430	92
Salg af gl. årsskrifter	23	50	Forsendelse af årsskriftet	70	00
Gave	11	85	Bestyrelsens rejseudgifter	12	00
Tilbagebetalt Laan	50	00	Understøttelse til elever	1230	00
Renter	272	17	Konvolutter og blanketter	283	20
			Kassererens løn	300	00
			Istandsættelse af Maleri	350	00
			Tegninger til årsskriftet	30	00
			Maleri af Sigrid Trier Hansen	300	00
			Krans til Johan Brydegaards bære	15	00
			Blomster til formandens 60 årsdag	20	00
			Forskelligt	32	00
			Kassebeholdning 12. juli 1943	9165	07
	16434	19		16434	19

Regnskabet er gennemgået og fundet rigtigt, kassebeholdningen er tilstede.
 Vallekilde, d. 14/7 1943. *Valdemar Nielsen.* *Vagn Aage Fredslund.*

INDHOLD

	Side
<i>J. M. Lundby</i> : Godt kan vi nu ved nattetid	3
<i>Uffe Grosen</i> : Danmarks stilling i nordisk samarbejde	8
<i>Valdemar Nielsen</i> : En folkerejsning og dens mænd	21
<i>Adia Frost</i> : Henrik Pontoppidan	33
<i>Erik Gelting-Hansen</i> : Fuglene har reder	44
<i>K. Killemose</i> : Nogle træk fra arbejdet med uddannelsen af delingsførere i Danmark	50
<i>S. Neermann</i> : Men immer det dages dog påny, hvor hjerterne morgen vente	61
<i>Hans Trier Hansen</i> : Johan Brydegaard	73
<i>Troels Trier</i> : Ivar Bentsen	82
<i>Marius Pedersen</i> : Ivar Bentsen	85
<i>Uffe Grosen</i> : Fra Vallekilde folkehøjskole	91
<i>Uffe Grosen</i> : Bodil Lange	121
<i>Povl Hansen</i> : En lille bog	122
Sidste skoleårs elever	132
Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole 1942—43	140
Blandede meddelelser	141
Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening	143